ALDOUS HUXLEY

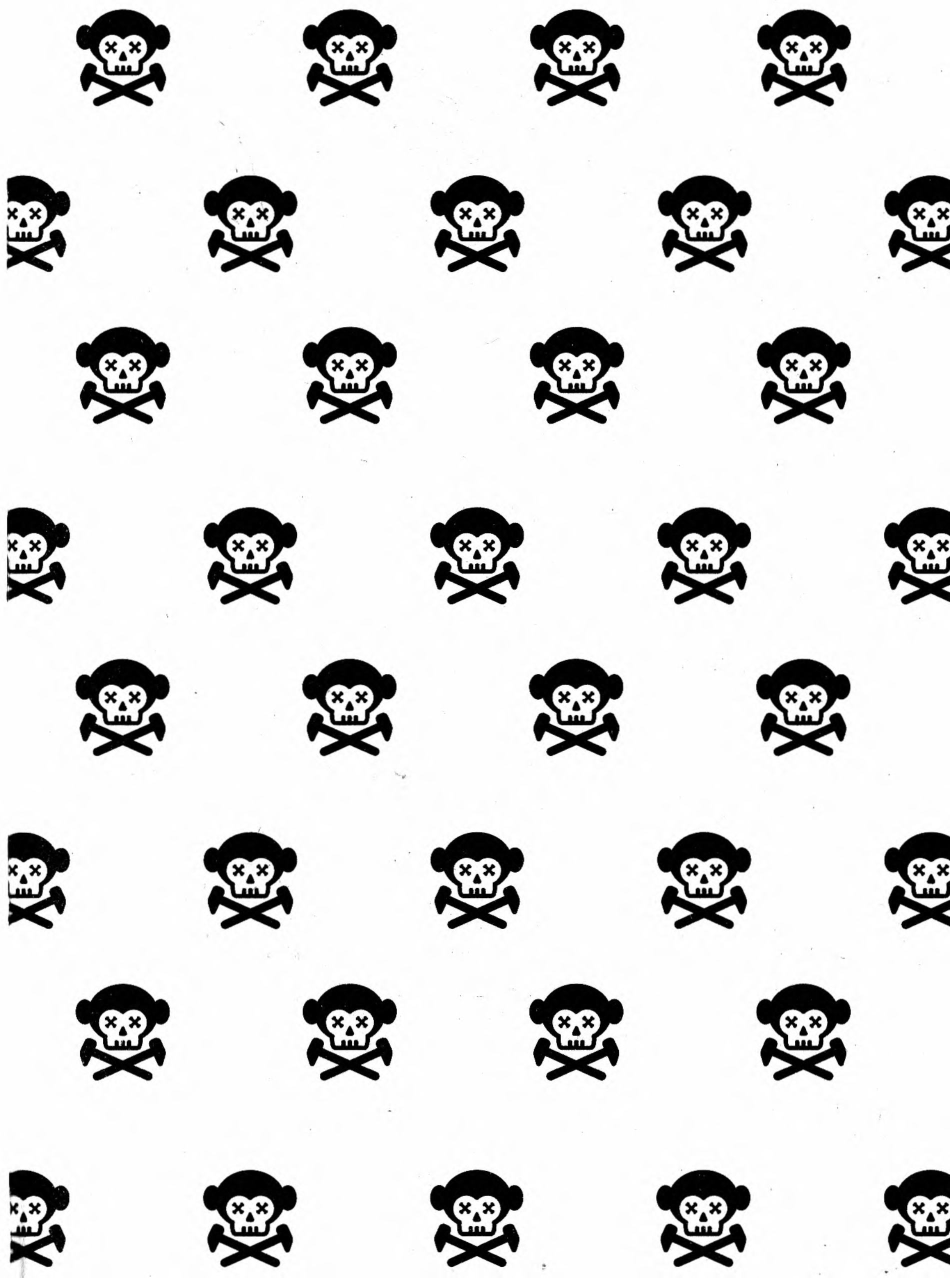
BEŽDŽIONĖ IR ESMĖ

Aldousas Huxley (1894–1963)

yra garsių romanų bei antiutopijų autorius, vienas reikšmingiausių intelektinio romano atstovų Europos literatūroje. Ne tik rašytojas, bet ir filosofas, dramaturgas, eseistas, socialinis kritikas, poetas, pacifistas, eksperimentuotojas, siekęs praplėsti žmogaus suvokimo ribas ir atsakyti į daugeliui rūpimą klausimą – kurlink juda žmonija, sukūrusi beveik tobulų technologijų civilizaciją ir išlaikiusi urvinę kovos už būvį etiką.

Anot A. Huxley kūrybos tyrinėtojo Roberto Kuehno, šis rašytojas „gyvenimą pradėjo kaip judraus, skvarbaus proto *enfant terrible*, o baigė kaip išminčius". Daugelio XX a. filosofų nuomone, A. Huxley iki pat gyvenimo pabaigos išliko modernaus mąstytojo etalonu. Per ilgą rašytojo karjerą jis parašė 47 knygas, tarp jų – kelias itin svarbias antiutopijas, nužymėjusias esmines šiuolaikinės visuomenės judėjimo trajektorijas: „Puikus naujas pasaulis" (*Brave New World*, 1932), „Beždžionė ir esmė" (*Ape and Essence*, 1948), „Sugrįžus į puikų naują pasaulį" (*Brave New World Revisited*, 1958), „Sala" (*Island*, 1962).

ALDOUS HUXLEY

BEŽDŽIONĖ IR ESMĖ

Iš anglų kalbos vertė
Irena Jomantienė

ISBN 978-609-427-055-0
UDK 821.111-31
Hu204

Aldous Huxley
BEŽDŽIONĖ IR ESMĖ

Versta iš:
Aldous Huxley. Ape and Essence. Ivan R Dee, 1992.

Iš anglų k. vertė Irena Jomantienė
Redaktorė Audra Kairienė
Leidyklos redaktorė Lolita Petrašiūnaitė
Knygos dizaineriai Lina Sasnauskaitė, Aurimas Lažinskas

Culture Programme

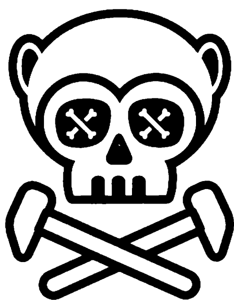
Šį leidinį iš dalies finansavo Europos Komisija. Jis atspindi tik leidinio sudarytojų požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už jame pateikiamos informacijos panaudojimą.

Knygos leidimą parėmė Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.

Tiražas 1200 egz.

Išleido UAB „Kitos knygos“
www.kitosknygos.lt

Spausdino UAB „BALTO print“
Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

I

TALISAS

Buvo Gandžio nužudymo diena, bet iškylautojai ant Kalvarijos kalno labiau domėjosi savo pikniko krepšių turiniu, nei suko galvas, ką galėtų reikšti tas galų gale visai eilinis įvykis, kurio liudininkais jiems teko tapti. Kad ir ką teigtų astronomai, Ptolemajo būta visiškai teisaus: visatos centras – čia, ne ten. Gandis gali sau žūti, bet prie stalo savo kabinete, prie pietų stalo Studijos valgykloje Bobui Brigsui rūpėjo kalbėti tik apie save.

– Tu man visad pagelbėdavai, – patikino Bobas, pasirengęs su pasiskonėjimu dėstyti naujausias savo istorijos serijas.

Tik kad aš, o juo labiau pats Bobas, puikiai žinojome, jog širdies gilumoje jis jokios pagalbos netrokšta. Jam tinka minkytis jovale, o dar mieliau – kalbėti apie savo keblią padėtį. Nepaliaujamai tą

jovalą mankydamas ir žodžiais dramatizuodamas galėjo vaizduotis esąs visais Poetais romantikais kartu – savižudžiu Bedouzu, svetimautoju Baironu, Fanės Braun į kapus nuvarytu Kytsu ir Šeliu, nuvariusiu į kapus Harietą. Įsivaizduodamas įkūnijąs iškart visus Romantikus, jis galėdavo pamiršti dvi pagrindines savo kančių versmes – kad neturi nė kruopelės jų talento ir labai jau menkai anų seksualinių galių.

– Mes pasiekėme tokį tašką, – pareiškė jis (taip tragiškai, kad man dingtelėjo, jog jam būtų geriau sekęsi pasirinkus aktoriaus, o ne scenaristo karjerą), – mudu su Elena pasiekėme tokį tašką, kai pasijutome kaip... kaip Martynas Liuteris.

– Martynas Liuteris? – pakartojau gerokai nustebęs.

– Na žinai: *ich kann nicht anders**. Mes tiesiog negalėjome – tiesiog *negalėjome* nevykti kartu į Akapulką.

O Gandis, mąsčiau aš, tiesiog negalėjo nesipriešinti priespaudai be smurto, nebūti įkalintas ir galiausiai negauti kulkos.

– Taigi štai, – pasakojo jis toliau. – Mudu sėdome į lėktuvą ir nuskridome į Akapulką.

* Kitaip negaliu (*vok.*, čia ir toliau – vert. past.).

– Pagaliau!

– Ką nori pasakyti tuo *pagaliau*?

– Na juk jau labai seniai ketinote, tiesa?

Bobas suirzo. Bet aš pamenu visus ankstesnius kartus, kai jis man atvėrė širdį dėl šio rūpesčio. Ar jam imti Eleną savo širdies dama, ar ne? (Jis tai apibūdino šitokiu įstabiai senovišku būdu.) Prašyti ar neprašyti Miriamos skyrybų?

Skirtis su moterimi, kuri pačia tikriausia prasme tebesanti, kas ir buvusi – vienintelė jo meilė; tačiau kita pačia tikriausia prasme Elena irgi esanti vienintelė jo meilė – ir būtų dar labiau, jeigu jis pagaliau nuspręstų (kaip tik todėl ir negalįs to padaryti) „imti ją savo širdies dama“. Būti ar nebūti – šis monologas jau truko mažne porą metų, ir jei būtų buvusi Bobo valia, jo būtų užtekę dar dešimčiai. Jam patiko amžina maknynė, maišoma daugiausia kalbomis ir niekad nepasiekianti tokio ryškaus kūniško pavidalo, kad abejotinam jo vyriškumui tektų patirti dar vieną žeminantį išbandymą. Bet jo iškalba, barokinis profilis, per anksti nubalę plaukai padarė savo: Eleną akivaizdžiai išvargino tas lėtinis platoniškas chaosas. Bobui buvo pateiktas ultimatumas: Akapulka arba sudie.

Kaip Gandžiui teko neklusnumo, kalėjimo ir žūties prievolė ir auka, taip ir jis lygiai lemtingai pakliuvo ir atsidavė svetimavimo prievolei, tik galima įtarti, daug labiau nuogąstaudamas. Ir anas įvykis tuos nuogąstavimus visiškai pateisino. Nors vargšelis Bobas nepapasakojo man, kas tiksliai įvyko Akapulkoje, tas faktas, kad Elena dabar, pasak jo, „elgiasi keistai“ ir jau keletą kartų pasirodė su anuo neįmanomu moldavų baronu, kurio vardą, laimei, pamiršau, tikriausiai atskleidžia visą juokingą ir apgailėtiną istoriją. Tačiau Miriama ne tik atsisakė skirtis, bet ir pasinaudojusi Bobo išvykimu bei savo teisiniais įgaliojimais iš jo perėmė sodybą, du automobilius, keturis keliabučius namus, kampinį sklypą Palm Springse ir visus vertybinius popierius. O Bobas kaip tik skolingas Valdžiai daugiau nei trisdešimt tris tūkstančius dolerių pajamų mokesčių. Bet kai jis prodiuserio paprašė tų papildomų dviejų šimtų penkiasdešimties per mėnesį, kurie jau mažne buvo jam pažadėti, ilgam pakibo reikšminga tyla.

– Tai kaip, Lu?

Iškilmingai atseikėdamas kiekvieną žodį Lu Liublinas paskelbė atsakymą.

– Bobai, – pasakė jis, – šiuo metu šioje Studijoje net pačiam Jėzui Kristui nepadidinčiau atlyginimo.

Jo tonas buvo draugiškas, bet Bobui pabandžius spustelėti, Lu trinktelėjo kumščiu į stalą, tardamas, jog Bobas elgiasi antiamerikietiškai. To užteko.

Bobas tratėjo toliau. Tačiau kokia tai tema, mąsčiau aš, didingam religiniam paveikslui! Kristus priešais Liubliną meldžia pridurti prie atlyginimo tik du šimtelius penkiasdešimt per savaitę ir atstumiamas be kalbų. Tai būtų viena iš Rembranto mėgstamų temų, jis pieštų, raižytų, tapytų šią sceną daugybę kartų. Jėzus liūdnai nusisuka į nesumokėto pajamų mokesčio tamsą, o auksinė šviesa išplėšia brangakmeniais ir metalo atšvaitais žibantį Lu su didžiuliu turbanu, vis dar triumfuojamai kikenantį, kad šitaip pasielgė su Sopulinguoju vyru.

Paskui Breigelis sukurtų savo versiją: plačiu mostu piešiamas panoraminis visos Studijos vaizdas – trejeto milijonų miuziklo gamyba pačiame įkarštyje, tikroviškai pavaizduota kiekviena techninė detalė, pora ar trejetas tūkstančių figūrų, kiekviena smulkiai charakterizuota;

ilgai ieškoję apatiniame dešiniajame šio paveikslo kampe pagaliau rastume ne didesnį už žiogą Liubliną, atkakliai užgauliojantį dar mažesnį Jėzų.

– Bet aš turėjau nuostabią idėją scenarijui, – Bobas kalbėjo su tuo optimistiniu entuziazmu, kuris vilties netekusiam yra savižudybės pakaitas. – Mano agentas tiesiog apsvaigęs – jis įsitikinęs, kad galėčiau parduoti jį už penkiasdešimt ar šešiasdešimt tūkstančių.

Jis ėmėsi pasakoti siužetą.

Man vis neišėjo iš galvos Kristus priešais Liubliną – dabar vaizdavausi, kaip jį būtų nutapęs Pjeras*: krištolinio aiškumo kompozicija, subalansuotų ertmių ir masių, atspalvių dermių ir kontrastų lygtis, ramybės sklidinos figūros. Lu ir prodiuserio asistentai – su faraonų galvos dangalais, tais didžiuliais apverstais balto arba spalvoto veltinio kūgiais, kurie Pjero pasaulyje turi dvejopą paskirtį: pabrėžia kietą, geometrinę žmogaus kūno prigimtį ir rytiečių kitoniškumą. Tegul šilko švelnumo kiekvieno apdaro klostės kristų su porfyre išraižytų silogizmų neišvengiamumu ir tikslumu, ir visame kame justumei kiaurai smelkiantį Platono Dievą, įvedantį matematinę tvarką chaose.

* Piero della Francesca.

Bet nuo Partenono ir *Timajo** apgaulinga logika veda prie tironijos, o šioji *Valstybėje* pateikiama kaip ideali valdymo forma. Teoremos atitikmuo politikoje – nepriekaištingos drausmės kariuomenė, soneto ar paveikslo – policinės diktatūros valstybė. Marksistas šaukiasi mokslininku, o fašistas prie šios ambicijos priduria esąs dar ir poetas – mokslinis naujosios mitologijos poetas. Abu savo pretenzijas pateisina, nes abu labu žmonių situacijose tvarkosi būdais, kurių veiksmingumas įrodytas laboratorijoje ir dramblio kaulo bokšte. Jie suprastina, abstrahuoja, pašalina visa, kas jų tikslui neaktualu, nepaiso to, ko nusprendžia nepaisyti kaip nesvarbaus; jie primeta stilių, faktus priverčia paklusti jiems patraukliai hipotezei, o visa, kas, jų galva, nevisiškai tobula, meta šiukšliadėžėn. O kadangi jie elgiasi lyg būtų geri menininkai, blaivūs mąstytojai ir dantį prakandę tyrėjai – kalėjimai sausakimši, politiniai eretikai mirtinai nuvaromi vergišku darbu, paprastų asmenų teisių ir privilegijų nepaisoma, Gandžiai žudomi, ir nuo ryto lig vakaro milijonas mokytojų bei radijo

* Šiame dialoge Platonas, be kita ko, dėsto, kaip Demiurgas, remdamasis matematiniais principais, sukūręs kosmosą – tobulą gyvą būtybę.

diktorių skelbia dabar valdžioje esančius vadus neklystant.

– Ir galų gale, – bubeno Bobas, – dėl kokios priežasties filmas negalėtų būti meno kūrinys. Tas prakeiktas vertelgiškumas...

Su teisuolišku netalentingo menininko pasipiktinimu jis smerkė atpirkimo ožį, kurį pasirinko, kad galėtų jam versti apgailėtinas savo talento stygiaus pasekmes.

– Kaip manai, ar Gandis domėjosi menu? – pasiteiravau.

– Gandis? Ne, žinoma, ne.

– Manau, tu teisus, – pritariau ir aš. – Nei menu, nei mokslu. Ir todėl mes jį nužudėme.

– Mes?

– Taip, mes. Mokslingieji, veiklieji, žvelgiantys priekin, įtikėję Tvarka ir Tobulumu. O Gandis buvo reakcionierius, tikėjęs tik žmonėmis. Užskurusiais žmogeliais, kiekviename kaime įsivedusiais savo valdžią, garbinančiais Brahmaną, kuris yra ir Atmanas. Tai buvo nepakenčiama. Nekeista, kad mes jį nudaigojome.

Bet jau kalbėdamas suvokiau, kad ir tai dar ne visas paveikslas. Jame dar būta ir nenuoseklumo, mažne išdavystės. Šis žmogus, tikėjęs tik

žmonėmis, leidosi įtraukiamas priešžmogiškos masinės nacionalizmo beprotybės, būsimos antžmogiškos, o išties velniškos nacinės valstybės institucijų. Jis įsitraukė į tuos dalykus vildamasis, kad pajėgs sušvelninti beprotybę ir viskam, kas valstybėje šėtoniška, suteikti humanišką pavidalą. Bet nacionalizmas ir jėgos politika jam pasirodė ne pagal pečius. Tik jau ne iš vidaus, ne priklausydamas organizacijai galėtų šventasis išgydyti mūsų organizuotą beprotybę, o vien iš išorės, iš periferijos. Jei jis tampa kolektyvinę beprotybę įkūnijančios mašinos dalimi, neabejotinai nutiks viena iš dviejų. Arba jis liks savimi, tuo atveju mašina naudosis juo tol, kol galės, o paskui išmes arba sunaikins. Antraip jis bus transformuotas pagal panašumą mechanizmo, kuriam ir prieš kurį jis dirba, tad šiuo atveju mes regėsime Šventąsias inkvizicijas ir sąjungas su bet kokiu tironu, pasirengusiu garantuoti luomo privilegijas.

– Taigi, grįžtant prie jų pasišlykštėtino vertelgiškumo, – pagaliau prabilo Bobas. – Pateiksiu tau pavyzdį...

O aš galvojau apie tai, kad Tvarkos svajonė gimdo tironiją, Grožio viltis – pabaisas ir smurtą.

Menų globėja Atėnė yra ir karo mokslo deivė, dangiškoji kiekvieno Generalinio štabo vadė. Mes jį nužudėme, nes trumpai (ir lemtingai) pažaidęs politinius žaidimus, jis atsisakė toliau godoti mūsų svajas apie nacionalinę Tvarką, socialinį ir ekonominį Grožį; nes jis bandė grąžinti mus prie konkrečių ir kosminių faktų – tikrų žmonių ir vidinės Šviesos.

Tą rytą perskaitytos antraštės bylojo parabolėmis; įvykis, kurį jos užfiksavo, buvo alegorija ir pranašystė. Tuo simboliniu veiksmu mes, kurie taip troškome taikos, atmetėme vienintelės įmanomas taikos priemones ir paskelbėme įspėjimą visiems, kas ateityje imtųsi skelbti kryptį, vedančią ne neišvengiamai į karą, bet kur nors kitur.

– Na, jei išgėrei kavą, – tarė Bobas, – tai eime.

Mudu pakilome ir žengėme į saulės šviesą. Bobas sugriebęs spustelėjo man ranką.

– Tu man nepaprastai padėjai, – vėl užtikrino jis.

– Norėčiau tuo tikėti, Bobai.

– Bet tai tiesa, tiesa.

Gal ir tiesa ta prasme, kad pamaišęs savo maknynę prijaučiančios publikos akivaizdoje jis pasijusdavo geriau, panašesnis į Romantikus. Kurį

laiką ėjome tylomis, žengėme pro Projektorines ir tarp čiurigerizmo* stiliaus vienaukščių vykdomųjų prodiuserių namų. Viršum didžiausio įspūdinga bronzinė iškaba skelbė: LU LIUBLINO FILMŲ GAMYBOS KOMPANIJA.

– O kaip atlyginimo pakėlimas? – paklausiau aš. – Gal užsukim, dar kartą pabandysime laimę?

Bobas tik gaižiai nusijuokė ir vėl nutilo. Paskui prabilo jau filosofiškai.

– Gaila senuko Gandžio. Aš manau, didžioji jo paslaptis buvo ta, kad jis nieko nenorėjo sau.

– Taip, manau, kad tai buvo viena jo paslapčių.

– Meldžiu Dievą, kad įstengčiau šitaip nieko negeisti.

– Aš irgi, – aistringai pritariau.

– O kai galiausiai gauni, ko troškai, – niekuomet nebūna tai, ką vaizdavaisi.

Bobas atsidūsėjęs vėl nugrimzdo į tylą. Be abejonės, jis galvojo apie Akapulką, apie siaubingą būtinybę pereiti iš lėtinės būklės į ūmią, nuo miglotų žodžių prie labai aiškaus ir konkretaus kūniškumo.

* Itin puošnus ispanų baroko architektų ir skulptorių Churriguerų suformuotas stilius.

Mes išnirome iš vykdomųjų prodiuserių vienaukščių alėjos, kirtome automobilių aikštelę ir įėjome į kanjoną tarp stūksančių garso įrašymo studijų. Prapūškavo traktorius su žema priekaba, gabenančia tryliktojo amžiaus Italijos katedros vakarinio fasado dalį.

– Čia *Kotrynai Sienietei.*

– Kas tai?

– Naujas Hedos Bodžio filmas. Dirbau su tuo scenarijumi prieš porą metų. Paskui jį davė Streičeriui. O galiausiai jį perrašė O'Tūlio, Menendezo ir Boguslavskio komanda. Šlykštu.

Pro šalį pradardėjo dar viena priekaba su viršutine katedros durų dalimi ir Mikalojaus Piziečio sakykla.

– Kai pagalvoji, – tariau aš, – esama panašumo į Gandį.

– Kas panašus? Heda?

– Ne, Kotryna.

– Ai, aišku. Maniau, kad kalbi apie strėnjuostę.

– Kalbu apie šventuosius politikoje, – paaiškinau. – Žinoma, jos nenulinčiavo, bet tik todėl, kad tokia jauna mirė. Ar visa tai yra scenarijuje?

Bobas papurtė galvą.

– Per daug prislėgtų, – neslėpė jis. – Publikai patinka, kai jų žvaigždėms gerai klojasi. Be to, kaip galėtume kalbėti apie bažnyčios politiką? Tai neabejotinai būtų antikatalikiška, o žiū ir antiamerikietiška. Ne, mes nerizikuojame – pagrindinis dėmesys tenka jaunuoliui, kuriam ji diktuodavo laiškus. Jaunuolis iki ausų įsimylėjęs, bet jo meilė tauri, dvasinė, o po jos mirties jis užsisklendžia vienuolyne ir meldžiasi prie jos paveikslo. Paskui dar yra kitas vaikinas, atvirai rėžęs sparną apie ją. Ji užsimena apie tai laiškuose. Jau iš šito mes spaudžiame, kiek įmanydami. Jie dar viliasi, kad pavyks pasirašyti su Hamfriu...

Abu net šoktelėjom nuo garsaus mašinos signalo.

– Atsargiai!

Bobas pastvėręs mane už rankos truktelėjo atgal.

Iš už Scenarijų skyriaus esančio kiemo į kelią išniro dvitonis sunkvežimis.

– Žiūrėkit, kur einat! – pradardėdamas riktelėjo vairuotojas.

– Idiotas! – mestelėjo Bobas pavymui, paskui atsigręžė į mane: – Matai, ko jis prisikrovęs? –

paklausė jis. – Rankraščių, – jis papurtė galvą. – Veža juos į krosnį. Ten jiems ir vieta. Literatūros už milijoną dolerių.

Jis nusijuokė su melodramišku kartėliu.

Pavažiavęs dvidešimtį mylių keliu sunkvežimis staiga pasuko dešinėn. Matyt, pernelyg spaudė, nes išcentrinės jėgos išsviestas pluoštas viršutinių rankraščių padriko ant kelio. Tarsi inkvizicijos kaliniai, dingtelėjo man, gabenti ant laužo ir stebuklingai paspruke.

– Tam tipui negalima vairuoti, – burbėjo Bobas. – Vieną dieną jis ką nors užmuš.

– Bet kol kas žvilgtelkim, kas išsigelbėjo.

Pakėliau arčiausiai gulėjusį scenarijų.

– *Moteris nenusileidžia vyrui*, Albertinos Krebs scenarijus.

Bobas jį prisiminė.

– Šlamštas.

– Na o kaip *Amanda*? – aš varčiau puslapius. – Tikriausiai miuziklas. Štai eilės:

Amelija alksta,
Bet Amanda dairos jaunikio...

Bobas mane nutraukė.

– Gana, gana! Kol vyko Ardėnų mūšiai, jis prisuko keturis su puse milijono.

Numečiau *Amandą* ir pakėliau kitą išdriektą pluoštą.

– *Beždžionė ir esmė*, – perskaičiau užrašą ranka viršelyje.

– *Beždžionė ir esmė*? – mažumą nustebęs perklausė Bobas.

Atverčiau priešlapį.

– „Originalus Viljamo Taliso scenarijus, Didžiųjų tuopų vienkiemis, Mursija, Kalifornija." O štai pastaba pieštuku. „Pranešimas apie atmetimą išsiųstas 1947-11-26. Voko su atgaliniu adresu nebuvo. Sudeginti", – pabraukta du kartus.

– Tokių jie gauna tūkstančius, – paaiškino Bobas.

Aš tuo tarpu sklaidžiau scenarijaus tekstą.

– Vėl poezija.

– Dieve! – su pasišlykštėjimu tarė Bobas.

– Žinoma, tai akivaizdu, – ėmiau skaityti:

Žinoma, tai akivaizdu.
Argi šito nežino kiekvienas mokinukas?
Tikslai – beždžionės, o žmogaus – tik priemonės.
Paviano sąvadautojas, babuino iždininkas
Protas atskuba netverdamas patvirtinti,
Ateina, padlaižys, su Filosofija, nusilenkdamas tironams;

Ateina Prūsijos suteneris su Patentuota Hegelio istorija;
Ateina su Medicina skirti Beždžionių karaliaus afrodiziako;
Ateina rimuodamas su Retorika rašyti jo iškalbų,
Ateina su Matematika nutaikyti jo raketų
Tiksliai per vandenyną į našlaičių namus;
Nusitaikęs ateina, uždega smilkalų,
Mels Dievo Motiną, kad pataikytų.

Mes nutilome. Klausiamai žvelgėme vienas į kitą.

– Ką apie tai manai? – pagaliau išspaudė Bobas.

Gūžtelėjau pečiais. Tikrai nežinojau.

– Bet vis tiek neišmesk, – nestigo jis. – Noriu pažiūrėti, kaip toliau.

Mes vėl nužingsniavome, apsukome paskutinį kampą, ir čia, pranciškonų vienuolyne tarp palmių, buvo įsikūrę Rašytojų namai.

– Talisas, – kartojo Bobas, mums einant į vidų. – Viljamas Talisas... – jis papurtė galvą. – Nesu apie jį girdėjęs. O be to, kur yra Mursija?

Kitą sekmadienį mes viską sužinojome – sužinojome ne tik teoriškai ir žemėlapyje, bet ir bandymu – nubildėjome ten aštuoniasdešimties

mylių per valandą greičiu Bobo (veikiau, Miriamos) nudengiamu biuiku. Mursija buvo du raudoni benzino siurbliai ir mažiukė bakalėja pietvakariniame Mohavių dykumos pakraštyje.

Prieš porą dienų po ilgos sausros pratrūkęs dangus tebebuvo aptrauktas, iš vakarų nepaliaujamai košė šaltas vėjas. Tarsi pamėklės po skalūno debesų stogu Šventojo Gabrieliaus kalnai bolavo šviežiai iškritusiu sniegu. Bet į šiaurę, toli dykumos platumoj, saulė įštaisė ilgą siaurą aukso šviesos juostą. Aplinkui mus mainėsi aksominė, sodri pilka ir sidabrinė, balzganai auksinė ir varinė dykumos augmenijos spalvos – tridančių kiečių, himenoklėjų, kupstinės žolės ir kalifornių pūkvijų, vienur kitur stūksojo rupia žieve arba sausais spygliais apkibę keistai gestikuliuojantys Jozuės medžiai, iškėlę daugybę žaliais metaliniais spygliais kuoduotų alkūnių.

Klausimus teko rėkte išrėkti, kol priekurtis seneliukas pagaliau suprato, apie ką kalbame. Didžiųjų tuopų vienkiemis – kaipgi, puikiai žinąs. Štai riedėkite šiuo žvyrkeliu, pavažiuokite mylią į pietus, sukite į rytus, kitus tris ketvirčius mylios laikykitės palei drėkinimo griovį – ten ją ir rasite. Seniokas būtų paporinęs kur kas daugiau apie tą

vietą, bet Bobas neturėjo kantrybės klausyti. Jis paspaudė greičio pedalą ir mudu nurūkome.

Palei drėkinimo griovį didžiosios tuopos ir karklai, nepritapę tarp anų kietų asketiškų dykumos gyvenimų, pavojingai kabinosi kitokios, lengvesnės, kūningesnės dalios. Dabar jie stirksojo belapiai, vien balti medžių skeletai dangaus fone, bet nesunkiai įsivaizdavai, kokio sodrumo smaragdu po trejeto mėnesių įnirtingoje atviroje saulėje išsprogs jų jauni lapeliai.

Gerokai per greitai genamas automobilis netikėtai smarkiai trinktelėjo į skrodę. Bobas nusikeikė.

– Nesivaizduoju, kaip žmogus savam prote sugalvotų gyventi tokio kelio gale.

– Galbūt jis važiuoja lėčiau, – drįsau pasiūlyti tokią mintį.

Bobas nesiteikė net žvilgtelėti į mane. Mašina dardėjo pirmyn nemažindama greičio. Aš bandžiau sutelkti dėmesį į vaizdą.

O ten, dykumoje, vyko begarsė permaina, mažne prilygstanti sprogimui. Debesys prasisklaidė, ir saulė dabar krito ant artimiausių skardingų, dantytų kyšulių, nenumaldomai tarsi salos besiveržiančių iš neaprėpiamos lygumos. Prieš

akimirką jie buvo juodi ir negyvi. O dabar staiga atgiję tarp šešėlingo pirmojo plano ir debesuotos tamsos fono švietė tarsi liepsnotų iš vidaus.

Paliečiau Bobo ranką ir parodžiau.

– Dabar supranti, kodėl Talisas pasirinko gyventi šio kelio gale?

Jis žvilgtelėjo, apsuko tysantį Jozuės medį, dar kartą dirstelėjo ir vėl įsmeigė akis į kelią.

– Man šis vaizdas primena tą Gojos graviūrą – tu žinai. Moteris raita ant eržilo, o gyvulys pasukęs galvą glemžia jos suknelę dantimis – bando nutraukti tą moterį žemyn, nuplėšti drabužius. O ji juokiasi kaip beprotė, apimta malonumo kvaitulio. Fone – lyguma su stirksančiais kyšuliais, lygiai kaip čia. Tik įdėmiau įsižiūrėjęs į Gojos kyšulius, pamatai, kad išties tai susigūžę gyvūnai, pusiau žiurkės, pusiau driežai, milžiniški lyg kalnai. Nupirkau tokią reprodukciją Elenai.

Bet Elena, mąsčiau stojusioje tyloje, užuominos nesuprato. Ji leidosi eržilo nutempiama ant žemės ir gulėjo nenumaldomai kvatodama, kol didžiuliai dantys nuplėšė jos korsetą, skiautėmis sudraskė sijoną, bauginamai, bet ir geidžiamai, su tvaksinčia skausmo nuojauta grybštelėdami minkštos odos po juo. Bet ten, Akapulkoje, tie

didžiuliai akmeniniai žiurkiadriežiai pabudo iš miego, ir staiga vargšas Bobas išvydo, kad jį supa ne maloniai glebios Gracijos, ne pulkai besijuokiančių Amūrų rausvais užpakaliukais, bet pabaisos.

Tačiau per tą laiką mes pasiekėme kelionės tikslą. Pro medžius, kurie augo palei griovį, po išlakia tuopa išvydau baltą karkasinį namą su vėjo malūnu iš vienos ir rifliuotosios skardos daržine iš kitos pusės. Vartai buvo užverti. Bobas sustabdė mašiną, mes išlipome. Prie vartelių stulpo prikalta balta lentelė. Ant jos neįgudusia ranka skaisčiai raudonai išvedžiotas ilgas užrašas:

Siurbiko bučinys, varlės glamonės,
  Gašlios beždžionės purvini nagai:
Ar tau patinka žmonės?
  Ne, nelabai.

TAI TU EIK ŠALIN

– Na ką gi, atvykome tikrai ten, kur ketinom, – tariau aš.

Bobas linktelėjo. Mes atvėrėme vartus, perėjome erdviu suplūktos žemės kiemu ir pabeldėme į namo duris. Jas kaipmat atvėrė stuomeninga

pagyvenusi moteris su akiniais, gėlėta mėlynos medvilnės suknele ir nudrengtu raudonu švarkeliu. Ji mums draugiškai nusišypsojo.

– Subiro automobilis? – paklausė ji.

Mudu papurtėme galvas, ir Bobas paaiškino, kad atvykome susitikti su ponu Talisu. Šypsena jos veide išblanko, suniurusi papurtė galvą.

– Argi nežinojote? – paklausė ji. – Ponas Talisas prie šešetą savaičių nuėjo į dausas.

– Norite pasakyti, kad jis miręs?

– Jis nuėjo į dausas, – nenusileido ji ir tuoj pat ėmė porinti savo istoriją.

Ponas Talisas metams išsinuomojo šį namą. O jiedu su vyru išsikraustė į senąją trobelę už daržinės. Ten tik lauko išvietė, bet jiedu buvo pripratę dar Šiaurės Dakotoje, laimei, žiemos būta šiltos. Bet buvo patenkinti gavę pinigų, kai šiais laikais tokios kainos, ir pats ponas Talisas buvęs kuo maloniausias, kai jie jau perprato jį nemėgus, kad kas maišytųsi.

– Tai tikriausiai jis užkabino tą ženklą ant vartų?

Senoji moteriškė linktelėjusi pridūrė, kad jis visai mielas ir ji ketinanti jį palikti.

– Ar jis ilgai sirgo? – paklausiau aš.

– Visai nesirgo, – atsakė ji. – Nors vis kartodavo, kad jo nesveika širdis.

Dėl to jis ir iškeliavęs. Vonios kambaryje. Vieną rytą ten jį rado užnešusi kvortą pieno ir tuziną kiaušinių iš parduotuvės. Šaltą kaip akmenį. Tikriausiai gulėjo visą naktį. Gyvenime nebuvo patyrusi tokių sukrėtimų. O paskui koks kilo šurmulys, kai apie jokius gimines niekas nė girdėjęs nebuvo! Pasiuntė daktaro, paskui šerifo, teko laukti teismo sprendimo, kol leidę vargšą žmogų palaidoti, ką ten išbalzamuoti. O visas knygas, popierius ir drabužius teko supakuoti, dėžes užantspauduoti, ir viskas sudėta saugoti kažkur Los Andžele, jeigu kartais atsirastų paveldėtojas. Na o dabar jiedu su žmona vėl grįžę į namelį ir ji jaučiasi nekaip, nes vargšui ponui Talisui dar buvo likę keturi mėnesiai nuomos, mat jis už viską buvo sumokėjęs iš kalno. Bet žinoma, dėl vieno dalyko ji dėkinga, dabar kai pagaliau ėmė lyti ir snigti, – dėkinga dėl to, kad tualetas dabar viduje, o ne lauke, kaip anoje trobelėje.

Ji stabtelėjo atsikvėpti. Mudu su Bobu susižvalgėme.

– Na, jei šitaip, – tariau aš, – tai tuomet turbūt mudu keliausime.

Bet senoji moteriškė nenorėjo nė girdėti.

– Nagi užeikite, – spyrė ji, – užeikit.

Mudu dvejojome, paskui priėmę kvietimą nusekėme maža priemene į svetainę. Kambario kampe degė žibalinė krosnis, tirštame ir karštame visą trobą pripildžiusiame kepto maisto ir vystyklų tvaike galėjai kirvį kabinti. Prie lango supamajame krėsle sėdėjo senas, gnomą primenantis žmogelis, įknibęs į komiksus. Šalia jo išblyškusi susirūpinusi jauna mergina – ne daugiau nei septyniolikos, – viena ranka laikė kūdikį, kita sagstėsi rausvą palaidinę. Vaikas atsiraugėjo, lūpų kamputyje išpūsdamas pieno burbulą. Jaunoji mama paliko paskutinę sagą neužsegtą ir švelniai nušluostė papūstas lūpas. Pro praviras kito kambario duris atsklido žvalus sopranas, gitarai pritariant dainuojantis „Now is the Hour“*.

– Mano vyras, – pristatė senoji moteris. – Ponas Koultonas.

– Labai malonu, – tarė gnomas, nepakeldamas akių nuo komiksų.

– O čia mano anūkė Keitė. Ji pernai ištekėjo.

– Taigi taip, – atsiliepė Bobas, nusilenkdamas mergaitei ir nusišypsodamas savo garsiąja kerinčia šypsena.

* „Dabar metas“.

Keitė dirstelėjo į jį nelyginant į stalo kampą, paskui segdamasi tą paskutinę sagutę netarusi nė žodžio nusisuko ir ėmė kopti į antrą aukštą kylančiais laipteliais.

– O šiedu, – ponia Koulton tęsė pristatymą, rodydama mudu su Bobu, – yra pono Taliso draugai.

Mums teko paaiškinti, kad nesame tikrąja prasme draugai. Apie poną Talisą težinojome iš jo kūrinio, bet jis mus taip sudominęs, kad atvykome vildamiesi susipažinti, – o išgirdome tik tragišką žinią apie jo mirtį.

Ponas Koultonas pakėlė akis nuo laikraščio.

– Šešiasdešimt šešeri, – pasakė jis. – Tiek jam tebuvo. Man jau septyniasdešimt dveji. Septyniasdešimt dveji sukako spalio mėnesį.

Jis nusijuokė triumfuodamas kaip laimėtojas, tada vėl įknibo į Flešą Gordoną – Flešą nepažeidžiamąjį, Flešą nemirtingąjį, Flešą amžinąjį riterį, neištikimą merginoms – ne toms apgailėtinoms būtybėms, kokios jos yra, bet kokios turėtų būti liemenėlių pramonės idealistų akimis.

– Man teko skaityti, ką ponas Talisas buvo atsiuntęs į mūsų Studiją, – pasakė Bobas.

Gnomas pakėlė akis.

– Jūs sukate filmus? – paklausė jis.

Bobas pripažino, kad taip ir yra.

– Iš tų didžiųjų šulų? – smalsavo ponas Koultonas.

Su žavingiausiu apsimestu kuklumu Bobas patikino esąs tik rašytojas, kuris retkartčiais prikiša pirštus ir prie režisūros.

Gnomas lėtai linktelėjo.

– Skaičiau laikraštyje, kur tas vyrukas Goldvinas sako, kad visiems didiesiems šulams teko penkiasdešimčia procentų nusirėžti atlyginimą.

Jo akutės džiugiai sužibo, vėl sukvaknojo savo pergalingu juoku. Paskui ūmai praradęs susidomėjimą realybe, nugrimzdo į mitų pasaulį.

Kristus priešais Liubliną! Aš bandžiau nukreipti kalbą nuo šios skausmingos temos, paklausdamas ponios Koulton, ar ji žinojusi, kad Talisą domino kinas. Bet man bekalbant, jos dėmesį nukreipė gretimame kambaryje pasigirdę žingsniai.

Atsigręžiau. Tarpduryje juodu megztiniu ir sijonėliu škotiškais langeliais stovėjo – kas? Šešiolikmetė ledi Hamilton*, Ninon de Lenklo** tų

* Ledi Hamilton (1765–1815) – gražuolė kalvio dukra Amy Lyon, tapusi senyvo lordo Hamiltono žmona, admirolo, tautos didvyrio Nelsono meilužė, George'o Romney mūza.
** Ninon de Lenclos (1620–1705) – garsi kurtizanė, rašytoja, literatų globėja.

metų, kai prarado nekaltybę su Kolinji, *la petite* Morfilė*, Ana Karenina mokyklos suole.

– Rožė, – išdidžiai pranešė ponia Koulton. – Kita mūsų anūkė. Rožė mokosi dainuoti, – išdavė paslaptį Bobui. – Ji nori pakliūti į kiną.

– Bet kaip įdomu, – entuziastingai šūktelėjo Bobas, stodamasis ir spausdamas ranką būsimajai ledi Hamilton.

– Gal jūs galėtumėte jai šį tą patarti, – tūpčiojo apsalusi dėl anūkės močiutė.

– Būčiau laimingas...

– Pasiimk dar vieną kėdę, Rože.

Mergina kilstelėjo blakstienas ir pasiuntė Bobui trumpą, bet įdėmų žvilgsnį.

– Jei neprieštaraujate, susėskim virtuvėje, – pasakė ji.

– Žinoma, ne!

Jiedu sykiu pradingo vidinėje patalpoje. Pažvelgęs pro langą išvydau, kad iškyšuliai vėl nugrimzdo šešėlin. Žiurkiadriežiai užsimerkė ir vaidino mirusius – bet tiktai tam, kad užliūliuotų savo auką, sukurtų apgaulingą saugumo iliuziją.

* Mažoji Morfilė (Marie-Louise O'Murphy, 1737–1814) – viena iš Liudviko XV meilužių, François Boucher pozuotoja.

– Čia ne tik laimė, – tarškėjo ponia Koulton. – Tikra Apvaizdos globa. Kino banginis pats atvyksta čia kaip tik tada, kai Rožei reikia paramos.

– Kaip tik, kai kinas ruošiasi užsiraukti, kaip ir vodeviliai, – įsiterpė gnomas, nepakeldamas akių nuo puslapio panosėje.

– Kodėl taip kalbi?

– Čia ne aš taip kalbu, o tas vyrukas Goldvinas.

Iš virtuvės atčiurleno netikėtai vaikiškas juokas. Bobas laiko negaišo. Jau numačiau kitą kelionę į Akapulką su dar tragiškesniais padariniais negu pirmosios.

Nekalta sąvadautoja ponia Koulton patenkinta nusišypsojo.

– Man patinka jūsų bičiulis, – tarė ji. – Moka su vaikais. Ne iš tų pasipūtusiųjų.

Priėmęs priekaišto užuominą be komentarų, aš vėl paklausiau, ar ji žinojusi, kad ponas Talisas domėjosi kinu.

Ji linktelėjo. Taip, buvo sakęs, kad siunčia kažką į vieną Studiją. Norėjęs užsidirbti pinigų. Ne sau, nes nors praradęs viską, ką seniau turėjęs, pats dar galėjęs pragyventi. Ne, jis norėjęs užsidirbti pinigų, kad galėtų pasiųsti į Europą. Jis buvo susituokęs su vokiete, labai seniai, prieš

Pirmąjį pasaulinį karą. Paskui jie išsiskyrę, moteris viena likusi Vokietijoje su vaiku. O dabar nebelikę nieko, tik viena kaip pirštas anūkė. Ponas Talisas norėjęs ją parsivežti, bet Vašingtonas jam neleido. Taigi kitaip jai padėti galėjo tik nusiųsdamas daug pinigų, kad mergaitė galėtų tinkamai maitintis ir baigti mokslą. Štai kodėl jis parašė tą gabalą kinui.

Jos žodžiai staiga priminė man vieną dalyką iš Taliso rankraščio – apie vaikus pokario Europoje, atsiduodančius už šokolado plytelę. Galbūt anūkė buvo tarp tų vaikų? „*Ich* duosiu tau *Schokolade*, *du* duok man *Liebe*. Supranti?“ Jie supranta pernelyg puikiai. Viena „Hershey“ šokolado plytelė prieš tai, dar dvi po to.

– Kas nutiko žmonai? – paklausiau aš. – Ir anūkės tėvams?

– Jie nuėjo į dausas, – atsakė ponia Koulton. – Man regis, jie buvo žydai ar panašiai.

– Atkreipkit dėmesį, – ūmai įsiterpė gnomas. – Aš neturiu nieko prieš žydus. Bet vis tiek... – jis stabtelėjo. – Galbūt Hitleris ir nebuvo toks kvailas.

Šįkart pastebėjau, kad jis įnikęs į *Kacius**.

* *Katzenjammer Kids* – 1897 m. Rudolfo Dirkso sukurtas komiksas *New York Journal* priedui.

Virtuvėje vėl pažiro vaikiškas juokas. Šešiolikmetės ledi Hamilton balselis tarsi būtų vienuolikos. Ir visgi – koks brandus, koks techniškai tobulas buvo jos žvilgsnis, kuriuo ji sutiko Bobą! Akivaizdu, kad Rožė daugiausia nerimo ir kėlė dėl to, kad nekaltybė joje derėjo su išmanymu, apskaičiuojanti nuotykių ieškotoja – su mokinuke pelės uodegyte.

– Jis buvo vėl vedęs, – toliau pasakojo moteris, nepaisydama nei kikenimo, nei antisemitizmo. – Kažkokią aktorę. Minėjo vardą, bet pamiršau. Be to, santuoka ilgai netruko. Ji paspruko su kitu vyruku. Aš sakau, gavo, ko nusipelnęs, kam susidėjo su ja, turėdamas žmoną Vokietijoje. Mano galva, negerai visos tos skyrybos ir vedybos su kažin kieno vyrais.

Stojusioje tyloje apmečiau visą to niekuomet nematyto žmogaus biografiją. Jaunuolis iš Naujosios Anglijos, iš geros šeimos. Puikaus, bet ne skrupulingo išsilavinimo. Iš prigimties apdovanotas talentu, bet ne tokiu, kad stumtų jį iškeisti malonų gyvenimą į profesionalaus autoriaus vargus. Iš Harvardo išvyko į Europą, gyveno maloniai, visur pasižino su grietinėle. Ir paskui Miunchene – neabejojau, kad Miunchene, – jis pamilo.

Įsivaizdavau merginą, vilkinčią vokišką Laisvės statulos suknelės atitikmenį, sėkmingai besisukančio menininko arba menų mecenato dukterį. Vieną iš tų mažne bekūnių būtybių, tų tarytumei plevenančių vilhelmiškos prabangos ir kultūros produktų, paplaukusių ir sykiu labai ryškių, žavingai nenuspėjamų ir siutinamai idealisčių, *tief** ir vokiškų. Talisas įsimylėjo, vedė, įveikęs žmonos frigidiškumą tapo tėvu ir beveik uždusо nuo slogaus namų atmosferos dvasingumo. Koks gaivus ir sveikas palyginti regėjos Paryžiaus oras ir kokį jaukumą skleidė ta jauna Brodvėjaus aktorė, kurią sutiko ten atostogaujančią!

La belle Américaine,
Qui rend les hommes fous,
Dans deux ou trois semaines
*Partira pour Corfou.***

Bet šioji į Kerkyrą neiškeliavo arba jei ir iškeliavo, tai su Talisu. Ir ji nebuvo frigidiška, nebuvo paplaukusi, nebuvo nei miglota, nei ryški, nei gili, nei dvasinga, nebuvo ir meno snobė. O buvo ji, deja, nemenka kekšė. Ir toji jos dalis bėgant

* Gili (*vok.*).
** Gražioji amerikietė vyrus iš proto varo, o po kelių savaičių ji į Kerkyrą iškeliaus (*pranc.*).

metams augo. Jiedviem skiriantis jau buvo suaugusi į visą gyvulį.

Žvelgdamas į praeitį iš 1947-ųjų mano vaizduotės Talisas puikiai suvokė, ką padaręs: dėl kūniško malonumo, kad pakurstytų ir pasotintų erotinę vaizduotę, jis pasmerkė žmoną ir dukterį mirčiai maniakų rankose, o anūkę – už saują saldainių ar normalaus valgio dubenį – pakeleivingo kareivio ar sukčiaus prekeivio glamonėms.

Romantiški pramanai! Aš atsigręžiau į ponią Koulton.

– Gaila, kad nepažinojau to žmogaus, – tariau.

– Jis jums būtų patikęs, – patikino ji. – Mes visi mėgome poną Talisą. Papasakosiu jums šį tą, – prasitarė moteriškė. – Kaskart kai keliauju į Lankasterį, į Damų bridžo klubą, užsuku į kapines – tiesiog aplankyti jo.

– Einu lažybų, kad jis to nepakenčia, – pareiškė gnomas.

– Liaukis, Elmeri, – protestavo žmona.

– Bet aš girdėjau, kaip jis sakydavo, – ponas Koultonas dėstė savo. – Kur buvęs kur nebuvęs. Jeigu čia numirsiu, sakys, noriu būti palaidotas dykumoje.

– Tai jis parašė ir scenarijuje, kurį atsiuntė į Studiją.

– Tikrai? – neįtikinta perklausė ponia Koulton.

– Taip, jis netgi aprašo kapą, kuriame norėtų būti palaidotas. Vienui vienas, po Jozuės medžiu.

– Būčiau galėjęs jam paaiškinti, kad įstatymai draudžia, – dėstė gnomas. – Po to, kai laidotuvių verslas prastūmė tą įstatymo projektą Sakramento valstijos įstatymų leidybos skyriuje, draudžia. Pažinojau tokį žmogelį, tai jį iškasė praėjus dvidešimčiai metų po palaidojimo. Ten, už kyšulių, – jis mostelėjo ranka Gojos ropliažiurkių pusėn. – Sūnėnui už viską teko pakloti tris šimtus dolerių.

Prisiminęs surizeno.

– *Aš* nenorėčiau būti palaidota dykumoje, – kategoriškai pareiškė jo žmona.

– Kodėl?

– Labai vieniša, – atsakė toji. – Negalėčiau pakęsti.

Kol svarsčiau, ką pasakyti, laiptais nulipo išblyškusi jaunoji mama su vystyklu. Stabtelėjusi dirstelėjo į virtuvę.

– Klausyk, Rože, – pasakė tyliu piktu balsu. – Gal jau metas ir tau nusitverti kokio darbelio prasiblaškymui.

Tada apsisukusi nuėjo priemenės pusėn, kur pro praviras duris matėsi modernūs to vidaus tualeto patogumai.

– Jis vėl viduriuoja, – apmaudžiai tarstelėjo praeidama pro močiutę.

Išraudusi, šviečiančiomis iš susijaudinimo akimis būsimoji ledi Hamilton išniro iš virtuvės. Už jos tarpduryje stovėjo būsimasis Hamiltonas, nors jam vaizduotė piešė lordo Nelsono džiaugsmus*.

– Močiute, – pranešė mergaitė, – ponas Brigsas mano, kad gali padėt man pakliūti į atranką ekranui.

Idiotas! Aš pakilau.

– Mums metas judėti, Bobai, – pasakiau, žinodamas, kad jau net per vėlu.

Pro praviras vonios duris sklido unitaze skalaujamo vystyklo žliugsėjimas.

– Klausyk, – pasakiau Bobui, mums einant pro šalį.

* Įsiliepsnojus meilei tarp žmonos Emmos ir britų tautos didvyrio Nelsono, Hamiltonas liko gyventi kartu su meilužiais.

– Ko klausyti? – paklausė jis.

Gūžtelėjau pečiais. Turi jie ausis, bet negirdi.

Taigi, tiek arčiausiai mums teko pažinti Talisą kaip kūną ir kraują. Toliau pateiktame tekste skaitytojas gali atrasti jo proto atspindį. Aš spausdinu *Beždžionės ir esmės* tekstą kaip radęs, be jokių pakeitimų ar komentarų.

II

SCENARIJUS

Pagrindinių vaidmenų, bendras titrų sąrašas ir galiausiai trimitų ir džiūgaujančių angelų choro garbstoma PRODIUSERIO pavardė.

Pasikeičia muzika, ir jei Debiusi būtų gyvas, kokią švelnią jis ją parašytų, kokią aristokratišką, tyrą ir apvalytą nuo Vagnerio klampumo ir pompastikos, nuo viso Štrauso vulgarumo! Nes ekrane geresnės nei „Technicolor“ kokybės vaizdas – metas prieš saulėtekį. Naktis, regis, dar užgaišo veik ramutėlės jūros tamsoje, bet per dangų nuo pat pakraščių kyla skaidri balzgana, pereinanti nuo žalios iki tamsiai mėlynos ties zenitu. Rytuose dar matyti rytinė žvaigždė.

PASAKOTOJAS

Neapsakomas grožis, nesuvokiama ramybė...

Deja, mūsų ekrane šis simbolių simbolis
Tikriausiai atrodys kaip
Pono Kažko sukurta
Elos Vyler Vilkouks*
Eilių iliustracija.
Iš to, kas Gamtoje tauru,
Menas pernelyg dažnai
Sukurpia tik juokinga.
Bet rizikuoti tenka,
Nes jums, jums, žiūrovai,
Kažkaip, kad ir kokia kaina,
Vilkouks eilėmis ar dar prasčiau,
Kažkaip jums būtina priminti,
Paakinti jus prisiminti,
Melsti, kad panorėtumėt
Suprasti, kas yra Kas.

Pasakotojui kalbant, mūsų Amžinybės simbolio simbolio kadras aptemsta ir išryškėja pilnutėlio kino teatro vaizdas. Šviesa kiek pritemsta, ir mes staiga suvokiame, kad žiūrovai – gerai apsitaisę abiejų lyčių babuinai, įvairiausio amžiaus, nuo pirmos iki antros vaikystės.

* Ella Wheeler Wilcox (1850–1919) – amerikiečių poetė.

PASAKOTOJAS

Bet išdidus žmogus,
Trumpam tegavęs savo galią menką,
To neišmanantis, kuo jis labiausiai tikras,
Stiklinę būtį savo lyg beždžionę piktą
Prieš dangų kulvirtom kvailiot paleido,
Ir verkia angelai.*

Iškart pereinama prie vaizdo ekrane, į kurį beždžionės taip įdėmiai spokso. Tarp dekoracijų, kokias sukurti galėjo tik Semiramidės arba „Metro-Goldwyn-Mayer" vaizduotė, matome krūtiningą jauną babuinę perlamutrine vakarine suknele, purpuru nudažytomis lūpomis, rausvai nupudruotu snukiu, ugningomis blakstienų tušu apvedžiotomis akimis. Kiek trumpomis užpakalinėmis kojomis įgali, gašliai viksnodama užpakaliu, ji užkopia ant ryškiai apšviestos naktinio klubo scenos ir plojant dviem ar trims šimtams plaukuotų rankų prisiartina prie Liudviko XV mikrofono. Paskui ją keturiomis su prisegta prie antkaklio lengva plieno grandine ateina Maiklas Faradėjus.

* William Shakespeare, *Jei taip, tai šitaip,* vertė Aivaras Mockus (2006).

PASAKOTOJAS

„To neišmanantis, kuo jis labiausiai tikras..." Ir galiu nė neaiškinti, kad tai, ką vadiname žiniomis, tėra tik kita Neišmanymo forma, žinoma, labai susisteminto ir didžiai moksliško, bet juo jis išsamesnis, jau gausiau veisia piktas beždžiones. Kai Neišmanymas buvo tik neišmanymas, mes buvome lemūrų, marmosetų ir staugūnų atitikmenys. Šiandien dėl to Aukštesniojo neišmanymo, tai yra mūsų žinių, žmogaus svarba taip išaugo, kad mūsų mažiausiasis jau yra babuinas, didieji – orangutanai, o jei kas užima Visuomenės išganytojo padėtį – tai tikras Gorila.

Jaunoji babuinė per tą laiką įsitaiso prie mikrofono. Pakreipusi galvą, pamato klupsčią Faradėjų, bandantį ištiesti maudžiančią nugarą.

– Gult, pone, gult!

Tonas įsakmus; ji perlieja senuką raitelio šmaikščiu koralais papuošta buože. Faradėjus mirksi ir paklūsta, beždžionių auditorija susižavėjusi juokiasi. Babuinė siunčia jai oro bučinį, paskui prisitraukusi mikrofoną iššiepia grėsmingus dantis ir švogždžiu miegamojo kontraltu uždainuoja naujausią hitą.

Meilė, meilė, meilė,
Meilė – tai esmė
Visko, ką galvoju, ką tiktai veikiu,
Siųsk man, siųsk man, siųsk man
Atlėgį.
Ir atneši jį man tiktai tu.

Faradėjaus veidas stambiu planu, jame atsispindi nuostaba, pasibjaurėjimas, pasipiktinimas, galiausiai tokia gėda ir širdgėla, kad raukšlių išvagotais skruostais pasrūva ašaros.

Sumontuoti kadrai: imtuvų besiklausanti Radijo šalies liaudis.

Kūninga namų šeimininkė babuinė kepa dešreles, o garsiakalbis ne tik atneša jos slapčiausių troškimų įsivaizduojamą išsipildymą, bet ir juos pakursto.

Mažas babuinas stovi lovelėje ir pasiekęs ant komodos nešiojamąjį radijo imtuvą atsuka rankenėlę iki atlėgio pažado.

Pusamžis finansininkas babuinas paliauja skaitęs biržų naujienas, kad galėtų pasiklausyti; užmerkęs akis palaimingai šypsosi. Siųsk man, siųsk man, siųsk man, siųsk man.

Du paaugliai babuinai pagal muziką grabinėjasi stovinčiame automobilyje. *Ir atneši jį man tiktai tuuuu.* Snukiai ir letenos stambiu planu.

Kadre vėl Faradėjaus ašaros. Dainininkė atsigręžia, pamato kančios iškreiptą jo veidą, įsiutusi rikteli ir puola jį talžyti, kerta nepaliaudama, nuožmiai, žiūrovams audringai plojant. Aukso ir jaspio naktinio klubo sienos ištirpsta ir akimirką išvystame beždžionės ir jos belaisvio intelektualo figūrų siluetus pirmojo epizodo apyaušrio šviesoje. Paskui jie irgi ištirpsta, lieka tik Amžinybės simbolio simbolis.

PASAKOTOJAS

Jūra, apšviesta planeta, beribis dangaus krištolas – juk tu tikrai juos prisimeni! Tikrai! Argi galėtų būti, kad pamiršai, kad taip niekuomet nė neatradai, kas plyti už proto Zoologijos sodo ir vidinio Kalėjimo, už to įsivaizduojamų teatrų Brodvėjaus, kuriame vienintelis šviesomis išrašytas vardas – niekieno kito, tik tavo?

Kamera juda dangumi, ir šįkart horizonto liniją kerta juodas dantytas uolėtos salos pavidalas. Pro salą plaukia didžiulis keturstiebis laivas. Vaizdas

priartinamas, ir mes matome, kad laivas plaukia su Naujosios Zelandijos vėliava, laivo pavadinimas „Kenterberis“. Kapitonas ir grupė keleivių stovi prie turėklų, įdėmiai įsmeigę akis į rytus. Mes žiūrime pro jų žiūronus ir išvystame dykos pakrantės vaizdą. Ir tada mažne netikėtai už tolimų kalnų silueto pakyla saulė.

PASAKOTOJAS

Ši nauja šviesi diena yra 2108 metų vasario 20-oji, o šie moterys ir vyrai – Pakartotinio Šiaurės Amerikos atradimo ekspedicijos nariai iš Naujosios Zelandijos. Pagailėta Trečiojo pasaulinio karo kovojančių pusių – matyt, nė nereiktų aiškinti, jog ne iš humanistinių paskatų, bet tiesiog dėl to, jog kaip ir ekvatoriaus Afrika, ji buvo pernelyg toli, kad kam nors apsimokėtų nutrinti nuo žemės paviršiaus, – Naujoji Zelandija išgyveno ir netgi kukliai klestėjo atskirtyje, dėl viso kito pasaulio pavojingo radioaktyvumo ilgiau nei ištisą šimtmetį beveik absoliučioje. Dabar, kai pavojus praėjo, atvyksta pirmieji Ameriką atrandantys tyrinėtojai iš Vakarų. Tuo pat metu kitoje pasaulio pusėje juodieji žmonės skinasi kelią Nilo upe ir per Viduržemio jūrą. Kokie puikūs genčių šokiai

šikšnosparnių privisusiose Parlamentų motinos salėse! Ir Vatikano labirintas – klasiška vieta neskubrioms, įmantrioms moterų apipjaustymo apeigoms! Mums atseikėja kaip tik to, ko prašome.

Scena aptemsta, pasigirsta artilerijos kanonada. Kai šviesos vėl užsidega, už grupės uniformuotų babuinų su pavadėliu tupi dr. Albertas Einšteinas.

Kamera juda siauru dykros ruožu, nusėtu griuvėsių, sulaužytų medžių ir lavonų, ir sustoja ties antra grupe gyvūnų, apsitaisiusių kitokiomis uniformomis ir su kita vėliava, bet su tuo pačiu dr. Albertu Einšteinu: su lygiai tokiu pačiu pavadžiu jis tupi prie jų aulinių. Gerame nekaltame veide, aprėmintame susitaršiusių plaukų aureolės, skausmingo sumišimo išraiška. Kamera juda pirmyn atgal nuo vieno Einšteino prie kito. Stambiu planu du vienodi veidai, liūdnai žvelgiantys vienas į kitą, abu – tarp savo šeimininkų nublizgintų odinių aulinių.

Garso takelio balsas, saksofonai ir violončelės toliau niaukia atlėgio.

– Ar tai tu, Albertai? – dvejodamas klausia vienas Einšteinų. Kitas lėtai linksi galva.

– Albertas, deja, čia Albertas.

Gaiviam vėjelyje nuvilnija priešininkų kariuomenių vėliavos. Spalvoti jų raštai išsiskleidžia, paskui vėl susiglaudžia, pasirodo ir vėl pasislepia.

PASAKOTOJAS

Vertikalios juostos, horizontalios juostos, nuliukai ir kryželiai, ereliai ir kūjai. Paprasčiausi sutartiniai ženklai. Bet kiekviena realybė, susiejus ją su kokiu nors ženklu, tampa tam ženklui palenkta. Ali ir Gosvamis* gyveno taikiai. Bet aš turiu vėliavą, tu turi vėliavą, visi Babuinų Dievo vaikai turi vėliavas. Taigi net Ali ir Gosvamis turi vėliavas, ir dėl tų vėliavų iškart tapo teisinga ir tinkama tam, kuris su apyvarpe, paleisti vidurius anajam be apyvarpės, apipjaustytajam šaudyti neapipjaustytąjį, išprievartauti jo žmoną ir iškepti vaikus ant lėtos ugnies.

Bet tuo tarpu viršum vėliavų audeklo plaukia didžiuliai debesų pavidalai, už debesų – toji mėlyna tuštuma, mūsų stiklinės Būties simbolis, o vėliavų stiebų papėdėje auga kviečiai, smaragdo žalumo ryžiai ir soros. Duona kūnui ir duona

* Veikiausiai turima omeny Indija ir Pakistanas, hinduistų ir musulmonų nesantaika.

dvasiai. Laisvi rinktis tarp duonos ir vėliavų. Vargu ar bereikia pridurti, kad mažne vieningai pasirenkame vėliavas.

Kamera staiga nusileidžia nuo Einšteinų prie toliau stovinčio medaliais gausiai nusisagsčiusio Generalinio štabo. Staiga abu Feldmaršalisimai sutartinai rikteli įsakymą. Iš abiejų pusių iškart išnyra babuinai technikai su motorizuota aerozolių purškimo įranga. Ant vienos kariuomenės slėginių cisternų dažais užrašyta SUPERTULIAREMIJA, o jų priešininkai užsirašę PAGERINTOS KOKYBĖS ĮNOSĖS. 99,44 % GRYNUMO GARANTIJA. Abi technikos specialistų grupes lydi jų talismanas – grandine pririštas Lui Pasteras. Garso takelyje vis dar tamposi babuinės daina. *Siųsk man, siųsk man, siųsk man atlėgį...* Paskui ši gašli melodija pereina į „Land of Hope and Glory“*, atliekamą jungtinio pučiamųjų orkestro ir keturiolikos tūkstančių balsų.

PASAKOTOJAS

Klausi, kokia ta žemė? Ir aš atsakau,
Bet kuri sena žemė,

* Britų patriotinė daina „Vilties ir šlovės žeme“.

Ir Garbė, žinoma, yra Beždžionių karaliaus,
O dėl Vilties –
Telaimina tave Dievas, bet vilties nėra,
Tik beveik beribė tikimybė
Staiga
Arba kankinamais sprindžiais
Pasiekti galutinį ir nepataisomą
Atlėgį.

Letenos ant čiaupų stambiu planu; paskui kamera atsitraukia. Iš suspaustų dujų cisternų per niekieno žemę vienas priešais kitą raitydamiesi artėja geltonų dujų srautai.

PASAKOTOJAS

Įnosės, mano bičiuliai, Įnosės – tarp žmonių nepaplitusi arklių liga. Bet nesijaudinkit, Mokslas lengvai pavers ją visuotine. O štai jos simptomai. Baisiai suka sąnarius. Visą kūną išberia pūliniais. Po oda iškyla votys, paskui jos sprogsta ir virsta šašais nueinančiomis piktžaizdėmis. Prasideda nosies gleivinės uždegimas, ji pažliunga dvokiančiais pūliais. Piktžaizdės greitai iššoka šnervėse ir išėda kaulą bei kremzles. Iš nosies infekcija persimeta į akis, burną, gerklę ir bronchų

kanalus. Per trejetą savaičių dauguma ligonių miršta. O pasirūpinti, kad visi mirtų, yra kai kurių iš tų talentingųjų jaunų mokslo daktarų, kurie dabar tarnauja jūsų vyriausybei, užduotis. Ne tik jūsų vyriausybei – ir visiems kitiems išrinktiems ar patiems pasiskyrusiems pasaulinės kolektyvinės šizofrenijos organizatoriams. Biologai, patologai, fiziologai – štai jie, po sunkios dienos laboratorijoje grįžtantys namo į šeimas. Apkabina mažytė miela žmonelė. Tėvelis išdykauja su vaikais. Rami vakarienė su draugais, paskui kamerinis koncertas arba protingas pokalbis apie politiką ar filosofiją. Vienuoliktą – į lovą ir pažįstamos vedybinio guolio ekstazės. O ryte išgėrę apelsinų sulčių ir užvalgę „Grapenuts“ dribsnių jie išeina į savo darbą – tyrinėti, kaip dar daugiau lygiai tokių kaip jų šeimų būtų galima užkrėsti dar pavojingesnio gyvybei štamo *bacillus mallei.*

Maršalisimai suloja dar vieną komandą. Už abiejų kariuomenių Genialumo išteklius atsakingos batuotos beždžionės šoka įnirtingai čaižyti botagais, tampyti pasaitų. Bandantys priešintis Einšteinai stambiu planu.

– Ne, ne... Aš negaliu.
– Sakau, kad negaliu.
– Nelojalus!
– Nepatriotiškas!
– Šlykštus Komunistas!
– Prakeiktas buržuazinis Fašistas!
– Raudonasis Imperialistas!
– Kapitalistas Monopolistas!
– Štai tau!
– Štai tau!

Spardomi, čaižomi, prismaugti abu Einšteinai pagaliau nuvelkami prie kažkokių sargybos būdelių. Tose dėžėse įtaisyti prietaisų valdymo pultai su ciferblatais, mygtukais ir svirtelėmis.

PASAKOTOJAS

Žinoma, kad tai akivaizdu.
Argi nežino šito kiekvienas mokinukas?
Tikslai – beždžionės, o žmogaus – tik priemonės.
Paviano sąvadautojas, babuino iždininkas
Protas atskuba pasišokęs patvirtinti,
Ateina, padlaižys, su Filosofija, lenkdamas nugarą tironams;
Ateina Prūsijos suteneris su Patentuota Hegelio istorija;

Ateina su Medicina skirti Beždžionių karaliaus
afrodiziako;
Ateina rimuodamas, su Retorika rašyti jo iškalbų,
Ateina su Matematika nutaikyti jo raketų
Tiksliai per vandenyną į našlaičių namus;
Nusitaikęs eina, uždega smilkalų
Melsti Dievo Motiną, kad tiksliai pataikytų.

Pučiamųjų orkestrus keičia saldūs „Würlitzer“ elektrinių vargonų atliekami „Land of Hope and Glory“, paskui „Onward, Christian Soldiers“*. Lydimas paties Gerbiamojo dekano ir Kapitulos didingai atplaukia Gerbiamiausias Bronkso vyskupas babuinas, su vyskupo lazda brangakmeniais apmaustytoje letenoje ateinantis palaiminti dviejų Feldmaršalisimų ir jų patriotinių veiksmų.

PASAKOTOJAS

Bažnyčia ir Valstybė
Godulys ir Piktybė:
Dvejetas babuinų sudaro
Vieną Viršiausiąją gorilą.

* Religinis himnas „Pirmyn, Kristaus kariai“.

OMNES

Amen, amen.

VYSKUPAS

In nomine Babuini...

Garso takelyje – vargonų *vox humana* ir angeliški choristų balsai.

„Su (*dim*) Kryžiumi *(pp)* Jėzaus *(ff)* einame priešaky.“

Didžiulės letenos pakelia Einšteinus ant kojų, stambiu planu matome, kaip sugriebiami riešai. Pirštai, ką tik rašę lygtis ir groję Johano Sebastijano Bacho muziką, beždžionių kreipiami sugniaužia valdymo svirteles, prieš savo valią, baisėdamiesi lenkia jas žemyn. Pasigirsta tarkštelėjimas, paskui stoja ilga tyla, kurią pagaliau nutraukia Pasakotojo balsas.

PASAKOTOJAS

Net lėkdamos viršgarsiniu greičiu šios raketos šiek tiek užtruks, kol pasieks savo tikslą. Tad ką pasakytumėte, berniukai, apie lengvus pusryčius, kol laukiame Paskutiniojo teismo!

Beždžionės atsisega kuprines, švysteli Einšteinams duonos, kelias morkas ir porą ar trejetą

gabalėlių cukraus, paskui jau nesidrovėdamos vaišinasi romu ir Bolonijos dešra.

Šis vaizdas išnyksta ir išryškėja laivo denis, kur Pakartotinio atradimo ekspedicijos mokslininkai irgi pusryčiauja.

PASAKOTOJAS

O čia kai kurie iš tų, kurie po to Teismo išgyveno. Tokie malonūs žmonės! Ir jų civilizacija irgi miela. Žinoma, nieko itin jaudinančio ar įspūdingo. Jokių Partėnonų nei Siksto koplyčių, jokių Niutonų, Mocartų ar Šekspyrų, bet nėra nei Ezelinų*, nei Napoleonų ar Hitlerių, nei Džėjų Guldų**, nėra Inkvizicijos nei NKVD, nei valymų, nei pogromų, nei linčiavimo. Be viršūnių ir be prarajų, bet gausiai pieno vaikams, gana aukštas IQ – ir visas gyvenimas teka tylia provincijos vaga, be galo jaukiai, sveikai ir žmogiškai.

Vienas vyriškių pakelia žiūronus ir žiūri į krantą dabar jau tik per mylią ar porą nuo jų. Staiga maloniai nustebęs šūkteli.

* Ezelinas III (1194–1259) – žiaurus Veronos, Vičencos ir Paduvos feodalas, gibelinų vadas, Dante's *Pragaro* personažas.
** Jay'us Gouldas (1836–1892) – amerikiečių turtuolis, biržos žaidėjas, pagarsėjęs spekuliantas ir parsidavėlis.

– Žiūrėk! – tiesia žiūronus bendrakeleiviui. – Ten ant kalvos keteros.

Tas žiūri.

Priartintas kalvų planas. Ant aukščiausio keteros taško dangaus fone išryškėja trys naftos gręžinių bokštai – tarsi modernesnės ir efektyvesnės Kalvarijos įranga.

– Nafta! – susijaudinęs šūkteli antrasis stebėtojas. – Ir kranai tebestovi.

– Tebestovi?

Visi apstulbę.

– Tai reiškia, – daro išvadą senas profesorius Kreigas, geologas, – kad čia nebuvo galingų sprogimų.

– Bet sprogimų ir nereikia, – paaiškina jo kolega iš Atominės fizikos skyriaus. – Radioaktyviosios dujos atlieka tą darbą taip pat efektyviai ir dar aprėpia daug plačiau.

– Regis, jūs pamirštate bakterijas ir virusus, – įsiterpia profesorius Grampianas, biologas. Kalba ignoruojamo žmogaus tonu.

Jauna biologo žmona tik antropologė ir neturi kaip įsiterpti į ginčą, tad pasitenkina piktai žaibuodama akimis į fiziką. Etelė Huk iš Botanikos skyriaus – su tvido švarkeliu ji atrodo sportiška,

o akiniai raginiais rėmeliais suteikia intelektualumo, – primena, kad neabejotinai būta ir plačiai paskleistų augalų ligų. Ji pasisuka į savo kolegą dr. Balą, kad tas patvirtintų jos žodžius; šis pritariamai linksi.

– Maistinių augalų ligos, – byloja jis savo profesoriška maniera, – turėtų ilgalaikį poveikį, ne mažiau lemtingą negu skylančios medžiagos ar dirbtinai sukeltos pandemijos. Pagalvokime, pavyzdžiui, apie bulvę...

– Bet kam vargintis su tokiais pramanais? – šiurkštokai užbosija draugijai priklausantis inžinierius dr. Kadvortas. – Atkirskite akvedukus, ir viskas baigta per savaitę. Be vandenėlio nėra gyvenimėlio, – kvatoja pats labai patenkintas savo pokštu.

Tuo tarpu dr. Šniglokas, psichologas, sėdi ir klausosi su vargiai slepiamos paniekos šypsena.

– Kam vargintis dėl tų akvedukų? – paklausia jis. – Jums tereikia pagąsdinti savo kaimynus masinio naikinimo ginklu. Panika atliks visą likusį darbą. Prisiminkite, ką psichologinės operacijos prikrėtė antai Niujorke. Pranešimai trumposiomis bangomis iš užsienio, antraštės vakariniuose laikraščiuose. Ir kaipmat aštuoni

milijonai žmonių ėmė mirtinai trypti vienas kitą ant tiltų ir tuneliuose. O išlikusieji išsibarstė po kaimus kaip skėriai, kaip maru užkrėstų žiurkių ordos. Nuodijo vandens telkinius. Platino vidurių šiltinę, difteriją, venerines ligas. Kramtė, draskė, plėšė, žudė. Mito padvėsusiais šunimis ir vaikų lavonais. Fermeriai juos nudėdavo vos užmatę, policija talžė vėzdais, Savanorių pajėgos šaudė kulkosvaidžiais, korė linčiuotojai. Tas pats vyko Čikagoje, Detroite, Filadelfijoje, Vašingtone; Londone, Paryžiuje; Bombėjuje, Šanchajuje ir Tokijuje; Maskvoje, Kijeve, Stalingrade; kiekvienoje sostinėje, kiekviename pramonės centre, kiekviename uoste, kiekviename geležinkelio mazge, visame pasaulyje. Nereikėjo nė šūvio iššauti, o civilizacija subyrėjo į šipulius. Neįsivaizduoju, kam kareiviams tos bombos.

PASAKOTOJAS

Meilė išstumia baimę, bet ir atvirkščiai – baimė išstumia meilę. Ir ne tik meilę. Baimė išstumia protą, išstumia gerumą, išstumia visas mintis apie grožį ir tiesą. Lieka tik nebyli arba apsimestinai linksma desperacija žmogaus, kuris žino, kad kambario kampe šlykšti Esatis ir

kad durys užsklęstos, o langų nėra. Ir dabar ta šlykštynė užgula jį. Žmogus jaučia jos ranką ant rankovės, jaučia bjaurų burnos dvoką, kai egzekutoriaus padėjėjas beveik meiliai palinksta prie jo. „Dabar tavo eilė, brolau. Prašau čia." Ir akimirksniu šis tylus siaubas virsta įnirtingu – bet ne mažiau tuščiu – siautuliu. Tai jau nebe žmogus tarp tokių pat žmonių, ne racionali būtybė, artikuliuotai kalbanti kitoms racionalioms būtybėms – lieka tik kankinamas gyvulys, riaumojantis ir besiblaškantis spąstuose. Nes galiausiai baimė išstumia netgi žmogiškumą. O baimė, mano mielieji draugai, yra pats modernaus gyvenimo pagrindas ir pamatas. Baimė primygtinai peršamų technologijų, kurios nors ir sukuria patogesnį gyvenimą, bet padidina smurtinės mirties tikimybę. Baimė mokslo, kuris viena ranka pasiima dar daugiau, nei buvo dosniai atseikėjęs kita. Baimė akivaizdžiai fatališkų institucijų, dėl kurių su savižudiška ištikimybe esame pasirengę žudyti ir mirti. Baimė didžių Žmonių, kuriems liaudžiai pritariant suteikėme galią, o jie vis tiek tą galią naudoja mus žudyti ir pavergti. Baimė Karo, kurio nenorime, tačiau darome visa, kas tik įmanoma, kad jis kiltų.

Pasakotojui kalbant, išryškėja babuinų su jų kaliniais Einšteinais pikniko lauke vaizdas. Jie su pasigardžiavimu valgo ir geria, vis greičiau ir vis garsiau kartojantis pirmiems dviem „Onward, Christian Soldiers“ taktams. Staiga muziką nutraukia pirmasis iš griausmingų sprogimų sekos. Tamsa. Pratisas, kurtinamas triukšmas: kažkas lūžta, sprogsta, šaukia, dejuoja. Paskui tyla ir ryškėjanti šviesa – priešaušrio metas, spindi Aušrinė, skamba švelni, tyra muzika.

PASAKOTOJAS

Neapsakomas grožis, nesuvokiama ramybė...

Tolumoje, pro horizonto liniją į dangų išsiveržia rausvų dūmų kolona, išpursta į milžiniškos musmirės pavidalą ir kybo, užtemdžiusi vienišą planetą.

Anam vaizdui išnykus, vėl išryškėja pikniko scena. Babuinai visi negyvi. Kraupiai subjauroti nudegimų abu Einšteinai guli greta po žydinčios obels likučiais. Netoliese iš suslėgtų dujų baliono vis dar sunkiasi Pagerintos kokybės įnosės.

PIRMASIS EINŠTEINAS

Tai neteisinga, tai negerai...

ANTRASIS EINŠTEINAS

Mes, kurie niekada niekam blogo nedarėme,

PIRMASIS EINŠTEINAS

Mes, kurie gyvenome tik dėl Tiesos.

PASAKOTOJAS

Kaip tik todėl ir mirštate, pasitarnaudami žudikiškiems babuinų tikslams. Paskalis paaiškino visa tai jau prieš tris šimtus metų. „Iš tiesos mes darome stabą, bet tiesa be geros širdies nėra Dievas, tik jo atvaizdas ir stabas, kurio nederėtų nei mylėti, nei garbinti.“ Jūs gyvenimą skyrėte stabui garbinti. Bet viską išanalizavus kiekvieno stabo vardas – Molochas. Taigi štai, draugai, taigi štai kaip.

Staigaus vėjo gūsio kilstelėta užsistovėjusi maro dulksna be garso prišliaužia, pakyla pūlių spalvos vainiku ir raitosi tarp obels žiedų, paskui krisdama apgaubia dvi gulinčias figūras. Dūstančiojo gargaliavimas paskelbia dvidešimtojo amžiaus mokslo savižudybę.

Išryškėja Pietų Kalifornijos pakrantės per kokias dvidešimt mylių nuo Los Andželo vaizdas. Pakar-

totinio atradimo ekspedicijos mokslininkai išsilaipina iš velboto. Fone matyti didžiulis nutekamasis vamzdis, iškištasis į jūrą jo galas suknežintas.

PASAKOTOJAS

Partenonas, Koliziejus –
Graikija – buvusi garbė, didybė *et cetera.*
Ir visi kiti –
Tėbai ir Kopanas*, Arecas** ir Adžanta***,
Buržas**** prievarta paima dangų
Ir Šventąją išmintį, plūduriuoja ramybėje.
Bet garbė, kuria puikavosi karalienė Viktorija,
Neabejotinai lieka W.C.;
Franklino Delano***** didybė –
Tai šis visų didžiausias nutekamasis vamzdis –
Dabar išdžiūvęs ir suskilęs – Ikabodas, Ikabodas******;
Ir jo sargių krovinys (nesuvaldomai judrus,

* Majų miestas, politikos, meno ir astronomijos centras, pasaulio paveldo paminklas.
** Miestas Italijoje, Toskanoje, garsus dėl gotikinių architektūros paminklų gausos.
*** Vietovė Indijoje, žinoma dėl uolose iškalto milžiniško budistų vienuolyno ansamblio, pasaulio paveldo paminklo.
**** Miestas Prancūzijoje, turintis įspūdingą gotikinę katedrą ir kitų to laikotarpio paminklų.
***** Roosevelto.
****** Žr. Senasis Testamentas, 1 Sam 4: „Vaiką ji pavadino Ikabodu, sakydama: „Šlovė pasitraukė iš Izraelio!“

Kaip viltis, kaip geidulys) jau nebebaltina
Šios apleistos pakrantės kaip plukių
Ar saulučių galaktika.

Tuo metu dr. Kreigo vedami mokslininkai jau perėjo paplūdimį, užsiropštė neaukšta uola ir per smėlingą, erozijos išgraužtą lygumą artėja prie kitoj kalvų pusėj esančių naftos gręžinių.

Kamera filmuoja dr. Balą, Vyriausiąjį ekspedicijos botaniką. Kaip besigananti avis jis bėginėja nuo augalo prie augalo, tyrinėdamas žiedus pro didinamąjį stiklą, pavyzdžius deda į specialią dėžutę, juodoje knygelėje pasižymi pastabas.

PASAKOTOJAS

Na štai ir jis, mūsų herojus, mokslų daktaras Alfredas Bala. Studentų ir jaunesnių kolegų geriau žinomas kaip Užakusi pelkė. Deja, pravardė skaudžiai taikli. Kaip matote, nors nėra neišvaizdus, be to, Naujosios Zelandijos karališkosios draugijos narys ir nieku gyvu ne kvailys, praktinio gyvenimo aplinkybės taip susiklostė, kad jo protas dar neatsiskleidė, o patrauklumas nepabudo. Sakytumei, jis gyvena už stiklo, yra mato-

mas ir mato kitus, bet ryšio užmegzti negali. O kaltė – kaip tuojau pat paaiškintų dr. Šniglokas iš Psichologijos skyriaus, – kaltė tenka tai atsidavusiai ir nuoširdžiai našlaujančiai jo motinai – tai šventajai, tam stiprybės stulpui, tai vampyrei, kuri vis dar vadovauja jam prie pusryčių stalo, savo rankomis skalbia jo šilkinius marškinius ir pasiaukojamai ado jam kojines.

Dabar į kadrą įžengia panelė Huk – įžengia nesitverdama savame kailyje.

– Argi tai nenuostabu, Alfredai? – sušunka ji.

– Labai, – tarsteli Alfredas mandagiai.

– Matyti *Yucca gloriosa* jos natūraliame areale – kas būtų pagalvojęs, kad pasitaikys šitokia galimybė? Ir *Artemisia tridentata.*

– *Artemisia* dar šiek tiek žydi, – sako dr. Bala. – Ar pastebi ką nors neįprasta jos žieduose?

Panelė Huk apžiūrinėja juos, kraipo galvą.

– Jie daug didesni, negu aprašyta senuosiuose vadovėliuose, – padaro pastabą jis, stengdamasis slėpti susižavėjimą.

– Daug didesni? – pakartoja ji. Jos veidas nušvinta. – Alfredai, kaip tau regis...

Dr. Bala linkteli.

– Galiu lažintis, – sako jis. – Tetraploidija. Sukelta spinduliuojant gama spinduliams.

– O, Alfredai, – sušunka ji, pagauta ekstazės.

PASAKOTOJAS

Etelė Huk tvido eilute ir akiniais raginiais rėmeliais yra viena tų išskirtinai sveikų, stulbinamai dalykiškų ir nepaprastai angliškų merginų, kurių geriau nevesti, jei pats nesi toks sveikas, lygiai angliškas ir dar dalykiškesnis. Veikiausiai dėl šios priežasties trisdešimt penkerių Etelė kolei kas be vyro. Kolei kas, bet ji drįsta tikėtis, jau neilgai. Nes nors brangusis Alfredas, tiesą sakant, dar nepasipiršo, ji žino (ir žino, kad jis žino), kad toks karščiausias jo motinos puoselėjamas troškimas, o Alfredas – pats pavyzdingiausias sūnus. Be to, juos tiek daug kas sieja – botanika, Universitetas, Vodsvorto poezija. Ji neabejoja, kad dar jiems negrįžus į Ouklandą viskas bus suplanuota – paprastutė ceremonija, apeigas atliks mielas senasis dr. Triliamsas, medaus mėnuo pietinėse Alpėse, paskui grįš į savo mielą namelį Mount Edene, ir tada, po pusantrų metų, pirmasis kūdikis...

Dabar kadre kiti ekspedicijos nariai, sunkiai besiropščią ant kalvos prie naftos gręžinių. Vadovaujantis žygiui profesorius Kreigas sustoja nusibraukti prakaito nuo kaktos ir apžvelgti jam patikėtų žmonių.

– Kur Bala? – klausia jis. – Ir Etelė Huk?

Kažkas mosteli, bendru planu tolumoje matome abiejų botanikų figūras.

Kadre vėl profesorius Kreigas – prisidėjęs delną prie burnos šaukia:

– Bala, Bala!

– Kodėl neleidžiate porelei pasiburkuoti? – klausia geraširdis Kudvortas.

– Porelei, kaipgi, – paniekinamai prunkšteli dr. Šniglokas.

– Bet ji akivaizdžiai akį ant jo pakabinusi.

– Porelei reikia dviejų.

– Moteris sugebės pasiekti, kad jos pasirinktasis paprašytų rankos.

– Lygiai taip gali tikėtis, kad jis leisis kraujomaišon su motina, – nenusileidžia dr. Šniglokas.

– Bala! – rikteli profesorius Kreigas dar kartą, paskui atsisuka į visus. – Man nepatinka, kai atsiliekama, – sako jis irzliai. – Nepažįstamas kraštas... Negali žinoti.

Ir toliau laido gerklę.

Grįžtame prie dr. Balos ir panelės Huk. Jie išgirsta tolimą šauksmą, pakelia akis nuo tetraploidinės *Artemisia*, pamojuoja rankomis ir sukruta vytis kitus. Staiga kažką išvydęs dr. Bala garsiai rikteli.

– Žiūrėk, – duria jis smiliumi.

– Kas tai?

– *Echinocactus hexaedrophorus* – ir koks gražuolis.

Vidutiniškai bendru planu žiūrint iš jo pusės – apgriautas vienaukštis namelis kiečiuose. Paskui stambiu planu tarp dviejų grindinio akmenų netoli durų augantis kaktusas. Vėl grįžtame prie dr. Balos. Iš kabančios prie diržo odinės makšties jis išsitraukia siaurą ilgą kastuvėlį.

– Ar ketini jį iškasti?

Jis teatsako prieidamas prie augančio kaktuso ir pritūpdamas šalia.

– Profesorius Kreigas labai pyks, – protestuoja panelė Huk.

– Tuomet bėk ir nuramink jį.

Keletą sekundžių ji žvelgia į jį su nerimo išraiška.

– Nenoriu palikti tavęs vieno, Alfredai.

– Kalbi lyg man būtų penkeri metukai, – atsako jis irzliai. – Tiktai eik, sakau tau.

Nusisukęs jis ima kasti.

Panelė Huk iškart nepaklūsta, bet dar pastovi žvelgdama į jį tylomis.

PASAKOTOJAS

Tragedija – tai farsas, užgaunantis mūsų jausmus; farsas – tragedija, ištinkanti svetimus. Ši pasitikinti, sveika ir dalykiška moteris tvido apdaru lengvai tampa pajuokos objektu, o dar ji ir Intymaus dienoraščio herojė. Kokių saulėlydžio žarų ji yra regėjusi ir tuščiai bandžiusi aprašyti! Kokių aksominių ir geidulingų naktų! Kokių lyriškų mielų pavasario rytų! Ir, o dangau, – liūtį jausmų, gundymų, vilčių, aistringo širdies plakimo, žeminančių nusivylimų! Ir dabar, po šitiek metų, po tiekos komiteto susirinkimų, tiekos paskaitytų paskaitų ir patikrintų egzaminų darbų pagaliau savo paslaptingu veikimu Dievas padarė ją – ji tai jaučia, – atsakingą už šį bejėgį ir nelaimingą vyrą. Ir dėl to, kad jis nelaimingas ir bejėgis, ji myli jį – žinoma, ne romantiška meile, ne taip, kaip mylėjo tą garbanių nenaudėlį, kuris prieš penkiolika metų sudaužė jai širdį, o paskui

vedė turtuolio rangovo dukterį, bet vis tiek nuoširdžiai, su stipriu globėjišku švelnumu.

– Gerai, – tarė ji pagaliau. – Aš einu. Bet pažadėk, kad ilgai neužtruksi.

– Žinoma, neužtruksiu.

Ji apsisuka ir nueina. Dr. Bala žvelgia jai įkandin, paskui su palengvėjimo atodūsiu, kad vėl liko vienas, imasi kasti.

PASAKOTOJAS

„Niekada, – kartoja jis sau, – niekada! Kad ir ką sakytų mama." Nes nors jis gerbia panelę Huk kaip botanikę, pasitiki ja kaip organizatore ir žavisi kaip principingu žmogumi, mintis apie tapimą vienu kūnu su ja yra neįmanoma kaip Kategorinio imperatyvo pažeidimas.

Staiga iš namo griuvėsių jam už nugaros tyliai išnyra trys plėšikiškos išvaizdos purvini, skarmaluoti juodabarzdžiai vyrai, sustingę lukteli ir puola ant nieko nenuvokiančio botaniko. Nespėjus jam nė šūktelti, užkemša burną, suriša rankas už nugaros ir nuvelka į lomą, kur žygio draugai jo nepamatys.

Pereiname į panoraminį Pietų Kalifornijos vaizdą iš penkiasdešimties mylių stratosferos. Kamerai stačiai leidžiantis žemyn, girdime Pasakotojo balsą.

PASAKOTOJAS

Jūra ir jos debesys, pajuodusio aukso kalnai,
Indigo tamsa tyvuliuojantys slėniai,
Liūto gelsvumo lygumų sausra,
Upės su akmenukais ir baltu smėliu.
Ir tarpu jų – Angelų miestas.
Pusė milijono namų,
Penki tūkstančiai mylių gatvių,
Šimtas penkiasdešimt tūkstančių motorizuotų
priemonių
Ir daugiau gumos gaminių negu Akrone,
Daugiau kino juostos negu Sovietų šaly,
Daugiau nailono negu Niu Rošelyje,
Daugiau liemenėlių negu Bafale,
Daugiau dezodorantų negu Denveryje,
Daugiau apelsinų negu bet kur kitur,
Merginos aukščiausios ir geriausios –
Tai didysis Vakarų Šliundidmiestis.

Dabar mums lieka vos penketas mylių iki jo ir tampa vis aiškiau, kad iškilnusis Šliundidmiestis

yra miestas vaiduoklis, kadaise didžiausia pasaulio oazė tapo didžiausia griuvėsių sankaupa dykroje. Gatvėse nė gyvos dvasios. Smėlio kopas išpustė ant betono. Brazilinių pirulių ir palmių alėjų neliko nė ženklo.

Kamera slenka dideliu kapinių stačiakampiu, tarp Holivudo ir Vilšyro bulvaro gelžbetonio bokštų. Mes nusileidžiame, einame pro arkinius vartus, mėgaujamės tolygiai judančios kameros filmuojamu kapinių architektūros vaizdu. Mažytė piramidė. Gotikinė sargybinio būdelė. Marmuro sarkofagas su verkiančiais serafimais. Didesnė nei natūralaus dydžio Hedos Bodžio statula, ant pjedestalo užrašyta: „su meile prisimenamas“, „kaip Publikos numylėtinis numeris pirmas. *Kinkyk žvaigždes į savo važias.*“* Mes kinkome ir keliaujame toliau, staiga šiame nusiaubtame peizaže pasirodo grupelė žmonių. Keturi didelėmis barzdomis apžėlę ir gerokai suskretę vyrai ir dvi jaunos moterys, visi darbuojasi kastuvais atkastame kape, visi apsitaisę vienodais marškiniais ir kelnėmis iš nunešioto namudinio marškonio. Ant šių šiurkščių drabužių visi juosi nedidelę kvadra-

* Ralpho Waldo Emersono frazė, tapusi idiominiu posakiu, skatinančiu siekti ambicingų tikslų.

tinę prijuostę su raudonais vilnoniais siūlais išsiuvinėtu žodžiu NE. Be prijuosčių, merginos ant krūtų prisisiuvusios apvalias skiautes, užpakalyje ant kelnių sėdynių – kiek didesni lopai. Joms artėjant mus pasitinka trys vienprasmiški neiginiai, o kiti du it partų strėlės palydi merginoms nueinant.

Nuo gretimo mauzoliejaus stogo darbininkus prižiūri ten sėdintis penktą dešimtį įpusėjęs vyriškis – auštas, galingai sudėtas, tamsių akių ir Alžyro korsaro vanago nosimi. Juoda garbanota barzda paryškina drėgnas raudonas putlias lūpas. Keistai nederant jis vilki ankštoku, blyškiai pilku dvidešimto amžiaus vidurio kirpimo kostiumu. Kai pirmą kartą jį pastebime, jis įsitraukęs į nagų karpymą.

Kamera grįžta prie kasančiųjų kapus. Vienas jų, jauniausias ir dailiausias vyras, pakelia galvą nuo semtuvo, vogčia dirsteli į prižiūrėtoją ant stogo ir matydamas aną užsiėmusį nagais gašliomis akimis varsto šalia ant kastuvo pasirėmusią putlią mergiotę. Du draudžiantys lopai stambiu planu. NE ir NE, juo geismingiau jis žiūri, juo labiau jie didėja. Jau išlenkęs delną gardžiam įsivaizduojamam prisilietimui, tiesia ranką atsargiai,

abejodamas, paskui sąžinei įveikus pagundą, staigiu trūkiu atitraukia. Kramtydamas lūpą jaunasis vyriškis nusisuka ir su dvigubu užmoju vėl įninka kasti.

Staiga kastuvas užkliudo kažką kieto. Džiaugsmo šūksnis, visi puola sutartinai veikti. Netrukus į paviršių iškeliamas dailus raudonmedžio karstas.

– Atplėškite jį.

– Gerai, Viršininke.

Girdime skeliamo medžio girgždėjimą ir aižėjimą.

– Vyras ar moteris?

– Vyras.

– Puiku! Išverskite.

Ir viens, du, trys – jie paverčia karstą ir lavonas išrieda ant smėlio. Vyriausias barzdotų kaprausių priklaupęs šalia vaduoja išriedėjusįjį iš jo laikrodžio ir žiedų.

PASAKOTOJAS

Dėl sauso klimato ir balzamuotojų meno „Golden Rule Brewing Corporation“ direktorius atrodo tarsi būtų užkastas vakar. Skruostai rausvi nuo skaistalų, taip laidotuvių tarnautojas parengė

jį šarvojimui. Susiūtų į amžiną šypseną pakeltų lūpų kampučiai apvaliam, bandelę primenančiam veidui suteikia iš proto varančią paslaptingą Boltrafijo Madonos išraišką.

Staiga klūpintį kaprausį perlieja šunų varovo botagas. Kamera atsitraukia ir matome grėsmingai botagu užsimojusį Vadą – tarsi dieviškojo Keršto įsikūnijimą, grasinantį nuo marmurinio Sinajaus aukštumų.

– Duokš tą žiedą.

– Kokį žiedą? – lemena vyras.

Užuot atsakęs Vadas rėžia dar porą ar trejetą kirčių šunbotagiu.

– Ne, ne – prašau! Oi! Aš atiduosiu. Gana!

– Padėk jį čia su kitais daiktas, – įsako Vadas, ir kai vyras paklūsta, priduria: – Dvidešimt penkis kirčius, – tęsia su niūriu pasitenkinimu, – štai kiek *tu* gausi šį vakarą.

Žliumbdamas vyriškis maldauja pasigailėjimo – bent šį kartą. Juk rytoj Belialo diena... Visgi jis jau senas, visą gyvenimą ištikimai plušo, pakilo iki Prižiūrėtojo pavaduotojo...

Vadas jį nutraukia.

– Čia demokratija, – aiškina jis. – Mes visi lygūs prieš Įstatymą. O Įstatymas skelbia, kad

viskas priklauso Proletariatui, kitaip tariant, viskas tenka Valstybei. O kokia bausmė už Valstybės grobimą?

Žmogėnas žvelgia į jį su nebyliu sielvartu.

– Kokia bausmė? – užrinka Vadas, pakeldamas botagą.

– Dvidešimt penki kirčiai, – atsklinda vos girdimas atsakymas.

– Teisingai! Na tada viskas išspręsta, tiesa? O dabar kokie gi tie apdarai?

Jauna lieknesnė mergina pasilenkia ir apčiupinėja dvielį juodą lavono švarką.

– Gražus drabužis, – sako ji. – Ir dėmių nėra, neišsisunkė skysčių.

– Aš pasimatuosiu,– pareiškia Vadas.

Truputį pasikamavę jie numauna lavono kelnes, nuvelka švarką ir marškinius, paskui įmeta jį į kapą vienais apatiniais ir užkasa. Tuo metu Vadas paima drabužius, kritiškai apuosto, nusimeta perlo pilkumo švarką, kadaise vilkėtą „Western-Shakespeare Pictures Incorporated“ gamybos administratoriaus, ir įsispraudžia į konservatyvesnio kirpimo drabužį, derantį salykliniam alui ir Auksinei taisyklei.

PASAKOTOJAS

Įsivaizduokite save jo vietoje. Galbūt nežinote, bet karštuvė, arba pirmoji karšimo mašina, sudaryta iš tiektuvo ir priekarštuvių, būgno su visais dirbtuvais, greituolio, grąžintuvo ir taip toliau. O jeigu neturite nei karšimo mašinos, nei elektrinių audimo staklių, neturite jas varančių elektros variklių nei generatorių elektrai gaminti, nei turbinų generatoriams sukti, nei anglių garui gaminti, nei aukštakrosnių plienui lydyti – ką gi, tuomet suprantama, kad geresnių audinių galite tik pasikasti iš kapų tų, kurie kadaise naudojosi šiais privalumais. O kol radioaktyvumas nebuvo išsisklaidęs, nebuvo net kapinių, iš kurių galėtumei pasikasti. Trejetas tos technologinės pažangos pabaigą išgyvenusios ir vis mąžtančios saujelės kartų apsupti pavojų glaustėsi dykumoje. Tik pastaruosius trisdešimtį metų tapo saugu mėgautis palaidotais *le confort modern* likučiais.

Vadas stambiu planu – groteskiškas skolintu švarku žmogaus, kurio rankos buvo trumpesnės, o pilvas didesnis nei jo. Išgirdęs artėjančius žingsnius jis pasuka galvą.

Bendru planu žiūrint iš jo pusės matome dr. Balą, už nugaros surištomis rankomis jis sunkiai klampoja smėliu. Iš paskos eina trejetas jį sugavusiųjų. Užkliuvus ar sulėtinus žingsnį bado jam užpakalį aštriais kaip virbalai jukos lapais ir audringai kvatoja, matydami jį raukantis.

Vadas spokso į juos artėjančius iš nuostabos netekęs amo.

– Kas čia, vardan Belialo?

Nedidukė jų eisena sustoja mauzoliejaus papėdėje. Trejetas dr. Balos palydovų nusilenkia Vadui ir pasakoja savo istoriją. Jie žvejoję luoteliu prie Redondo Byčo ir staiga išvydę didžiulį, keistą laivą, atplaukiantį iš rūkų, tada tuoj pat nusiyrę atgal į krantą, kad jų nepastebėtų. Iš seno namo griuvėsių stebėję išsilaipinančius nepažįstamuosius. Išlipo trylika. Paskui šis vyras su moterimi atklajojo kone iki jų slaptavietės. Moteris galop nuėjusi, o kol vyras kapstėsi žemėje su kastuvėliu, jie šoko ant jo iš už nugaros, užkimšo burną ir surišę atgabeno čia apklausai.

Stoja ilga tyla, kurią pagaliau nutraukia Vadas.

– Ar tu kalbi angliškai?

– Taip, kalbu angliškai, – lemena dr. Bala.

– Gerai. Atriškite, užkelkite.

Užkelia taip nepagarbiai, kad jis nusileidžia priešais Vadą ant visų keturių.

– Ar tu kunigas?

– Kunigas? – dr. Bala pakartoja su baugščia nuostaba. Papurto galvą.

– Kodėl tuomet tu be barzdos?

– Aš... aš skutuosi.

– A, tai tu ne... – Vadas perveda pirštu dr. Balos smakrą ir skruostą. – Suprantu, suprantu. Stokis.

Dr. Bala paklūsta.

– Iš kur tu esi?

– Iš Naujosios Zelandijos, pone.

Dr. Bala sunkiai nugurkia, jis norėtų, kad burna nebūtų tokia išdžiūvusi, o balsas mažiau virpėtų iš siaubo.

– Iš Naujosios Zelandijos? Ar tai toli?

– Labai toli.

– Atplaukėte didžiuliu laivu? Buriniu?

Dr. Bala linkteli ir nutaisęs dėstytojo povyzą, kurios visada griebiasi kaip priebėgos, kai asmeninis ryšys tampa pernelyg sunkus, ima aiškinti, kodėl jie negalėję perplaukti Ramiojo vandenyno garlaiviu.

– Nebūtų buvę kur pasipildyti kuro. Mūsų laivybos kompanijos garlaivius gali naudoti tik pakrančių laivybai.

– Garlaivius? – pakartoja Vadas, o jo veidas užsižiebia susidomėjimu. – Jūs tebeturite garlaivių? Bet tai reiškia, kad pas jus nebuvo Velniavos?

Dr. Bala, regis, visai sutrikęs.

– Aš nevisiškai suprantu, – sako jis. – Kokios Velniavos?

– *Tos* Velniavos. Na žinai, kai Jis laimėjo.

Pakėlęs rankas ištiestais smiliais prie kaktos jis padaro ragų ženklą. Pavaldiniai pamaldžiai seka jo pavyzdžiu.

– Turite omeny Velnią? – sako dr. Bala abejodamas.

Anas linkteli.

– Bet, bet... Aš turiu omeny, *tikrai*...

PASAKOTOJAS

Mūsų bičiulis yra geras Parapijietis, deja, liberalios pakraipos. Tai reiškia, kad šio pasaulio Princo niekuomet ontologiškai nepripažino. O jei tiesiai šviesiai, jis Juo netiki.

– Taip, jis perėmė viską į savo rankas, – paaiškina Vadas. – Jis laimėjo mūšį ir viską užvaldė. Tai buvo tuomet, kai jie padarė visa tai.

Plačiu, visaapimančiu mostu jis aprėpia tą klaikumą, kuri kadaise buvo Los Andželas. Dr. Balos veidą nušviečia supratimas.

– A, suprantu. Turite omeny Trečiąjį pasaulinį karą. Ne, mums pasisekė, mes išnešėm kailį sveikutėliai. Dėl ypatingos geografinės padėties, – priduria jis profesoriaus tonu, – Naujoji Zelandija nebuvo strategiškai svarbi...

Vadas nutraukia daug žadančią paskaitą.

– Tai pas jus vis dar važinėja traukiniai? – klausinėja jis.

– Taip, važinėja, – atsako dr. Bala šiek tiek suirzęs. – Bet, kaip sakiau...

– Ir varikliai vis dar veikia?

– Žinoma, veikia. Kaip aš sakiau...

Išgąsdindamas Vadas iš džiaugsmo ūkteli ir pliaukšteli jam per petį.

– Tai tu gali mums padėti vėl viską atstatyti. Kaip senais gerais laikais prieš... – jis baksteli pirštais ragus. – Mes turėsime traukinius, tikrus traukinius, – devintam danguj nuo tokios džiaugsmingos perspektyvos jis prisitraukia

dr. Balą, apsiveja ranka kaklą ir bučiuoja į abu skruostus.

Traukdamasis – susidrovėjęs, o ir pasibjaurėjęs (nes didysis vyras retai prausiasi, jo burna siaubingai dvokia), – dr. Bala išsilaisvina iš jo glėbio.

– Bet aš nesu inžinierius, – protestuoja jis. – Esu botanikas.

– O kas tai?

– Botanikas – tai žmogus, kuris viską žino apie augalus...

– Nuodingus? – klausia Vadas su viltimi.

– Ne, ne, visokius augalus, apie jų įvairovę: lapus, stiebus, žiedus – nors žinoma, – priduria skubiai, – negalima pamiršti kriptogamų. Taip jau susiklostė, kad sporiniai augalai – mano ypatingi numylėtiniai. Kaip veikiausiai žinote, Naujoje Zelandijoje jų itin gausu...

– O varikliai?

– Varikliai? – pakartoja dr. Bala niekinamai. – Tiesiai jums pasakysiu, neatskirčiau garo turbinos nuo dyzelinio variklio.

– Tai tu visai negali mums padėti paleisti traukinių?

– Visiškai nieko.

Netardamas nė žodžio Vadas pakelia dešinę koją, įremia pėdą dr. Balai po duobute, paskui staigiai ištiesina sulenktą kelį.

Dr. Bala – stambiu planu – pakyla nuo smėlio krūvos, kur nukrito, susitrenkęs ir apsidaužęs, bet sveikais kaulais. Kol trunka šis kadras, girdime Vadą, šaukiantį savo vasalus.

Vidutinišku planu – kvietimą išgirdę bėgantys kapų rausėjai ir žvejai. Vadas duria pirštu į dr. Balą apačioje.

– Palaidokit jį.

– Gyvą ar mirusį? – klausia putloka mergina sodriu kontraltu.

Vadas žiūri žemyn į ją. Planas žiūrint iš jo pusės. Sutelkęs jėgas nusigręžia. Jo lūpos kruta. Jis kartoja tinkamą Trumpesniojo Katekizmo vietą. „Kokia moters prigimtis? Atsakymas: Moteris yra Netyrosios dvasios indas, visų apsigimimų šaltinis, žmonių padermės priešas..."

– Gyvą ar mirusį? – pakartoja putlioji.

Vadas gūžteli pečiais.

– Kaip norite, – atsako dirbtinai abejingu tonu.

– Valio, valio! – sušunka toji ir atsisuka į savo bendrus. – Eime, berniukai, pasismaginsime.

Jie apžiedžia dr. Balą, pakelia klykiantį ir meta kojomis priekin į pusiau užkastą „Golden Rule Brewing Corporation“ direktoriaus kapą. Putlioji mergiotė laiko jį prispaudusi, o vyriškiai kastuvais užberia sausa žeme. Netrukus jis jau užkastas iki juosmens.

Garso takelyje aukos riksmai ir sujaudintas egzekutorių juokas silpnėja ir pereina į tylą, kurią sudrumsčia Pasakotojo balsas.

PASAKOTOJAS

Žiaurumas ir atjauta atkeliauja iš chromosomų;
Visi žmonės kilnūs ir visi – žudikai.
Dievindami šunis jie stato savuosius Dachau;
Plėnim paleidžia ištisus miestus ir globia našlaičius;
Garsiai smerkia linčiavimą, bet pritaria Ouk Ridžui*;
Sklidini rytdienos filantropijos, bet šiandien – NKVD.
Ką persekiosime, ko gailėsimės?
Visa tai veikiau laikų papročiai,
Žodžių ant medžio pulpos, žodžių iš riaumojančių radijų,

* 1887 m. Ouk Ridžo miestelyje kilo policijos ir juodųjų konfliktas, kuris prasidėjo dėl juodaodžio ir baltosios ryšio. Per susidūrimą ir nulinčiuoti žuvo vienas baltasis ir dvylika juodųjų.

Komunistinių vaikų darželių ir pirmųjų komunijų.
Tik pažinęs savo tikrąją Būtį
Žmogus suvaldė savy daugybę beždžionių.

Garso takelyje vėl girdėti juokas ir maldavimai pasigailėti. Ir štai staiga išgirstame Vadą.

– Pasitraukit, – surinka jis. – Aš nematau.

Jie paklūsta. Tylomis Vadas žiūri žemyn į dr. Balą.

– Tu viską žinai apie augalus? – taria jis pagaliau. – Tai kodėl tau čia neišauginus kokių nors šaknų?

Jo šmaikštavimas sutinkamas audringu žviegimu.

– Kodėl nepražydinus gražių rausvų gėlyčių?

Mes matome kančios iškreiptą botaniko veidą stambiu planu.

– Pasigailėkite, pasigailėkite...

Balsas groteskiškai nutrūksta, sukeldamas dar vieną linksmybių protrūkį.

– Galėčiau būti jums naudingas. Galėčiau pamokyti, kaip gauti geresnį derlių. Jūs turėtumėt daugiau maisto.

– Daugiau maisto? – staiga susidomėjęs pakartoja Vadas. Paskui tulžiai susiraukia: – Tu meluoji!

– Nemeluoju. Prisiekiu Visagaliu Dievu.

Nusirita pasipiktinimo murmesys.

– Gal jis ir visagalis Naujojoje Zelandijoje, – paaiškina Vadas. – Bet ne čia – po to, po Velniavos.

– Bet aš žinau, kad galiu jums padėti.

– O ar pasirengęs prisiekti Belialu?

Dr. Balos tėvas buvo bažnyčios tarnas ir jis pats nuolat vaikšto į bažnyčią, bet padaro ką liep-tas su nuoširdžiu užsidegimu.

– Belialu. Prisiekiu Visagaliu Belialu.

Visi parodo ragų ženklą. Stoja ilga tyla.

– Atkaskite jį.

– O, Viršininke, – protestuoja putlioji mer-giūkštė, – tai neteisinga!

– Atkask jį, tu Netyrumo inde!

Jo balsas iškart įtikina: jie kasa – net rūks-ta, ir nespėjęs nė mirktelėti dr. Bala ištrauktas iš kapo gana netvirtai stovi mauzoliejaus papėdėje.

– Ačiū, – dar pajėgia pasakyti, tada jo keliai sulinksta ir jis susmunka.

Geraširdiškai paniekinamo juoko choras. Va-das pasilenkia nuo savo marmurinės laktos.

– Nagi, štai tu, rudaplaukis inde, – jis paduoda merginai butelį, – tegul jis išgeria šito, – įsako. – Man reikia, kad jis paeitų. Mes eisime į Štabą.

Ji atsisėda prie dr. Balos, pakelia jo suglebusį kūną, atremia jo svyruojančią galvą į savo krūtinės draudimus ir supila jėgas grąžinantį gėrimą.

Vaizdas išnyksta, išryškėja gatvė. Keturi barzdoti vyrai neša Vadą neštuvais. Kiti driekiasi už jų, lėtai klampoja per suneštą smėlį. Šen ir ten po sugriautų degalinių priemenėmis, vypsančiuose kontorų pastatų tarpduriuose guli žmonių kaulų krūvos.

Dr. Bala – vidutiniškai stambiu planu. Vis dar laikydamas butelį dešinėje rankoje jis eina šiek tiek netvirtai, labai įsijautęs pats sau traukia „Annie Laurie“*. Prisigėrus tuščiu skrandžiu – dar blogiau, tuščiu skrandžiu žmogaus, kurio motina dėl religijos į burną niekad neėmė alkoholio, – stiprus raudonas vynas greitai apsuko galvą.

And for bonny Annie Laurie
I'd lay me doon and dee...**

Paskutinės eilutės viduryje planas apima ir dvi merginas kapų rausėjas. Priėjusi prie dainininko iš nugaros, putlioji draugiškai pliaukšteli jam per

* Populiari škotų daina.
** Ir dėl gražutės Anės Laurės
Ant žemės išsitiesęs mirsiu...

nugarą. Dr. Bala krūpteli, atsigręžia ir staiga labai išsigąsta. Bet jos šypsena padrąsina.

– Aš Flosė, – sako ji. – Tikiuosi, nepyksti, kad norėjau tave palaidoti?

– Oi ne, ne, visai ne, – nuramina ją dr. Bala tokiu tonu, kokiu kalbėtų žmogus, neprieštaraująs, kad jaunoji dama užsidegtų cigaretę.

– Aš tikrai nieko prieš jus neturiu, – tvirtina Flosė.

– Žinoma.

– Norėjau pasijuokti, ir tiek.

– Taigi, taigi.

– Žmonės atrodo mirtinai juokingai, kai juos laidoji.

– Mirtinai, taip, – dr. Bala sutinka, prisiverčia nervingai sukikenti. Jausdamas, kad stinga drąsos, jis pasistiprina darkart užsivertęs butelį.

– Na, iki, – atsisveikina putlioji. – Turiu eiti pasišnekėti su Vadu, reikės pailginti jo naujojo švarko rankoves.

Ji dar kartą pliaukšteli jam per nugarą ir nuskuba.

Dr. Bala lieka vienas su jos bendre. Jis vogčiom dirsteli į ją. Jai aštuoniolika, rudaplaukė, su duobutėmis skruostuose, žavingo veido, liauno jauno kūno.

– Mano vardas Lūla, – pasisako pati. – O tavo?

– Alfredas, – atsako dr. Bala. – Mano mama labai žavėjosi „In memoriam“*, – priduria jis paaiškindamas.

– Alfredas, – pakartoja rudaplaukė. – Aš vadinsiu tave Alfiu. Pasakysiu tau šį tą, Alfi. Man, tiesą sakant, nepatinka šitie vieši laidojimai. Nežinau, kodėl skiriuosi nuo kitų žmonių, bet man nebūna juokinga. Nematau juose nieko juokingo.

– Džiaugiuosi tai girdėdamas, – sako dr. Bala.

– Žinai, Alfi, – ji vėl prašneka šiek tiek patylėjusi. – Tu labai laimingas žmogus.

– Laimingas?

Lūla linkteli.

– Pirmiausia tave atkasė – dar nebuvau niekuomet mačiusi, kad *tai* įvyktų, – o dabar žengsi tiesiai į Gryninimo apeigas.

– Gryninimo apeigas?

– Taip, rytoj Belialo diena, – patvirtina ji, atsakydama į tuščią nieko nesuvokiantį žvilgsnį. – Tik jau nesakyk, kad nežinai, kas vyksta Belialo dienos išvakarėse.

Dr. Bala purto galvą.

* Lordo Alfredo Tennysono eilėraštis.

– O kada būna jūsų Gryninimas?

– Na mes prausiamės kiekvieną dieną, – sako dr. Bala, kuriam ką tik buvo dar kartą priminta, kad Lūla – tikrai ne.

– Ne, ne, – atsako ji nekantriai. – Turiu omenyje, žmonių Giminės gryninimo.

– Giminės?

– Po velnių, juk jūsų kunigai neleidžia apsigimusiems kūdikiams gyventi, tiesa?

Stoja tyla, tada dr. Bala atremia jos klausimą savuoju.

– O čia daug apsigimusių vaikų?

Ji patvirtindama linkteli.

– Nuo pat Velniavos – nuo tada, kai Jis viską perėmė.

Ji padaro ragų ženklą.

– Žmonės sako, kad prieš tai jų visai negimdavę.

– Ar kas nors jums paaiškino apie gama spinduliuotės poveikį?

– Gama spinduliuotės? O kas tas gama spindulys?

– Tai visų vaikų apsigimimų priežastis.

– Juk tu nenori pasakyti, kad Belialas niekuo dėtas, tiesa?

Ji klausia su piktu įtarimu ir žiūri į jį kaip šv. Dominykas, veriantis žvilgsniu albigiečių eretiką.

– Ne, žinoma, ne, – skubiai nuramina ją dr. Bala. – Jis – pirminė priežastis, to nereikia nė aiškinti, – nerangiai ir nepatyrusiai baksteli ragais. – Aš tik norėjau paminėti antrinių priežasčių pobūdį, tų priemonių, kuriomis Jis naudojosi, kad įgyvendintų savo... savo apvaizdos tikslą, jei supranti, ką noriu pasakyti.

Jo žodžiai, o dar labiau – pamaldus gestas nuramina Lūlos įtarimus. Nušvitusiu veidu ji nusišypso jam žavingiausia šypsena. Duobutės jos skruostuose atgyja lyg pora žavingų mažų padarėlių, kuriems ir tinka gyventi slaptą ir nepriklausomą nuo viso Lūlos veido gyvenimą. Dr. Bala irgi jai nusišypso, bet beveik išsyk nusigręžia, išrausdamas iki plaukų šaknų.

PASAKOTOJAS

Iš nepaprastos pagarbos savo motinai mūsų vargšas bičiulis tebėra trisdešimt aštuonerių metų viengungis. Dėl to perdėto nenatūralaus pagarbumo drovėdamasis vesti jis pusę gyvenimo praleido slapčia degdamas. Jausdamas, kad pakviesti dorybingą jauną damą į lovą būtų šventvagystė,

po akademinio respektabilumo kiautu slepia liepsnojantį pasaulį, kuriame erotinės vizijos sukelia kankinamą atgailą, o paauglio aistros nepaliaujamai kaunasi su motinos priesakais. O štai čia Lūla – Lūla be menkiausių išsilavinimo ar gero auklėjimo pretenzijų, Lūla *au naturel* su muskuso kvapu, kuris, tiesą sakant, visai žavus. Tad ar nuostabu, kad jis rausta ir (prieš savo valią, nes trokšta į ją žiūrėti) kreipia šalin akis.

Norėdamas nusiraminti ir vildamasis įgauti drąsos, jis vėl siekia butelio. Staiga bulvaras susiaurėja ir lieka tik takelis tarp dviejų smėlio kopų.

– Tu pirma, – sako dr. Bala mandagiai nusilenkdamas.

Ji nusišypso atsakydama į mandagumą, prie kurio čia, kur vyrams priklauso pirmenybė, o Netyrosios dvasios indai eina iš paskos, ji labai nepratusi.

Nuosekliai judančia kamera iš dr. Balos pusės – Lūlos nugaros kadras. NE NE, NE NE, NE NE kartojasi žingsnis po žingsnio pakaitomis banguodami. Vėl dr. Bala – stambiu planu, žvelgia išplėtęs akis ir vėl nuo dr. Balos veido – prie Lūlos nugaros.

PASAKOTOJAS

Tai išorinis, regimas, apčiuopiamas jo vidinės sąmonės simbolis. Principas, susikirtęs su geiduliu, motina ir Septintasis įstatymas, užkloję jo vizijas ir Gyvenimo faktus.

Kopos pereina į lygumą. Kelias vėl išplatėja, juo greta gali eiti dviese. Dr. Bala vogčia dirsteli į bendrakeleivės veidą ir mato, kad jį aptemdė melancholiška išraiška.

– Kas yra? – klausia jis užjausdamas, o nepaprastai įsidrąsinęs priduria „Lūla“ ir paliečia jos ranką.

– Tai šiurpu, – sako ji su tylia neviltimi.

– Kas šiurpu?

– Viskas. Nenori apie tai galvoti, bet esi iš tų nelaimingųjų – negali paliauti galvojusi. Ir tau mažne protas maišosi. Sukasi ir sukasi galvoje koks nors žmogus, nori ir nori. Ir žinai, kad negalima. Mirtinai drebi dėl to, ką jie padarytų, jei sužinotų. Bet viską pasaulyje atiduotumei tik už penkias minutes – bent penketą minučių laisvės. Bet ne, ne, ne. Ir sugniauži kumščius, susitramdai – toks jausmas, lyg draskytumei save gabalais.

Ir paskui staiga, po visų tų kančių, staiga... – jos balsas užlūžta.

– Staiga kas? – teiraujasi dr. Bala.

Ji pažvelgia į jį griežtai, bet jo veide – vien klausiama išraiška ir neapsimestinis nekalto žmogaus nesupratimas.

– Niekaip tavęs neperkandu, – taria ji pagaliau. – Ar Vadui pasakei tiesą? Na, kad nesi kunigas.

Ir iškart išrausta.

– Jei manimi netiki, – atsako dr. Bala su vyno įkvėptu galantiškumu, – esu pasirengęs tai įrodyti.

Ji žvilgteli į jį, paskui papurto galvą ir tarsi pasibaisėjusi nusisuka. Nervingai lygina rankomis prijuostę.

– O kolei kas, – tęsia jis, padrąsintas jos ką tik išaiškėjusio drovumo, – tu man nepasakei, kas gi ten taip staiga nutinka.

Lūla apsidairo, įsitikindama, kad niekas nenugirs, pagaliau prabyla beveik pašnibždomis:

– Staiga Jis visus užvaldo. Ištisas savaites jis priverčia juos galvoti apie tuos dalykus – o tai prieš Įstatymą, tai piktybė. Vyrai taip įsiunta, jie ima tave stumdyti, vadinti indu – kaip kunigai.

– Indu?

Ji linkteli.

– Netyrosios dvasios indu.

– A, suprantu.

– Ir tada ateina Belialo diena, – tęsia ji po trumpos pauzės. – Ir tada... Na, tu žinai, ką tai reiškia. O paskui, jeigu tu turėsi kūdikį, veikiausiai Jis tave nubaus už tai, ką pats privertė daryti,– ji sudreba, baksteli pirštais ragus. – Aš žinau, kad turime priimti tai, ko Jis nori, – priduria. – Bet, oi, aš taip tikiuosi, jog jei kada nors turėsiu vaikų, jie bus sveiki.

– Žinoma, jie bus sveiki, – sušunka dr. Bala. – Galų gale, juk *tau* nieko nėra.

Sužavėtas savo drąsos jis pažvelgia į ją. Stambus planas iš jo pusės. NE NE NE, NE NE NE...

Lūla liūdnai purto galvą.

– Dėl to tai tu klysti, – sako ji. – Aš turiu dar vieną porą spenelių.

– O, – iš dr. Balos tono aišku, kad mintis apie motiną akimirksniui ištrynė raudonojo vyno poveikį.

– Tai nėra labai blogai, – skubiai priduria Lūla. – Netgi geriausi žmonės jų turi. Tai visiškai teisėta. Leidžiama iki trijų porų. Ir septynetas

kojų ir rankų pirštų. Visus, kas gimsta su daugiau, likviduoja per Gryninimą. Mano draugė Polė – *ji* šį sezoną pagimdė vaiką. Pirmagimį. Jis su keturiomis poromis ir be nykščių. Jam nėra jokios vilties. Tiesą sakant, jis jau pasmerktas. Jai jau nuskuto galvą.

– Jai nuskuto galvą?

– Nuskuta visoms, kurių kūdikiai likviduojami.

– Bet kodėl?

Lūla gūžteli pečiais.

– Kad primintų joms, jog Jis yra Priešas.

PASAKOTOJAS

„Jei apibūdintume tai, – pasak Šrėdingerio, – drastiškai, nors galbūt šiek tiek naiviai, pirmos eilės pusbrolių ir pusseserių santuokos riziką gali padidinti ir tas faktas, kad jų močiutė ilgą laiką dirbo rentgeno kabinete. Atskiram žmogui dėl to nereiktų jaudintis. Tačiau bendruomenei turėtų kelti nerimą bet kokia galimybė laipsniškai užkrėsti žmoniją nepageidaujamomis latentinėmis mutacijomis.“ Turėtų, bet nereikia nė sakyti, kad nekelia. Ouk Ridžas dirba tris pamainas, Kamberlando pakrantėje kyla atominė elektrinė,

o kitoje tvoros pusėje – dievai žino, ką Kapica* sumanė ant Ararato kalno viršūnės, kokius siurprizus ta nuostabi Rusiška siela, apie kurią taip lyriškai rašė Dostojevskis, parengė Rusų kūnams ir Kapitalistų bei Socialdemokratų lavonams.

Smėlis vėl užtveria kelią. Jie įsuka į kitą tarp kopų vingiuojantį takelį ir staiga atsiranda vieni tarsi Sacharos viduryje.

Nuosekliai judančia kamera iš dr. Balos pusės. NE NE, NE NE... Lūla staiga sustoja ir atsigręžia į jį. NE NE NE. Kamera juda prie jos veido, ir staiga jis pamato jos tragišką išraišką.

PASAKOTOJAS

Septintasis įsakymas, Gyvenimo faktai. Bet yra ir kitas Faktas, į kurį žmogus negali reaguoti vien atsietu neigimu arba fragmentišku geidulio demonstravimu – Asmenybės faktas.

– Aš nenoriu, kad man nukirptų plaukus – sako ji lūžinėjančiu balsu.

– Ir nenukirps.

* Piotras Kapica (1894–1984) – rusų fizikas, Nobelio premijos laureatas. Tyrimų sritys: branduolio fizika, stipraus magnetinio lauko kūrimo technika, žemųjų temperatūrų fizika, magnetroninų prietaisų, aukštos temperatūros plazmos fizika.

– Nukirps.

– Negalima, jie neturi teisės, – ir nustebęs dėl tokio savo ryžto: – tavo plaukai per daug gražūs.

Vis dar tragiškai Lūla purto galvą.

– Aš jaučiu, – sako ji. – Jaučiu kaulais. Tiesiog *žinau*, kad jis turės daugiau nei septynis pirštus. Jie jį užmuš, nukirps man plaukus, nuplaks mane – Jis *priverčia* mus tai daryti.

– Daryti ką?

Ji žvelgia į jį nieko nesakydama, paskui beveik apimta siaubo nuleidžia akis.

– Todėl, kad Jis *nori*, jog būtume nelaimingi.

Užsidengusi veidą rankomis ji prapliumpa nevaldomai raudoti.

PASAKOTOJAS

Vynas kraujyje, o dvelkiantis muskuso kvapas primena
Tuos tokius artimus, šiltus, prinokusius, apvalius ir mažne
Valgomus Gyvenimo faktus... O dabar jos ašaros, jos ašaros...

Dr. Bala apkabina merginą, ji rauda jam ant peties, o jis glosto jai plaukus su visu normalaus vyro, kuriuo akimirksniui tapo, švelnumu.

– Neverk, – šnabžda jis, – neverk. Viskas bus gerai. Aš visada būsiu šalia. Neleisiu jiems nieko tau padaryti.

Pamažu ji leidžiasi nuraminama. Rauda slopsta, pagaliau visai atlėgsta. Ji pakelia galvą ir pro ašaras nusišypso tokia neabejotina meilės šypsena, kad bet kas kitas dr. Balos vietoje būtų ją priėmęs kaip kvietimą. Bet sekundės byra, jis vis dvejoja, ir jos išraiška keičiasi – ji nuleidžia vokus, prisipažindama, kad staiga pasijuto pernelyg atviraujanti, – ir nusisuka.

– Atsiprašau, – murmėdama ima trinti ašaras murzinais lyg vaiko krumpliais.

Išsitraukęs nosinę dr. Bala švelniai šluosto jai akis.

– Tu toks mielas, – stebisi mergina. – Visai nepanašus į čionykščius vyrus.

Ji vėl jam nusišypso. Tarsi pora žavingų iš slaptavietės išnirusių žvėriukų pasirodo duobutės.

Taip impulsyviai, kad nespėja nė nustebti dėl to, ką darąs, dr. Bala suima jos veidą rankomis ir bučiuoja į lūpas.

Lūla akimirką priešinasi, bet paskui taip užsimiršta, kad tampa aktyvesnė už savo užpuolėją.

Garso takelyje „Siųsk man atlėgį“ pereina į „Liebestod“* iš *Tristano.*

Staiga krūptelėjusi Lūla suakmenėja kaip statula. Stumdama nuo savęs paklaikusi dirsteli jam į veidą, tada nusigręžusi dairosi per petį apimta kaltės ir baimės.

– Lūla!

Jis bando prisitraukti ją arčiau, bet ji išsilaisvina ir puola bėgti siauru taku.

NE NE, NE NE, NE NE...

Išryškėja Penktosios gatvės ir Peršingo skvero kampas. Kaip ir seniau, Skveras yra miesto kultūrinio gyvenimo šerdis ir centras. Iš seklaus šulinio priešais Filharmonijos auditoriją dvi moterys semia vandenį ožkena, paskui perpila į molio ąsočius, kad kitos moterys juos neneštų. Ant sijos, permestos tarp dviejų aprūdijusių lempų stulpų, kabo ką tik nugalabyto jaučio skerdena. Vyriškis stovi musių debesyje ir peiliu valo vidurius.

– Bus skanu, – džiugiai pareiškia Vadas.

Mėsininkas išsišiepia ir kruvinais pirštais baksteli ragų ženklą.

* Izoldos arija „Meilės mirtis“ iš Richardo Wagnerio operos *Tristanas ir Izolda.*

Per keletą jardų stovi bendruomenės krosnys. Vadas įsako procesijai sustoti ir maloniai priima šviežios duonos. Jam valgant į planą įžengia dešimt ar dvylika berniukų, svirduliuojančių po didžiuliais kuro iš gretimos Viešosios bibliotekos nešuliais. Metę savo krovinius ant žemės, raginami vyresniųjų smūgių ir keiksmų jie skuba atnešti dar. Vienas kepėjų atveria krosnies duris ir šauna knygas į ugnį.

Mokslininkas bibliofilas dr. Bala apimtas siaubo nuo šio vaizdo.

– Bet juk tai šiurpu! – protestuoja jis.

Vadas tik juokiasi.

– Įmetame *Dvasios fenomenologiją* – ištraukiame kukurūzų duoną. Ir po galais – duona gera.

Jis atsikanda dar kąsnį.

Dr. Bala tuo metu pasilenkęs ties pat pražūties slenksčiu pačiumpa žavingą nediduką Šelio tomelį.

– Ačiū D... – jau žiojasi, bet, laimei, prisimena, kur esąs, ir spėja laiku užsičiaupti.

Įsikišęs knygelę į kišenę, atsigręžia į Vadą:

– O kultūra? – klausia jis. – Kaip visuomenė paveldės žmonijos sunkiai įgytą išmintį? Kaip geriausia, kas išmąstyta ir...

– Jie nemoka skaityti, – atsako Vadas pilna burna. – Ne, tai ne visai tiesa. Mes visus juos mokome perskaityti tai.

Jis duria pirštu.

Lūla vidutinišku planu žiūrint iš jo pusės – Lūla su duobutėmis ir viskuo kitu, bet ir su dideliu raudonu NE ant prijuostės, dviem smulkesniais NE ant marškinių priekio.

– Tai ir visa knygų išmintis, kurios jiems reikia. O dabar, – jis duoda komandą savo nešikams, – judėkite.

Nuosekliai slenkančia kamera filmuojami pro įėjimą be durų į kadaise buvusį „Biltmore" restoraną įnešami neštuvai. Čia pridvisusioje prietemoje dvidešimt ar trisdešimt moterų – vienos pusamžės, kitos jaunos, ir mergaitės audžia primityviomis staklėmis, kokiomis dirbdavo Vidurio Amerikos indėnai.

– Nė viena iš šitų indų neturėjo vaikų šį sezoną, – paaiškina Vadas dr. Balai. Jis susiraukęs purto galvą. – Kai jos bergždžios, neperi pabaisų. Bet iš kur gausime darbo jėgos, Belialas žino...

Jie eina giliau į patalpas, praeina grupelę trejų ketverių metų vaikų, prižiūrimų senyvos moters su vilko gomuriu ir keturiolika pirštų, ir

sustoja po arka, atsiveriančia į antrą salę, tik šiek tiek mažesnę nei pirmoji.

Kol trunka šis kadras, girdime jaunus balsus, sutartinai deklamuojančius Trumpojo katekizmo pradžią.

„Klausimas: Koks aukščiausiasis Žmogaus tikslas? Atsakymas: Aukščiausiasis Žmogaus tikslas – permaldauti Belialą, smerkti priešiškumą Jam ir kuo ilgiau išvengti sunaikinimo."

Staiga pereinama prie dr. Balos veido stambiu planu – jame nuostaba ir augantis siaubas. Paskui labai tolimu bendru planu iš jo pusės matome penkias eiles po dvylika – iš viso šešiasdešimt trylikos penkiolikos metų berniukų ir mergaičių, stovinčių griežtai pagal komandą „ramiai" ir kiek įmano greičiau veblenančių rėksmingu, šaižiu, monotonišku balsu. Priešais juos ant paaukštinimo sėdi nedidelis storas vyras ilga juodų ir baltų ožkenų mantija ir kailine kepure su standžiu odos krašteliu, prie kurio pritaisyti du vidutinio dydžio ragai. Bebarzdis ir pageltęs jo veidas blizga išmuštas prakaito, kurį jis nuolat braukiasi plaukuota sutanos rankove.

Kamera grįžta prie Vado – pasilenkęs jis paliečia dr. Balos petį.

– Čia, – sušnabžda jis, – pagrindinis Šėtoniškojo mokslo praktikas. Patikėk, jis tikras Piktojo gyvulių magnetizmo magas.

Kol trunka šis kadras, girdime begalvį vaikų lalesį.

„Klausimas: Koks Žmogui skirtas likimas? Atsakymas: Savo paties malonumui Belialas iš visos amžinybės pasirinko visus dabar gyvenančius amžinai pražūčiai."

– Kodėl jis su ragais? – klausia dr. Bala.

– Jis yra Archimandritas, – paaiškina Vadas. – Jau greitai turėtų gauti trečiąjį ragą.

Pereinama prie vidutiniško pakylos plano.

– Puiku, – sako Šėtoniškojo mokslo praktikas spigiu aukštu balsu, lyg ypatingo šventeivos ir savimylos berniuko. Nusibraukia kaktą. – O dabar pasakykite, kodėl jūs nusipelnote amžinosios pražūties?

Akimirką stoja tyla. Paskui iš pradžių nedarniai, bet greitai į sutartiną garsų chorą išaugančiais balsais vaikai atsako.

– Belialas mus sudergė ir pagadino visas mūsų būties dalis. Todėl ir esame, vien dėl to sugedimo, Belialo pelnytai pasmerkti.

Jų mokytojas pritariamai linksi.

– Toks, – cypia jis saldžiai, – yra neperprantamas Musių valdovo teisingumas.

– Amen, – atsako vaikai.

Visi padaro ragų ženklą.

– O kokia jūsų pareiga savo artimui?

– Mano pareiga artimui, – atbanguoja atsakymas choru, – stengtis kiek įmanau neleisti jam padaryti man to, ką norėčiau padaryti jam; nusilenkti visiems valdytojams, laikyti kūną visiškam skaistume, išskyrus porą savaičių po Belialo dienos, ir atlikti pareigą, prideramą tokiam visuomenės sluoksniui, kokiam Belialas teikėsi mane pasmerkti.

– Kas yra Bažnyčia?

– Bažnyčia yra kūnas, jos galva – Belialas, o visi apsėstieji žmonės yra jos nariai.

– Labai gerai, – sako Praktikas, dar kartą braukdamasis veidą. – O dabar man reikia jauno indo.

Jis perbėga akimis savo mokinių gretas, duria pirštu.

– Štai tu. Trečia iš kairės antroje eilėje... Inde su geltonais plaukais. Ateik čia.

Kamera grįžta prie grupės aplinkui neštuvus.

Nešikai išsiviepę, patenkinti tuo, ką nujaučia artėjant; visų, net ir Vado, raudonos, drėgnos,

mėsingos lūpos tarp juodų ūsų ir barzdos garbanų susiraitė į šypseną. Bet Lūla nesišypso. Išblyškusi, ranka prisidengusi burną, su siaubu žmogaus, kuriam pačiam teko patirti šią kankynę, išplėtusi akis ji įdėmiai žiūri į šiuos veiksmus.

– Čia į viršų, – cypia valdingai beveik kūdikio balsas. – Stokis šalia manęs. Dabar atsisuk į klasę.

Mergaitė daro kaip liepta.

Vidutiniškai stambiu planu – aukšta liekna penkiolikmetė šiaurės madonos veidu. NE, skelbia prijuostė, pritvirtinta prie jos palaikių kelnių; NE NE – lopai ant jos besikalančių krūtų.

Praktikas kaltinamai duria į ją pirštu.

– Pažvelkite į tai, – jis iš pasibjaurėjimo susiraukia. – Ar esate kada nors matę ką nors taip atstumiančio?

Atsisuka į klasę.

– Berniukai, – cypia jis, – jeigu kuris nors jaučiate Piktąjį gyvūnų magnetizmą, sklindantį iš šio indo, pakelkite rankas.

Klasė bendru planu. Visi be išimties berniukai pakelia rankas. Jų veiduose – tas gašlus ir piktavalis smagumas, su kokiu visada žvelgia ortodoksai, kai jų dvasios ganytojai kan-

kina giminės atpirkimo ožius ar dar žiauriau baudžia eretikus, besikasančius po Struktūros pamatais.

Kamera vėl grįžta prie Praktiko. Veidmainiškai atsidūsėjęs jis purto galvą.

– To ir bijojau, – sako jis. Tada atsisuka į mergaitę šalia jo ant pakylos. – Dabar pasakyk man, – paliepia, – kokia Moters prigimtis?

– Moters prigimtis? – netvirtai pakartoja mergaitė.

– Taip, Moters prigimtis. Paskubėk!

Ji žvilgteli į jį su siaubu mėlynose akyse, paskui nusigręžia. Jos veidas mirtinai išbąla. Lūpos dreba, gerklėje kyla kamuolys.

– Moteris, – pradeda ji. – Moteris...

Jos balsas užlūžta, akys paplūsta ašaromis; iš paskutiniųjų bandydama tvardytis ji sugniaužia kumščius ir ima kramtyti lūpą.

– Toliau, – šaižiai surinka Praktikas. Ir pagriebęs žilvičio rykštę nuo grindų skaudžiai kerta vaikui per plikas blauzdas. – Toliau!

– Moteris, – mergaitė vėl pradeda, – yra Netyrosios dvasios indas, visų iškrypimų šaltinis... Ji... Oi!

Ji susigūžia gavusi dar vieną kirtį.

Mokslo Praktikas juokiasi, o su juo ir visa klasė.

– Priešas... – pasako jis.

– O taip – žmonių giminės priešas, nubausta Belialo ir prišaukianti bausmę visiems, kas per ją palinksta Belialui.

Ilga tyla.

– Taigi, – pagaliau paskelbia Praktikas, – tai štai, kas *tu* esi. Kas yra visi indai. O dabar eik, eik, – sužvinga ir su netikėtu įniršiu rėžia jai, rėžia, rėžia.

Verkdama iš skausmo mergaitė nušoka nuo pakylos ir bėga į savo vietą eilėje.

Kamera grįžta prie Vado. Jis nepatenkintas suraukia antakius.

– Jau tas pažangus mokymas! – suniaukia jis dr. Balai. – Stinga tikros drausmės. Nežinau, ko mes sulauksime. Kurgi, kai aš buvau berniūkštis, mūsų senasis Praktikas pririšdavo jas prie suolo ir padirbėdavo su beržine rykšte. „Tai tave išmokys būti indu“, – sakydavo jis ir paskui plykst, plykst, plykst! Belialai, kaip jos staugdavo! *Aš* tai vadinu mokymu. Nagi, man pakaks, – priduria jis. – Žengte marš!

Kai neštuvai išlinguoja iš plano, Kamera filmuoja Lūlą, su užjautos kančia įsmeigusią akis

į mažosios aukos antroje eilėje ašarotą veidą ir virpančius pečius. Jos ranką kažkas paliečia. Ji krūpteli, baimingai atsigręžia ir su palengvėjimu suvokia žvelgianti į draugišką dr. Balos veidą.

– Taip, aš visiškai sutinku, – šnabžda jis, – tai blogai, tai neteisinga.

Tik skubiai apsidairiusi per petį Lūla išdrįsta dėkinga šyptelėti jam.

– Dabar reikia eiti, – sako ji.

Jiedu nuskuba įkandin kitų. Paskui neštuvus jie grįžta atgal per Restoraną, pasuka dešinėn ir įžengia į Kokteilių barą. Viename patalpos gale mažne remia lubas kūpsanti didžiulė žmogaus kaulų kaugė. Sutūpę ant grindų tirštose baltose dulkėse daugybė kauladirbių skobia taures iš kaukolių, drožia virbalus iš alkūnkaulių, fleitas ir išilgines fleitas iš ilgesnių blauzdikaulių, samčius, batų šaukštus ir domino iš dubenų ir kaiščius iš šlaunikaulių.

Riktelima sustoti, ir kol vienas meistrų sugroja „Siųsk man atlėgį“ blauzdikaulio fleita, kitas įteikia Vadui nuostabų vėrinį, suvertą iš įvairių dydžių slankstelių – nuo kūdikių kakliukų iki sunkiasvorių boksininkų strėnų.

PASAKOTOJAS

„Jis išvedė ir pastatė mane vidury slėnio, kuris buvo pilnas kaulų. Jis visur vedžiojo mane tarp jų, – slėnyje jų buvo labai daug. Jie buvo baisiai sudžiūvę." Sudžiūvę kaulai tų, kurie mirė tūkstančiais, milijonais per tas trejetą saulėtų vasaros dienų, kurios jums tebėra ateitis. „Jis man tarė: „Marusis, ar gali šitie kaulai atgyti?" Atsakymas, tariau aš, neigiamas. Bet nors Baruchas gali išgelbėti mus (galbūt), kad neatsirastume tokiame osarijuje, jis nieko negali padaryti, kad atremtų tą kitą, lėtesnę, bjauresnę mirtį...

Nuosekliai judanti Kamera seka laiptais į pagrindinį holą gabenamus neštuvus. Čia dvokas žudantis, neapsakomas purvynas. Dvi žiurkės stambiu planu graužia avies kaulą; musės ropinėja ant pūliuojančių mergaitės vokų. Kamera atsitraukia, filmuoja bendresniu planu. Apie keturiasdešimt ar penkiasdešimt moterų, pusė jų skustomis galvomis, sėdi ant laiptų šiukšlyne, tarp nugyventų lovų ir sofų išnarų. Visos maitina kūdikius, visi jie dešimties savaičių, visų skustų motinų vaikai apsigimę. Stambiu planu – veidukai su kiškio lūpomis, liemenys su bigėmis vietoje kojų ir rankų, rankytės su daugybe pirštukų,

kūneliai, papuošti dviem eilėmis spenelių, o garso takelyje girdime Pasakotojo balsą.

PASAKOTOJAS

Nes toji kita mirtis – šįkart ne nuo maro, nuodų, ugnies ar dirbtinai sukelto vėžio, bet nuo niekingo pačios rūšies esmės iširimo – ši niauri ir be galo neherojiška mirtis gimstant gali būti tiek atominio karo, tiek atominės pramonės padarinys. Nes pasaulyje, kuriame energija gaunama atomo branduolio dalijimosi būdu, tikriausiai kiekvieno močiutė bus dirbusi rentgeno kabinete. Ir ne tik kiekvieno močiutė, bet ir senelis, ir tėtis, ir mama, kiekvieno protėviai, koks trejetas, ketvertas, penketas jų kartų nekenčia Manęs.

Nuo paskutinio apsigimusio vaiko Kamera atsitraukia prie dr. Balos, kuris stovi nosine užsiėmęs vis dar persigandusią nosį, iš siaubo paklaikusiu žvilgsniu dairydamasis aplinkui.

– Visi vaikai atrodo visiškai vienodo amžiaus, – sako jis, gręždamasis į Lūlą, kuri tebestovi greta.

– Taip, o ko gi tikėtumeisi? Turint omeny, kad jie beveik visi gimė tarp gruodžio dešimtos ir septynioliktos.

– Bet tai reiškia, kad... – jis numykia, labai susidrovėjęs. – Aš manau, – skubiai padaro išvadą, – kad čia viskas gerokai skiriasi nuo to, kaip yra pas mus Naujojoje Zelandijoje...

Net ir apsvaigęs nuo vyno jis vis tiek prisimena savo žilaplaukę motiną kitoje Ramiojo vandenyno pusėje, paskui kaltai išraudęs kosteli ir nukreipia šonan akis.

– Ten Polė, – šūktelėjusi jo draugė nuskuba per kambarį.

Stypčiodamas tarp sutūpusių ar prigulusių motinų ir murmėdamas atsiprašymus dr. Bala iriasi paskui ją.

Polė sėdi ant šiaudais kimšto maišo netoliese buvusios Kasos. Jai aštuoniolika ar devyniolika metų, merginos galva nuskusta kaip nusikaltėlio prieš egzekuciją. Visas jos veido grožis – dailūs kaulai ir didelės šviečiančios akys. Dabar šios akys skaudžiai suglumusios žvelgia į Lūlos veidą ir be jokio smalsumo, beveik nesuvokdamos, ką mato, slysteli nuo Lūlos per ją lydinčio svetimojo bruožus.

– Mieloji!

Lūla pasilenkia pabučiuoti draugės. NE NE iš dr. Balos pusės. Paskui ji prisėda prie Polės,

ramindama apkabina ją per pečius. Polė priglaudžia veidą Lūlai prie peties ir abi merginos pravirksta. Tarsi užkrėstas jų sielvarto mažasis pabaisa Polės rankose pabunda ir tyliai skųsdamasis suunkščia. Polė pakelia galvą nuo draugės peties ir dar drėgnomis nuo ašarų akimis pažvelgia į apsigimusį vaiką, paskui atsisega marškinius ir, nustūmusi šalin raudoną NE, duoda jam krūtį. Išalkęs vaikas įninka įnirtingai žįsti.

– Aš jį myliu, – rauda Polė. – Aš nenoriu, kad jį užmuštų.

– Mieloji, – Lūla nebežino, ką daugiau pasakyti, – mieloji!

Ją nutraukia garsus balsas.

– Tylos, jūs! Tylos!

Refreną perima kiti balsai.

– Tylos!

– Tylos ten!

– Tylos, tylos!

Hole staiga nutyla visos kalbos, visi suklusę ilgam nuščiūva. Tada pasigirsta ragas ir kitas iš tų keistai vaikiškų, bet pasipūtusių balsų paskelbia:

– Jo Didenybė Belialo arkivikaras, Pasaulio viešpats, Kalifornijos arkivyskupas, Proletariato tarnas, Holivudo vyskupas.

Pagrindiniai viešbučio laiptai bendru planu. Matome didingai nusileidžiantį Arkivikarą, apsitaisiusį ilgu Nubijos ožių kailių apsiaustu, aukso karūna su keturiais ilgais smailais ragais. Patarnautojas jam virš galvos laiko didžiulį oženų skėtį, o įkandin žengia dvidešimt ar trisdešimt garbingų dvasinių asmenų palyda – nuo triragių Patriarchų iki vienaragių Presbiterių ir beragių Postulantų. Krinta į akis, kad visi jie nuo Arkivikaro ir iki žemiausio rango – bebarzdžiai, išprakaitavę ir riebiais pasturgaliais, o kai kuris nors prabyla – būtinai fleitos kontraltu.

Vadas pakyla nuo neštuvų ir žengia pasitikti dvasinės valdžios įsikūnijimo.

PASAKOTOJAS

Bažnyčia ir Valstybė,
Godulys ir Piktybė:
Dvejetas babuinų sudaro
Vieną Viršiausiąją gorilą.

Vadas pagarbiai palenkia galvą. Arkivikaras pakelia rankas prie tiaros, paliečia du priekinius ragus, tada prideda savo dvasiškai įkrautus pirštų galus prie Vado kaktos.

– Kad tu niekad nebūtum pasmeigtas Jo ragais.

– Amen, – sako Vadas; paskui išsitiesia ir staiga iš pamaldaus pereina į gyvą dalykinį toną: – Šiai nakčiai viskas parengta?

Tarsi dešimtmečio balsu, bet su ilgais išraitymais ir daugiaskiemeniu lipnumu, būdingu dvasininkui veteranui, seniai įpratusiam prie viršesnio vaidmens, prie atskyrimo ir iškėlimo aukščiau savo bendrų, Arkivyskupas atsako, kad viskas sutvarkyta. Asmeniškai prižiūrint Triragiam inkvizitoriui ir Pasadinos patriarchui, grupė atsidavusių Familiarų ir Postulantų apkeliavo gyvenvietes, atlikdami kasmetį surašymą. Visos pabaisų motinos pažymėtos. Galvos nuskustos, atlikti parengiamieji plakimai. Iki šio meto visos kaltosios jau perkeltos į vieną iš trijų Gryninimo centrų Riversaide, San Diege ir Los Andžele. Peiliai ir pašventinti bulių peniai parengti, ir su Belialo padėjimu ceremonijos prasidės paskirtą valandą. Iki rytdienos saulėtekio šalies gryninimas turi būti baigtas.

Arkivikaras dar kartą parodo ragų ženklą, paskui kelias minutes susitelkęs pastovi tyloje. Atmerkęs akis atsigręžia į savo palydos dvasiškius.

– Eikite, atveskite nuskustąsias, – suspiegia jis. – Atveskite tuos suterštus indus, tas Belialo priešiškumo liudininkes ir veskite jas į jų gėdos vietą.

Tuzinas Presbiterių ir Postulantų bėga žemyn laiptais ir į motinų minią.

– Greičiau, greičiau!

– Belialo vardu.

Lėtai, nenoromis trumpai kirptos moterys atsistoja. Prie apsunkusių nuo pieno krūtinių prispaudusios savo mažąsias apsigimimo naštas, slenka durų link tyloje, geriau išreiškiančioje jų sielvartą nei bet kokios aimanos.

Vidutinišku planu – Polė, sėdinti ant savo šiaudų krūvos. Priėjęs jaunas Postulantas šiurkščiai trūkteli ją, kad stotųsi.

– Stokis! – šaukia jis įniršusio ir pikto vaiko balsu. – Tu nedorybių perėtoja!

Ir skelia jai per veidą. Išsilenkdama antrojo smūgio Polė mažne tekina bėga link savo nelaimės draugių prie įėjimo.

Šis vaizdas išnyksta ir išryškėja nakties dangus su žvaigždėmis tarp retų debesų ruoželių ir dylančiu mėnuliu jau žemai vakaruose. Ilga tyla; paskui išgirstame tolimus skanduojamus garsus.

Pamažėl vis aiškiau išskiriame kartojamus žodžius: „Garbė Belialui, Belialui tamsybėse.“

PASAKOTOJAS

Per sprindį nuo akių juoda beždžionės letena
Užtemdo žvaigždes, mėnulį ir net
Pačią erdvę. Penki dvokiantys pirštai
Ir yra visas Pasaulis.

Babuino letenos siluetas priartėja prie Kameros, didėja ir tampa vis grėsmingesnis, galiausiai viską apgaubia tamsa.

Vaizdas persikelia į Los Andželo koliziejų. Dūmais aptemdyta, besiplaikstančių fakelų šviesa išplėšia didelio sambūrio veidus. Viena eilė virš kitos tarsi tankiai surikiuotos chimeros, iš kurių kliokia aklas tikėjimas, nežmoniškas jaudulys, kolektyvinė silpnaprotystė – apeiginės religijos vaisiai, kliokia iš jų juodų vokų, iš virpančių šnervių, iš pražiotų lūpų, tuo metu nepaliaujamai skanduojančių: „Garbė Belialui, Belialui tamsybėse.“ Apačioje, arenoje, šimtai nuskustų merginų ir moterų, visos su pabaisomis glėbiuose, klūpi priešais Didžiojo altoriaus laiptus. Nubijos ožių arnotais ir auksuotų ragų tiaromis pasidabinę baimingą

pagarbą keliantys Patriarchai ir Archimandritai, Presbiteriai ir Postulantai stovi dviem grupėmis ant viršutinės altoriaus laiptų pakopos ir gieda antifona, aukštu diskantu pritariant iš kaulų padirbdintoms išilginėms fleitoms ir ksilofonų baterijai.

I PUSCHORIS

Garbė Belialui,

II PUSCHORIS

Belialui tamsybėse!

Paskui po pauzės pasikeičia giesmės muzika ir prasideda nauja apeigų dalis.

PUSHORIS I

Tikrai baisu,

II PUSCHORIS

Baisu, baisu,

I PUSCHORIS

Patekti į rankas,

II PUSCHORIS

Didžiules ir plaukuotas,

I PUSCHORIS

Į rankas gyvajam Blogiui,

II PUSCHORIS

Aleliuja!

I PUSCHORIS

Į rankas žmogaus Priešui!

II PUSCHORIS

Mūsų smagūs bičiuliai,

I PUSCHORIS

Perversmo prieš Prigimtinę daiktų tvarką –

II PUSCHORIS

Ir mes sudarėme su juo sandėrį prieš save;

I PUSCHORIS

Su Didžiąja mėsine muse, Musių valdovu,

II PUSCHORIS

Šliaužiojančiu širdyje;

I PUSCHORIS

Plikuoju kirmiu, kuris niekada nemiršta,

II PUSCHORIS

Ir niekada nemirdamas yra mūsų amžinojo gyvenimo šaltinis;

I PUSCHORIS

Oro galių princu –

II PUSCHORIS

„Spitfire" ir „Stuka"*, Belzebubu ir Azazeliu, Aleliuja!

I PUSCHORIS

Šio pasaulio Viešpačiu;

* Kariniai lėktuvai.

II PUSCHORIS

Ir jo išniekintoju;

I PUSCHORIS

Didžioju viešpaties Molochu,

II PUSCHORIS

Visų tautų globėju;

I PUSCHORIS

Mamona, mūsų valdovu,

II PUSCHORIS

Visur esančiu:

I PUSCHORIS

Liuciferiu visagaliu

II PUSCHORIS

Bažnyčioje, Valstybėje;

I PUSCHORIS

Su Belialu,

II PUSCHORIS

Transcendentiniu,

I PUSCHORIS

Ir vis tiek, oi, kokiu imanentiniu

VISI KARTU

Belialu, Belialu, Belialu.

Kai giesmė nutyla, nusileidžia du beragiai Postulantai, čiumpa arčiausiai stovinčią nuskustą

moterį, pakelia ir veda apkvaišusią iš siaubo ten, kur altoriaus laiptų viršuje stovi Pasadinos patriarchas, pustydamas ilgą mėsininko peilį. Stamantri meksikietė motina stovi ir spokso į jį išsižiojusi, užburta siaubo. Tada vienas Postulantų paima vaiką jai iš rankų ir laiko iškėlęs jį priešais Patriarchą.

Stambiu planu – būdingas technologijų pažangos produktas – kiškialūpis daunas. Kol trunka šis kadras, girdime Chorų skandavimą.

I PUSCHORIS

Aš rodau tau Belialo pykčio ženklą,

II PUSCHORIS

Bjaurus, bjaurus;

I PUSCHORIS

Parodysiu tau Belialo malonės vaisius,

II PUSCHORIS

Nedorybė pripildyta nedorybės.

I PUSCHORIS

Parodysiu bausmę už paklusimą Jo valiai,

II PUSCHORIS

Kaip Pragare, taip ir žemėje.

I PUSCHORIS

Kas yra visų apsigimimų perėtoja?

II PUSCHORIS

Motina.

I PUSCHORIS

Kas yra išrinktasis Netyrumo indas?

II PUSCHORIS

Motina.

I PUSCHORIS

Ir žmonių giminei kritęs prakeiksmas?

II PUSCHORIS

Motina.

I PUSCHORIS

Apsėsta, apsėsta –

II PUSCHORIS

Iš vidaus, iš išorės:

I PUSCHORIS

Jos inkubas objektas, jos subjektas sukubas –

II PUSCHORIS

Ir abu yra Belialas;

I PUSCHORIS

Mėsinės musės apsėstoji.

II PUSCHORIS

Ropojančios ir geliančios,

I PUSCHORIS

Apsėsta to, kas neatlaikomai

II PUSCHORIS

Ją kreipia, stumia

I PUSCHORIS

Kaip purviną šešką,

II PUSCHORIS

Kaip rujojančią kiaulę

I PUSCHORIS

Žemyn nuo statumos

II PUSCHORIS

Į neapsakomą purvą;

I PUSCHORIS

Kai po ilgo voliojimosi,

II PUSCHORIS

Po ilgo jovalo lapnojimo,

I PUSCHORIS

Po devynių mėnesių pasirodo motina,

II PUSCHORIS

Pagimdo šią siaubūnišką žmogaus išjuoką.

I PUSCHORIS

Koks tada bus atpirkimas?

II PUSCHORIS

Krauju.

I PUSCHORIS

Kaip Belialas bus suminkštintas?

II PUSCHORIS

Tik krauju.

Kamera pereina nuo altoriaus prie chimerų pilno amfiteatro, išbalusios jos spokso į sceną apačioje. Ir staiga tie veidai atveria juodas burnas ir ima unisonu skanduoti, iš pradžių neryžtingai, paskui su vis stiprėjančiu pasitikėjimu, vis galingesniu garsu.

– Krauju, krauju, krauju, krauju, krauju, krauju...

Vėl grįžtame prie altoriaus plano. Kol tęsiasi šis kadras, girdėti bukaprotiškas žmoginių būtybių skandavimas.

Patriarchas paduoda savo pustyklę vienam patarnautojų Archimandritų, tada kaire ranka paima apsigimusį vaiką už kaklo ir pasmeigia jį ant peilio. Tas kelissyk silpnai kvykteli ir nutyla.

Patriarchas pasisuka, palieja pusę pintos kraujo ant altoriaus ir sviedžia lavonėlį į tamsą už altoriaus. Skandavimas išauga į laukinį *crescendo.*

– Krauju, krauju, krauju, krauju, krauju...

– Varykit ją šalin! – sucypia komandą Patriarchas.

Siaubo apimta motina apsisuka ir skuba laiptais žemyn. Du Postulantai ją palydi nuožmiai talžydami pašventintais bulių peniais. Skandavimą sutrauko veriantys riksmai. Nuo susirinkusiųjų kyla garsas – iš dalies užjaučiamas dejavimas, iš dalies kriuksėjimas iš pasitenkinimo. Išraudę ir šiek tiek uždusę nuo tokios neįprastai įtemptos mankštos, storuliukai jaunieji Postulantai sučiumpa kitą moterį – šįkart mergaitę, trapią ir liekną, mažne vaiką. Kol jie velka ją laiptais, jos veido nematyti. Paskui vienas jų atsitraukia, ir mes atpažįstame Polę.

Vaiką be nykščių, su aštuoniais speneliais pakelia priešais Patriarchą.

I PUSCHORIS

Suterštas, suterštas! Koks bus atpirkimas?

II PUSCHORIS

Krauju.

I PUSCHORIS

Kaip Belialas bus permaldautas?

Šį kartą atsako visi susirinkusieji.

– Tik krauju, krauju, krauju, krauju...

Patriarchas kaire ranka sugniaužia kūdikio kaklą.

– Ne, ne, nereikia. Prašau!

Polė buvo bepuolanti prie jo, bet ją suturi Postulantai. Jai raudant Patriarchas demonstratyviai perrėžia vaiką peiliu, kūną numeta į tamsą už altoriaus.

Garsus šūksnis. Pereiname prie dr. Balos vidutiniškai stambaus plano. Sėdėdamas pirmoje eilėje jis visų akivaizdoje apalpo.

Vaizdas išnyksta ir išryškėja Tamsybių tamsybės vidus. Trumpesnės arenos ašies gale, didžiojo altoriaus šone esanti šventykla – nedidelė ovali nedegtų plytų salė; viename jos gale altorius, o kitame įrengtos slankiosios durys, dabar jos uždarytos, tik per centre likusį plyšį matosi, kas vyksta arenoje. Ant guolio šventyklos viduryje prigulęs Arkivikaras. Netoliese ant anglių krosnelės beragis Postulantas kepa kiaulės kojas, o šalia jo dviragis Archimandritas iš visų jėgų stengiasi atgaivinti be sąmonės ant neštuvų gulintį dr. Balą. Šaltas vanduo ir keletas smagių pliaukštelėjimų per veidą pagaliau duoda pageidaujamą rezultatą. Botanikas atsidūsta, atsimerkia, nustumia dar kartą pliaukštelėti užsimojusią ranką ir atsisėda.

– Kur aš esu? – klausia jis.

– Tamsybių tamsybėje, – paaiškina Archimandritas, – o čia jo Eminencija.

Dr. Bala atpažįsta didįjį vyrą ir dar ištenka proto pagarbiai nulenkti galvą.

– Atneškite suolą, – sukomanduoja Arkivikaras.

Suolas atnešamas. Jis pamoja dr. Balai, šis pašoka, kiek netvirtai pereina kambarį ir atsisėda. Vos prisėdusį itin garsus riksmas priverčia atsigręžti.

Didysis altorius bendru planu iš jo pusės. Patriarchas kaip tik meta dar vieną pabaisėlę į tamsą, o jo patarnautojai beria smūgius ant spiegiančios motinos.

Kamera grįžta prie dr. Balos – šis veidą užsidengęs rankomis dreba. Kol trunka tas kadras, mes girdime monotonišką susirinkusiųjų skandavimą:

– Kraujo, kraujo, kraujo.

– Siaubinga! – ištaria dr. Bala. – Siaubinga!

– Bet jūsų religijoje irgi yra kraujo, – ironiškai šypsodamasis padaro pastabą Arkivikaras. – Nuplauti Avinėlio krauju. Argi ne taip?

– Visiškai teisingai, – pripažįsta dr. Bala. – Bet mes juk nesiprausiam krauju. Mes tik apie tai kalbame ar dar dažniau giedame giesmėse.

Dr. Bala nukreipia akis. Stoja tyla. Tuo metu prieina Postulantas su didžiule lėkšte – ant stalo prie sofos padeda lėkštę ir pastato porą butelių. Pasmeigęs vieną kiaulės koją tikra antikvarine dvidešimtojo amžiaus šakute – ankstyvųjų Jurgio laikų klastote – Arkivikaras ima ją graužti.

– Vaišinkis, – kvykteli jis tarp dviejų kąsnių. – Dar turime vyno, – priduria mostelėdamas į butelį.

Alkanas kaip vilkas dr. Bala noriai paklūsta, ir vėl stoja tyla, drumsčiama tik čepsėjimo ir kraujo šaukimosi.

– Žinoma, jūs tuo netikite, – pagaliau prabyla Arkivikaras pilna burna.

– Bet aš jus užtikrinu... – protestuoja dr. Bala.

Aistringą jo veržimąsi prisitaikyti antrasis numaldo pakėlęs putlią taukiną ranką.

– Gerai, gerai, gerai! Bet norėčiau, kad žinotumei, jog mes turime svarių priežasčių tikėti tuo, ką darome. Mūsų tikėjimas, mielas pone, yra racionalus ir realistinis, – jis stabteli gurkštelėti iš butelio, pasismeigia dar vieną koją. – Kiek suprantu, jūs išmanote pasaulio istoriją?

– Tik kaip mėgėjas, – kukliai atsako dr. Bala. Bet pamano, kad gali paminėti skaitęs daugumą

reikšmingiausių šios srities knygų, pavyzdžiui, Grevso *Rusijos iškilimas ir išnykimas*; Beisdovo *Vakarų civilizacijos žlugimas*, Braito nepakartojamąją *Europa, autopsija*, ir jau žinoma, nuostabią, nepaisant to, kad tai tik romanas, visiškai tikrovišką mielojo gerojo Persivalio Poto *Paskutinės Koni salos dienos*. – Jūs ją, aišku, žinote?

Arkivikaras purto galvą.

– Neskaičiau nieko, kas išleista po Velniavos, – nukerta jis atžariai.

– Na ir kvailai aš šneku, – šūkteli dr. Bala, pasigailėdamas, kaip ir daugybę kartų praeityje, dėl to užplūdusio šnekumo fontano, dangstančio tokį drovumą, kuriam pasidavęs vargu ar bent žodį ištartų.

– Bet aš skaičiau daug knygų, kurios išėjo anksčiau, – tęsia Arkivikaras. – Čia, Pietų Kalifornijoje, būta gerų bibliotekų. Dabar beveik visos tuščios. Bijau, kad ateityje kuro teks dairytis toliau nuo namų. Bet kolei kas mes kepėmės duoną, o aš sugebėjau išsaugoti kokius trejetą ketvertą tūkstančių egzempliorių mūsų Seminarijai.

– Kaip Bažnyčia Tamsiaisiais amžiais, – rėžia dr. Bala su išsilavinusio žmogaus įkarščiu. – Civilizacija neturi geresnės bičiulės už religiją. Štai

kodėl mano draugai agnostikai niekuomet... – staiga prisiminęs, kad anos Bažnyčios dogmos buvo ne visai tokios pat kaip šios, nutraukia mintį, o drovuliui užglaistyti užsivertęs butelį ilgokai nenuleidžia.

Bet laimei, Arkivikaras per daug įsigilinęs į savo mintis, kad žeistųsi dėl *faux pas* ar bent tai pastebėtų.

– Kai aš tyrinėju istoriją, – taria jis, – štai kaip viskas atrodo. Žmogus varžosi su Gamta, Ego su Daiktų prigimtimi, Belialas (skubinas ragų ženklas) – su Kitu. Mažne šimtą tūkstančių metų šio mūšio baigtis buvo neaiški. Paskui, prieš tris šimtus metų, vos ne pernakt potvynis nesustabdomai plūsteli viena kryptimi. Imk dar vieną koją, ar nenori?

Dr. Bala ima antrąją, o anas kimba į trečiąją.

– Pradžioje lėtai, bet su vis didėjančiu pagreičiu žmogus ima irtis prieš Prigimtinę daiktų tvarką, – arkivikaras stabteli išspjauti kremzlės možį. – Vis daugiau žmonių giminės rikiuojas į jo gretas, ir Musių valdovas, o jis yra ir Mėsinė musė kiekvieno širdyje, pradeda triumfo žygį per pasaulį, kurio neginčijamu Šeimininku jis netrukus taps.

Įsijautęs į savo šaižią iškalbą ir pasimiršęs, kad jis ne Šv. Azazelio šventyklos sakykloje, Arkivikaras plačiai mosteli ranka. Koja nukrinta nuo šakutės. Gerai nusiteikęs pasijuokia pats iš savęs, pakelia ją nuo grindų, nubraukia į oženų sutaną, atsikanda ir dėsto toliau.

– Tai prasidėjo nuo mašinų ir pirmųjų grūdų laivų iš Naujojo pasaulio. Alkanieji gavo maisto, žmogaus pečius slėgusi našta palengvėjo. „O Dieve, dėkojame Tau už tas malones, kurias iš savo Dosnumo..." Ir taip toliau, – arkivikaras pašaipiai juokiasi. – Nereikia nė sakyti, kad niekas nieko nėra gavęs dovanai. Dievo gėrybės visada turi kainą, ir Belialas pasirūpina, kad ji būtų aukšta. Kad ir tos mašinos. Belialas puikiai žinojo, kad bent kiek nuo triūso atitiesęs nugarą, kūnas nusilenks geležiai, o protas taps mechanizmų vergu. Jis žinojo, kad jei mašina toks daiktas, jog neišmanantis jos nesulaužys, tai reiškia, kad nepaveiks jos nei įgūdis, nei talentas, nei įkvėpimas. Jei aptiksit produkto trūkumų, atgausite pinigus, ir atgausite trigubai, jei ten rasit bent aguonos grūdą genialumo ar individualybės. Ir tada pasirodė tas gerasis maistas iš Naujojo pasaulio. „O Dieve, mes Tau dėkojame..." Bet Belialas žinojo,

kad maitinimas reiškia veisimą. Senaisiais laikais mylėdamiesi žmonės tik didindavo kūdikių mirtingumą ir trumpindavo gyvenimo trukmę. Bet atplaukę maisto laivai viską pakeitė. Poravimasis davė gyventojų prieaugį – toks buvo kerštas!

Arkivikaras dar kartą šaižiai nusijuokia.

Vaizdas išnyksta, kitame kadre per galingą mikroskopą matome spermatozoidus, įnirtingai besiveržiančius į savo Galutinį tikslą – milžinišką mėnulį primenantį kiaušinėlį viršutiniame kairiame skaidrės kampe. Garso takelyje tenoras atlieka paskutinę Listo *Fausto* simfonijos dalį: *La femme éternelle toujours nous élève. La femme éternelle toujours...** Kadras keičiasi: Londono vaizdas iš lėktuvo 1800 m. Paskui vėl darviniškos lenktynės dėl išlikimo ir giminės pratęsimo. Vėl Londono vaizdas 1900 m.; kamera grįžta prie spermatozoidų, ir vėl Londonas – kokį jį matė vokiečių lakūnai 1940 m. Paskui vaizdas išnyksta ir išryškėja Arkivikaras stambiu planu.

– „O Dieve, – užtraukia jis rečitatyvu šiek tiek virpančiu balsu, kuris paprastai laikomas

* „Moteriškumas amžinas mums suteikia sparnus...“ (pranc.) Johann Wolfgang Goethe, *Faustas*, vertė Antanas A. Jonynas (2003).

tinkamu tokiems pareiškimams, – mes dėkojame tau už visas šias nemirtingas sielas“, – paskui, jau keisdamas toną: – Už šias nemirtingas sielas, – tęsia jis, – įdėtas į kūnus, metams bėgant vis labiau pasiligojusius, nušašusius, nubuvusius, nes visi dalykai, numatyti Belialo, neišvengiamai įvyksta. Planeta sausakimša. Penki šimtai, aštuoni šimtai, kartais net du tūkstančiai žmonių vienai kvadratinei dirbamos žemės myliai – o žemė baigiama nualinti netinkamos žemdirbystės. Visur erozija, visur mineralai išplauti. Dykuma plečiasi, miškai traukiasi. Netgi Amerikoje, netgi tame Naujajame pasaulyje, kuris kadaise buvo Senojo viltis. Pramonės spiralė kyla aukštyn, dirvos derlingumas – žemyn. Daugiau ir geriau, turtingiau ir galingiau, o paskui, beveik staiga – vis alkanesni ir alkanesni. Taip, Belialas visa tai numatė: perėjimą nuo alkio prie importuoto maisto, nuo importuoto maisto – prie augančios gyventojų gausos ir nuo gyventojų gausos – vėl prie alkio. Vėl prie alkio. Naujojo alkio, Aukštesniojo alkio, didžiausio pramonės proletariato alkio, miestiečių prie pinigo alkio, tų su visais moderniais patogumais, su automobiliais, radijais ir visais įmanomais prietaisais,

alkis, kuris yra totalinių karų priežastis, ir totaliniai karai, kurie toliau žadina dar didesnį alkį.

Arkivikaras stabteli dar truktelėti iš savo butelio.

– Ir prisimink, – priduria jis, – kad netgi be sintetinių įnosių, net be atominės bombos Belialas būtų pasiekęs visus Savo tikslus. Galbūt šiek tiek lėčiau, bet neabejotinai žmonės būtų susinaikinę sunaikindami pasaulį, kuriame jie gyveno. Jie negalėjo to išvengti. Jis pamovė juos ant savo abiejų ragų. Jeigu jie sugebėdavo išsisukti nuo totalinio karo rago, tai užšokdavo ant bado. O badaujant juos apimdavo pagunda griebtis karo. Tam atvejui, jeigu jie pabandytų rasti taikų ir racionalų dilemos sprendimą, Jis turėjo parengęs dar vieną subtilesnį savinaikos ragą. Jau pramonės revoliucijos pradžioj jis numatė, kad žmonės taps tokie išpuikę išlepėliai dėl savo technologinių stebuklų, jog netrukus visai praras realybės jausmą. Būtent taip ir atsitiko. Tie apgailėtini mechanizmų ir sąskaitų knygų vergai ėmė didžiuotis esą Gamtos nugalėtojai. Gamtos nugalėtojai, kurgi ne! O juk žinia, kad išties jie tik sugriovė Gamtos pusiausvyrą, ir už padarinius teko atkentėti patiems. Tik pagalvokime, ką

jie buvo pasišovę padaryti per pusantro amžiaus prieš Velniavą. Teršė upes, žudė žvėris, naikino miškus, į jūrą nuplovė paviršinį dirvos sluoksnį, degino vandenynus naftos, švaistė mineralus, susiformavusius nuo laikų pradžios. Nusikalstamos kvailybės siautėjimas. O vadino jie tai Pažanga! Pažanga, – pakartoja jis. – Pažanga! Sakau tau, tai buvo perdėm retas išradimas, kad galėtų būti vien žmogaus proto išradimas – perdėm velniškai ironiškas! Tam reikėjo Išorinės pagalbos. Turėjo būti Belialo malonė, kuri, žinoma, visada dosniai atveriama – tai yra, gauna kiekvienas, pasirengęs bendradarbiauti. O kas gi nepasirengęs?

– Kas gi? – kikendamas pakartoja dr. Bala, nes jaučia, kad reikia kažkaip užglaistyti savo suklydimą dėl Bažnyčios Tamsiaisiais amžiais.

– Pažanga ir Nacionalizmas – šiomis dviem idėjomis Jis apsuko jų galvas. Pažanga – teorija, skelbianti, kad yra dalykų, kuriuos gali gauti veltui; teorija, esą gali laimėti vienoje srityje, nesusimokėdamas už laimėjimą kitoje; teorija, kad tu vienas supranti istorijos prasmę; teorija, kad žinai, kas įvyks po penkiasdešimties metų; teorija, kad nepaisant patirties gali numatyti visas dabartinių savo veiksmų pasekmes; teorija, kad Utopija

čia pat ir kad idealūs tikslai pateisina bjauriausias priemones, kad tau suteikta privilegija plėšti, sukti, kankinti, pavergti ir žudyti visus tuos, kas, tavo manymu (o tu, aišku, neklysti), trukdo žengti pirmyn į žemiškąjį rojų. Prisimeni tą Karlo Markso frazę: „Jėga yra Pažangos pribuvėja.“ Jis būtų galėjęs pridurti – tik žinia, Belialas nenorėjo atskleisti kortų vos ėmęsis reikalų, – kad Pažanga yra Jėgos pribuvėja. Pribuvėja dukart, nes technologinės pažangos faktas suteikia žmonėms dar menkiau ko nors paisančios destrukcijos priemonių, o politinės ir moralinės pažangos mitas pateisina šių priemonių naudojimą iki pat kraštutinumo. Štai ką pasakysiu, mielas pone, netikintis istorikas – beprotis. Kuo ilgiau tyrinėji šiuolaikinę istoriją, tuo daugiau randi įrodymų apie Kreipiančiąją Belialo ranką, – Arkivikaras baksteli ragus, atsigaivina vynu, paskui tęsia: – O dar buvo Nacionalizmas – toji teorija, kad šalis, kuriai tu priklausai, yra vienintelis tikras dievas, visos kitos šalys – netikri dievai, ir kad visi šie dievai, tikri ir netikri, mąsto kaip nebrandūs nusikaltėliai, o kiekvienas konfliktas dėl prestižo, galios ar pinigų yra kryžiaus žygis už Gėrį, Tiesą ir Grožį. Tas faktas, kad tokios teorijos tam tikru

istorijos momentu buvo visuotinai pripažintos, yra geriausias Belialo egzistavimo įrodymas, geriausias įrodymas, kad pagaliau Jis laimėjo kovą.

– Ne visai suprantu, – sako dr. Bala.

– Bet juk tai akivaizdu. Štai turi dvi sąvokas. Abi iš esmės absurdiškos ir pastūmėja prie akivaizdžiai pražūtingo veikimo būdo. Bet vis tiek visa civilizuota žmonija beveik staiga nusprendžia priimti tas sąvokas ir jomis grįsti savo elgesį. Kodėl? Ir Kieno patarimu, Kieno postūmiu, Kieno įkvėpimu? Gali būti tik vienas atsakymas.

– Jūs turit omeny, jūs manot, kad tai buvo... Velnias?

– Kas dar trokšta žmogaus giminės degradavimo ir sunaikinimo?

– Na taip, na taip, – sutinka dr. Bala. – Bet vis tiek – kaip krikščionis protestantas, aš išties negaliu...

– Tikrai? – sako Arkivikaras sarkastiškai. – Tada tu išmanesnis negu Liuteris, negu visa Krikščionių Bažnyčia. O ar žinai, pone, jog nuo pat antrojo amžiaus jokie tradiciniai krikščionys netikėjo, kad žmogus gali būti apsėstas Dievo? Jis gali būti apsėstas tik Velnio. O kodėl žmonės tuo tikėjo? Nes faktai neleido jiems tikėti kitaip.

Belialas – faktas, Molochas – faktas, velnio apsėdimas – faktas.

– Aš prieštarauju, – sušunka dr. Bala. – Kaip mokslo žmogus...

– Kaip mokslo žmogus turi priimti darbinę hipotezę, kuri patikimiausiai paaiškina faktus. Na tai kokie gi faktai? Pirmasis – patirties ir stebėjimo faktas: niekas nenori kentėti, būti pažemintas, nenori būti suluošintas ar nužudytas. Antrąjį faktą pateikia istorija: tam tikromis epochomis absoliuti žmonių dauguma priimdavo tokius įsitikinimus ir pasirinkdavo tokias veiksmų kryptis, kurios negalėjo vesti niekur kitur, kaip tik į visuotines kančias, bendrą nuosmukį ir visuotinį sunaikinimą. Vienintelis įtikinamas atsakymas – kad juos buvo užvaldžiusi kita sąmonė, sąmonė, kuri panoro jų pražūties, ir norėjo stipriau, negu jie pajėgė trokšti savo laimės ir išlikimo.

Stoja tyla.

– Žinoma, – dr. Bala pagaliau išdrįsta pasiūlyti savo mintį, – šiuos faktus galima paaiškinti ir kitais būdais.

– Bet ne taip patikimai ir toli gražu ne taip paprastai, – spiriasi Arkivikaras. – O dar apsvarstykime visus kitus įrodymus. Tarkime, kad

ir Pirmasis pasaulinis karas. Jeigu žmonės ir politikai nebūtų buvę apsėsti, jie būtų klausę Benedikto XV arba lordo Lansdauno – jie būtų susitarę, būtų derybomis pasiekę taikos be niekieno pergalės. Bet jie negalėjo, jie negalėjo. Negalėjo elgtis, kaip naudinga būtų jiems patiems. Jie turėjo daryti tai, ką jiems diktavo Belialas – o Belialas norėjo Komunistų revoliucijos, norėjo Fašistų reakcijos į tą revoliuciją, norėjo Musolinio, Hitlerio ir Politbiuro, norėjo bado, infliacijos ir depresijos; norėjo ginklavimosi – kaip vaisto nedarbui; norėjo Žydų ir Buožių persekiojimo; norėjo, kad Naciai ir Komunistai pasidalytų Lenkiją ir susiimtų vieni su kitais kare. Taip, ir dar jis norėjo visuotinio vergovės atgaivinimo pačia brutaliausia jos forma. Jis norėjo priverstinės migracijos ir masinio nuskurdinimo. Jis norėjo koncentracijos stovyklų, dujų kamerų ir krematorijų krosnių. Jis norėjo kiliminio bombardavimo (kokia maloni frazė!), Jis norėjo, kad per naktį būtų sunaikinta amžiais kauptas turtas ir visos ateities klestėjimo, orumo, laisvės ir kultūros potencijos. Belialas viso to norėjo, o būdamas Didžioji mėsinė musė politikų, generolų ir Paprastų žmonių širdyse, be vargo pasiekė, kad Popiežių ignoruotų netgi

katalikai, kad Lansdouną pasmerktų kaip menką patriotą, mažne išdaviką. Taigi karas užsitęsė net ketvertą metų, o po to viskas vyko tiksliai pagal Planą. Pasaulio padėtis nuosekliai smuko iš blogos į dar blogesnę, vyrai ir moterys vis laisviau kliovėsi Netyrosios dvasios vadovavimu. Senasis tikėjimas individualios sielos verte išdilo, senieji apribojimai neteko galios, senasis kaltės jausmas ir užuojauta išgaravo. Visa, ką Kitas buvo kada nors įdėjęs žmonėms į galvas, išrūko, o atsivėrusią tuštumą užpildė bepročių svaičiojimai apie Pažangą ir Nacionalizmą. O šiuos svaičiojimus priėmęs už gryną pinigą, galėjai daryti išvadą, kad paprasti žmonės, gyvenantys čia ir dabar, ne vertesni už skruzdes ir blakes, todėl ir elgtis su jais galima atitinkamai. Taip su jais ir elgėsi, taip, be abejonės, ir elgėsi!

Arkivikaras šaižiai sukikena ir pasiima paskutinę kiaulės koją.

– Savo laikais, – tęsia jis, – žmogelis Hitleris buvo gana geras apsėstojo pavyzdys. Žinoma, dar ne taip galutinai, kaip daugybė didžiųjų nacionalinių lyderių po 1945-ųjų ir Trečiojo pasaulinio karo, bet aiškiai pranoko savo amžininkus. Jis mažne pirmiau visų savo amžininkų galėjo

sakyti: „Ne aš, bet Belialas manyje.“ Kitų apsėdimas buvo labiau fragmentiškas, epizodinis. Kad ir mokslininkai. Didžiąja dalimi dori, gera linkintys žmonės. Bet jis vis tiek juos pričiupo – jis pričiupo juos ten, kur jie liovėsi būti žmonėmis ir tapo specialistais. Iš ten įnosės ir visos tos bombos. O paskui prisimeni tą žmogų – kokia ten jo pavardė – to, kuris taip ilgai buvo Jungtinių Valstijų prezidentu?

– Ruzveltas? – spėja dr. Bala.

– Taip – Ruzveltas. Ar prisimeni, ką jis kartojo visą Antrąjį pasaulinį karą? „Besąlyginė kapituliacija, besąlyginė kapituliacija.“ Besąlyginis piktojo įkvėpimas, *štai* kas tai buvo. Tiesioginis ir besąlyginis įkvėpimas!

– Jūs taip sakote, – apniunka dr. Bala. – Bet kaip įrodote?

– Kaip įrodau? – pakartoja Arkivikaras. – Įrodymas – visa tolesnė istorija. Žiūrėk, kas nutiko, kai šis posakis tapo strategija ir buvo įgyvendintas. Besąlyginė kapituliacija – kiek naujų tuberkuliozės atvejų? Kiek milijonų vaikų priversti vogti ar parsiduoti sekso vergais už šokolado plytelę? Belialui ypač prie širdies vaikų nelaimė. Štai dar besąlyginė kapituliacija: Europos griuvėsiai,

Azijoj chaosas, visur badas, revoliucijos, tironijos. Besąlyginė kapituliacija – ir dar daugiau nekaltųjų pasmerkiama kančioms, baisesnėms nei bet kuriais amžiais. O kaip žinote, niekas nėra taip miela Belialui kaip nekaltųjų kentėjimas. Ir galiausiai, žinoma, Velniava. Besąlyginė kapituliacija ir pykšt! – kaip jis visada ir norėjo. Ir visa įvyko be stebuklų ar ypatingo įsikišimo, tiesiog natūraliomis priemonėmis. Juo daugiau galvoji apie Jo apvaizdos darbus, juo stebuklingiau neperprantami jie atrodo, – Arkivikaras pamaldžiai baksteli ragais. – Klausyk, – sako pakeldamas ranką po trumpos tylos.

Taip jie pasėdi netardami nė žodžio. Niaurus, prislopęs, vienbalsis skandavimas stiprėja, pasiekia ausis. „Krauju, krauju, krauju, krauju..." Vos girdimai kvykteli dar viena pabaisėlė, perverta Patriarcho peilio, bulio peniai bumpsi į kūną, ir pro įsiaudrinusios minios riaumojimą – garsūs, beveik nebe žmogaus šūksniai.

– Sunku įsivaizduoti, kad jis būtų sukūręs mus be stebuklo, – susimąstęs tęsia Arkivikaras. – Bet jam pavyko, pavyko. Vien natūraliomis priemonėmis, pasinaudojant žmonėmis ir jų mokslu kaip priemonėmis. Jis sukūrė visiškai naują žmonių

giminę – apsigimimas glūdi jų kraujyje, aplinkui juos, jiems prieš akis – skurdas ir jokios vilties ateityje, tik dar gilesnis skurdas, baisesni apsigimimai ir galiausiai – visiškas išnykimas. Taip, tai baisu pakliūti į Gyvojo blogio nagus.

– Bet kodėl, – klausia dr. Bala, – jūs toliau jį garbinate?

– Kam riaumojančiam tigrui metamas ėdalas? Kad kaip nors atsikovotumei erdvės kvėpuoti. Kad galėtumei atidėti neišvengiamo siaubą, bent kelioms minutėms. Žemėje kaip Pragare – tačiau bent jau tebesame žemėje.

– Kažin ar apskritai verta vargti, – tarsteli dr. Bala ką tik papietavusiojo tonu.

Kitas neįprastai veriamas riksmas priverčia jį atsigręžti į duris. Kurį laiką jis žiūri tylomis. Šį kartą siaubas jo veide gerokai atmieštas mokslininko smalsumo.

– Pamažėl pripranti, a? – draugiškai klusteli Arkivikaras.

PASAKOTOJAS

Sąžinė, įprotis – pirmoji gimdo bailius,
Kartais paverčia mus šventaisiais, paverčia žmonėmis.

Antrasis veisia Patriotus, Popiežininkus, Protestantus,
Veisia Babitus, Sadistus, Švedus arba Slovakus,
Veisia Buožių žudikus, dujų kamerų operatorius Žydams,
Veisia visus, kurie maigo virpantį kūną,
Pasigavę didingus tikslus, nenuogąstaudami ir nesibodėdami
Sutepti savo Aukštosios tarnystės.

Taip, bičiuliai, prisiminkite, kaip kadaise piktinotės, turkams išskerdus daugiau nei įprasta armėnų, kaip dėkojote Dievui, kad gyvenate protestantiškoje, pažangioje šalyje, kur tokie dalykai tiesiog negali nutikti – negali, nes vyrai nešioja katiliukus ir kasdien aštuonios dvidešimt trys vyksta į miestą. O dabar bent trumpai pamąstykite apie keletą siaubų, kuriuos šiuo metu priimate kaip savaime suprantamą dalyką: jūsų vardu (o gal ir jūsų rankomis) vykdytus elementaraus žmogaus orumo įžeidimus; žiaurybes, kurių žiūrėti dukart per savaitę vedate savo mažylę – jai tos kino kronikos jau atrodo įprastos ir nuobodžios. Jei tokiu tempu viskas riedės, po dvidešimties metų jūsų anūkai įsijungę televizorių žiūrės gladiatorių žaidynes, o šių persisoti-

nę – Kariuomenės vykdomus masinius Sąžinės pacifistų nukryžiavimus arba spalvotai – Tegusigalpoje gyvus diriamus septyniasdešimtį tūkstančių, įtariamų veikla prieš Hondūro valdžią.

Tuo metu Tamsybių tamsybėje dr. Bala vis dar žiūri pro slankiųjų durų plyšį. Arkivikaras rakinėja dantis. Nedrumsčiama maloni popietinė tyla. Staiga dr. Bala atsigręžia į savo bendrą.

– Kažkas vyksta, – sušunka jis susijaudinęs. – Jie kyla iš savo vietų.

– Aš to laukiu jau kuris laikas, – atsako Arkivikaras, toliau rakinėdamas dantis. – Tai kraujo poveikis. Kraujo ir, žinoma, plakimo.

– Jie šoka į areną, – toliau stebisi dr. Bala. – Jie vejasi vienas kitą. Kas čia po galais?.. O Dieve... atsiprašau, – greitai pasitaiso, – bet tikrai, *tikrai*...

Labai susijaudinęs jis nueina nuo durų.

– Bet juk *yra* ribos, – sako jis.

– Štai čia tu klysti, – atsiliepia Arkivikaras. – Nėra jokių ribų. Kiekvienas gali padaryti bet ką – tiesiog *bet ką*.

Dr. Bala neatsako. Nesuvaldomai traukiamas stipresnės nei jo valia jėgos jis grįžo į savo vietą ir spokso godžiai ir su siaubu į tai, kas vyksta arenoje.

– Tai siaubinga! – sušunka pasipiktinęs. – Pasišlykštėtina begėdystė.

Arkivikaras sunkiai nusiropščia nuo sofos, atidaręs mažytę spintelę sienoje išsiima žiūronus, paduoda juos dr. Balai.

– Pabandyk su šitais, – sako jis. – Naktiniai žiūronai. Įprastinė Karinio laivyno įranga iki Velniavos. Pamatysi viską.

– Bet aš neįsivaizduoju...

– Aš ne tik įsivaizduoju, – sako Arkivikaras su ironiškai geraširdiška šypsena. – Matau savo akimis. Nagi, žmogau. Žiūrėk. Nesi nieko panašaus matęs Naujojoje Zelandijoje.

– Tai jau tikrai ne, – tokiu tonu būtų atsakiusi jo motina.

Ir vis tiek galiausiai pakelia žiūronus prie akių.

Bendras planas iš jo pusės. Tai Satyrų ir Nimfų scena: gaudynių ir sučiupimų, vilionių, atstūmimo ir tuoj pat – aistringo pasidavimo – lūpų barzdotoms lūpoms, besikilojančių krūtinių – šiurkščioms rankoms, ir visa tai – didžiausiame riksmų, klyksmų, šaižaus juoko šurmulyje.

Kamera grįžta prie Arkivikaro, jo veide – niekinamo pasibjaurėjimo grimasa.

– Kaip katės, – sako jis pagaliau. – Tik katėms pakanka padorumo nesiporuoti bandoj. Ir tu dar abejoji Belialu – netgi po šito?

Stoja pauzė.

– Ar tai nutiko po... po Velniavos? – klausia dr. Bala.

– Per dvi kartas.

– Dvi kartas! – švilpteli šis. – Tai šioje mutacijoje nebuvo recesijos. Ir ar jie... na, turiu omeny, ar viso šito nenori kitais laikotarpiais?

– Tik šias penkias savaites, ir viskas. Bet mes jiems poruotis leidžiame tik dvi savaites.

– Kodėl?

Arkivikaras baksteli ragais.

– Iš principo. Jie turi būti nubausti už tai, kad yra nubausti. Tai Belialo įstatymas. Ir sakyčiau, mes tikrai juos baudžiame, jeigu kuris nors laužo taisykles.

– Taigi, taigi, – sako dr. Bala, su nerimu prisimindamas epizodą su Lūla kopose.

– Bandantiems grįžti prie senojo poravimosi stiliaus būna gana riesta.

– O tokių daug?

– Nuo penkių iki dešimties procentų gyventojų. Mes juos vadiname „Karštuoliais“.

– Ir jūs neleidžiate?..

– Mes jiems tokią pirtį užkuriame, kai sučiumpame.

– Bet tai nežmoniška!

– Žinoma, – pritaria Arkivikaras. – Bet prisimink savo istoriją. Norint visuomenės solidarumo, reikia arba išorinio priešo, arba prispaustos mažumos. Išorinių priešų mes neturime, tad spaudžiam kiek įmanydami iš savo Karštuolių. Jie kaip žydai prie Hitlerio, buržuazija prie Lenino ir Stalino, eretikai katalikiškuose kraštuose ir popiežininkai – protestantiškuose. Visad visus šunis kariame ant tų Karštuolių. Neišmanau, ką mes be jų darytume.

– Bet ar jūs niekada nė nepagalvojat, kaip *jie* turėtų jaustis?

– Kam apie tai galvoti? Pirmiausia toks Įstatymas. Nusipelnai bausmės už tai, kad esi nubaustas. Jiems tereikia vengti sulaukti vaikų ne tuo sezonu ir slėpti, jei įsimyli ir užmezga pastovius ryšius su priešingos lyties asmenimis. O jeigu jie nenori slapstytis, visada gali pabėgti.

– Pabėgti? Kurgi?

– Šiauriau, netoli Fresno, gyvena nedidelė bendruomenė, ten aštuoniasdešimt penki pro-

centai Karštuolių. Žinoma, kelionė pavojinga. Pakeliui stinga vandens. O kai mes juos sučiumpame, užkasame gyvus. Bet jeigu nusprendžia rizikuoti – jų valia. Ir galų gale, yra kunigystė, – jis padaro ragų ženklą. – Visų šviesios galvos berniukų, anksti rodančių karštumo požymius, ateitį užtikriname, padarydami iš jų kunigus.

Luktelėjęs dr. Bala išdrįsta pateikti kitą savo klausimą:

– Turit omeny, kad jūs?..

– Būtent, – atsako Arkivikaras. – Vardan Pragaro karalystės. Neminint grynai praktinių priežasčių. Galų gale, juk kažkaip reikia rūpintis bendruomenės reikalais, akivaizdu, kad pasauliečiai to nesugebėtų.

Akimirką iš arenos triukšmas siūbteli galingiausia jėga.

– Vemti verčia! – spygteli Arkivikaras staiga itin pasišlykštėjęs. – Ir tai niekai, palyginti su tuo, kas vyks vėliau. Jaučiuosi dėkingas, kad esu apsaugotas nuo tokios nešlovės! Ne jie, bet Žmonijos priešas įsikūnija jų atgrasiuose kūnuose. Prašyčiau pažvelgti štai čia, – jis trukteli dr. Balą arčiau ir rodo smiliumi. – Į kairę nuo Didžiojo altoriaus, su tuo mažu rudaplaukiu indu. Tai Vadas.

Vadas! – pakartoja jis pašiepiamai pabrėždamas. – Koks vadovas *jis* bus kitas dvi savaites?

Įveikęs pagundą asmeniškai ką nors komentuoti apie žmogų, kuriam, nors laikinai atsitraukusiam, lemta grįžti į valdžią, dr. Bala nervingai nusijuokia:

– Taip, jis, regis, tikrai atsipalaidavęs nuo Valstybės rūpesčių.

PASAKOTOJAS

Bet kodėl, kodėl jis turi atsipalaiduoti su Lūla? Nešventinto tvarto galvijas ir paleistuvis! Tačiau yra bent viena paguoda – o droviam vyrui, kankinamam aistrų, kurių tenkinti jis nedrįsta, ir labai didelė: Lūlos elgesys rodo, kad ji pasiekiama – Naujojoje Zelandijoje, akademiniuose sluoksniuose, Motinos pašonėje apie tai galėtų tik pasvajoti – kaip apie kažkokią ypatingą laimę, tokią ypatingą, kad ji tiesiog nepasiekiama. Ir ne tik Lūla pasirodo esanti pasiekiama. Tą patį ne mažiau energingai, ne mažiau balsingai demonstruoja ir mulatės merginos, ir Flosė, ir putlioji medaus spalvos germanė, ir ana didžioji armėnų matrona, ir mažiukė paauglė pakulų plaukais ir didelėmis mėlynomis akimis...

– Taip, tai mūsų Vadas, – karčiai taria Arkivikaras. – O kol jam ir kitoms kiaulėms nepraeis apsėdimas, Bažnyčia perima vadovavimą.

Nepataisomai kultūringas, įveikęs beveik netvardomą troškimą būti ten su Lūla ar su bet kuria kita, jei jau taip, dr. Bala išspaudžia vykusią pastabą apie Dvasinius autoritetus ir Laikinąją valdžią.

Arkivikaras jos net nepastebi.

– Nagi, – taria jis guviai, – man metas prie darbo.

Jis pakviečia Postulantą, kuris paduoda jam lajaus žvakę, tada žengia prie altoriaus rytiniame šventyklos gale. Ant jo stovi vienintelė trijų ar keturių pėdų aukščio neproporcingai stora geltona vaško žvakė. Arkivikaras klupteli, uždega žvakę, baksteli ragus, tada grįžta ten, kur plačiai išplėtęs akis iš siaubo ir susižavėjimo, išaudrintais geiduliais dr. Bala spokso į vaizdą arenoje.

– Prašyčiau pasitraukti.

Dr. Bala paklūsta.

Postulantas atstumia pirma vieną durų pusę, paskui kitą. Arkivikaras žengia priekin ir atsistojęs viduryje atsivėrusios ertmės priglaudžia

pirštus prie auksuotų savo tiaros ragų. Ant Didžiojo altoriaus stovintys muzikantai šaižiai sučirbina išilgines blauzdikaulių fleitas. Minios gaudesys rimsta, virsta tyla, kurią tik sykiais pertraukia perdėm įnirtingo ir nesuvaldomo žvėriško džiaugsmo ar kančios kvyktelėjimas. Kunigai ima skanduoti antifoną.

I PUSCHORIS

Štai tas metas,

II PUSCHORIS

Nes Belialas negailestingas,

I PUSCHORIS

Metas Laiko pabaigai.

II PUSCHORIS

Gašlumo siautuly.

I PUSCHORIS

Štai tas metas,

II PUSCHORIS

Nes Belialas jūsų kraujyje,

I PUSCHORIS

Metas, kai tavyje gims

II PUSCHORIS

Kiti, Svetimieji,

I PUSCHORIS

Metas Niežulio, Dedervinės

II PUSCHORIS

Metas išburkusio Kirmio.

I PUSCHORIS

Štai tas Metas,

II PUSCHORIS

Nes Belialas tavęs nekenčia,

I PUSCHORIS

Metas Sielai mirti

II PUSCHORIS

Ir Asmeniui pranykti,

I PUSCHORIS

Nuteistam aistros,

II PUSCHORIS

Ir tavo budelis – malonumas;

I PUSCHORIS

Metas Priešo

II PUSCHORIS

Visuotiniam triumfui,

I PUSCHORIS

Metas Beždžionei šeimininkauti,

II PUSCHORIS

Kad būtų pradėti išgamos.

I PUSCHORIS

Ne tavo valia, bet Jo,

II PUSCHORIS

Kad jūs visi amžiams pražūtumėte.

Iš minios pakyla garsus vieningas „Amen“.

– Tekrinta jums Jo prakeiksmas, – aukštu balsu prakeikia Arkivikaras ir pasitraukęs į šventyklos galą užkopia į šalia altoriaus stovintį sostą. Iš lauko girdėti sumišę, vis garsėjantys šūksniai, staiga šventyklon įsiveržia koribantiški šlovintojai. Jie puola prie altoriaus plėšdami vienas kito prijuostes ir mesdami jas į vis augančią krūvą Arkivikaro sosto papėdėje. NE, NE, NE – ir kiekvieną NE palydi pergalingas šūksnis TAIP, čia pat esančiam kitos lyties asmeniui parodant nedviprasmišką gestą. Tolumoje kunigai monotoniškai skanduoja: „Ne tavo, bet Jo valia, kad tu amžinai pražūtum“, vis kartoja ir kartoja.

Stambiu planu – iš koplyčios kampo visą šį vyksmą stebintis dr. Bala.

Kamera vėl grįžta prie minios – vienas po kito regėjimo lauke pasirodo ir pradingsta ekstazės pagauti, apkvaišę veidai. Ir štai staiga Lūlos veidas – jos akys šviečia, lūpos pražiotos,

atgijusios juda duobutės. Ji atsigręžia, pastebi dr. Balą.

– Alfi! – sušunka ji. Merginos tonas ir išraiška pažadina lygiai jausmingą atsaką.

– Lūla!

Jie puola vienas prie kito ir aistringai apsikabina. Bėga sekundės. Garso takelyje kaip sviestu tepa *Parsifalio* Didžiojo penktadienio muzikos garsai.

Paskui veidai atsiplėšia vienas nuo kito, Kamera atsitraukia.

– Greičiau, greičiau!

Lūla pačiumpa jį už rankos ir tempia prie altoriaus.

– Prijuostė, – sako ji. Dr. Bala pažvelgia į prijuostę, paskui, raudonas kaip ant tos prijuostės išsiuvinėtos raidės NE, nukreipia akis.

– Ji tokia... nedaili, – sako jis.

Jis ištiesia ranką, atitraukia, paskui vėl apsigalvoja. Suėmęs prijuostės kampą smiliumi ir nykščiu, porą sykių tuščiai trukteli.

– Stipriau, – akina ji, – daug stipriau!

Su beveik įnirtinga jėga – nes jis plėšia šalin ne tik prijuostę, bet ir motinos įtaką, ir nuslopintas aistras, visus papročius, pagal kuriuos

buvo užaugintas, – dr. Bala daro kaip lieptas. Siūlės pasiduoda lengviau, nei jis manė, jis vos nevirsta aukštielninkas. Atgavęs pusiausvyrą stovi ir kvailokai susidrovėjęs žiūri čia į skiautę, įkūnijančią Septintąjį Dievo įsakymą, čia į besijuokiantį Lūlos veidą, paskui vėl į raudoną draudimo ženklą. Pirmyn atgal kaitaliojasi NE, duobutės, NE, duobutės, NE...

– Taip! – šaukia triumfuodama Lūla. – Taip!

Pačiupusi prijuostę jam iš rankų plieskia ją sosto papėdėn. Paskui vėl šūktelėjusi „Taip“ ir dar kartą „Taip“, nusiplėšia lopus nuo krūtinės ir atsisuka į altorių pagarbinti Žvakės.

Vidutiniškai stambiu planu – klūpančios Lūlos nugara. Staiga į kadrą įbėga pagyvenęs vyras žila barzda, nuplėšia abu NE nuo jos savadarbių kelnių ir jau velka ją šventyklos durų link.

Lūla skelia jam antausį ir smagiai stumtelėjusi išsilaisvina, paskui antrą kartą puola dr. Balai į glėbį.

– Taip? – sušnibžda ji.

– Taip! – jausmingai atsako jis.

Jie bučiuojasi, susižavėję šypsosi vienas kitam, tada juda tamsos už slankiųjų durų pusėn. Jiems praeinant sostą, Arkivikaras pasilenkia

ir ironiškai šypsodamasis paplekšnoja dr. Balai per petį.

– Ar nereikia mano lauko žiūronų?

Vaizdas išnyksta ir išryškėja mėnesienos užlietos nakties scena su rašalo juodumo šešėliais. Fone – Los Andželo apygardos muziejaus griuvėsiai. Meiliai susipynę į kadrą įeina Lūla ir dr. Bala, paskui nutolsta į neįžvelgiamą tamsą. Akimirką išnyra siluetai vyrų, gaudančių moteris, moterų, puolančių ant vyrų, paskui jie vėl pranyksta. Skambant Didžiojo penktadienio muzikai, girdime liūliuojantį unkščiančiųjų ir dejuojančiųjų chorą, griausmingai pratrūkstančias nešvankybes ir tęvus skausmingo malonumo šūksnius.

PASAKOTOJAS

Pagalvokime apie paukščius. Koks jų poravimosi subtilumas, koks senojo pasaulio galantiškumas! Mat nors perekšlės vištos kūne besigaminantys hormonai nuteikia ją seksualiniam jauduliui, jų poveikis nėra nei toks stiprus, nei toks trumpas kaip kiaušidžių hormonų per žinduolių patelių rują. Be to, dėl suprantamų priežasčių gaidys negali primesti savo norų nelinkusiai patelei. Todėl paukščių patinėliai taip dažnai būna

ryškių plunksnų ir turi įgimtą meilinimosi instinktą. Ir iškart krinta į akis, kad šie žavūs dalykai nebūdingi žinduoliams. Nes jei žinduolių patelių meilės troškimai ir jų patrauklumas patinams yra visiškai nulemtas chemijos, kokia gi nauda iš to vyriško grožio ir delikačių vilionių?

Žmonėms potencialus poravimosi sezonas trunka ištisus metus. Nesama tokių kelių dienų, kai merginų kūne vykstantys cheminiai procesai verstų jas priimti pirmo pasitaikiusio vyriškio meilės pasiūlymą. Jų kūnai gamina tokias mažas hormonų dozes, kad netgi pačios audringiausios turi tam tikrą pasirinkimo laisvę. Todėl kitaip nei jo bendrai žinduoliai, vyras visais laikais buvo galantiškas meilužis. Bet dabar gama spinduliai visa tai pakeitė. Paveldėti žmonių fizinės ir psichinės elgsenos dėsniai įgavo kitą formą. Aukščiausias Moderniojo mokslo triumfas pavertė seksą sezoniniu, romantiką prarijo ruja, o moterų cheminė vara poruotis panaikino merginimą, galantiškumą, švelnumą – ir pačią meilę.

Šią akimirką švytinti Lūla ir gerokai apsipašęs dr. Bala išnyra iš šešėlių. Į kadrą įžygiuoja kol

kas poros neturintis žaliūkas. Išvydęs Lūlą sustoja. Atvipusiu žandikauliu, išplėtęs akis stovi sunkiai šnopuodamas.

Dr. Bala tik žvilgtelėjęs į nepažįstamąjį nervingai atsigręžia į savo draugę.

– Aš manau, kad būtų geriau eiti pro čia...

Netaręs nė žodžio nepažįstamasis prišoka prie jo, stumtelėjęs mokslininką nulakdina šalin ir susiglobia Lūlą. Toji iš pradžių priešinasi, bet paskui cheminės medžiagos jos kraujyje įtvirtina Kategorinį imperatyvą, ir mergina paliauja kovojusi.

Urgzdamas kaip šeriamas tigras nepažįstamasis pakelia Lūlą ir nulakdina į šešėlius.

Dr. Bala, jau spėjęs atsistoti, jau bus bepuoląs iš paskos – atkeršyti, išgelbėti nelaimingą auką. Bet su drovumu sumišusi baimė ima lėtinti jo žingsnį. Jei eis paskui juos, dievai žino, kam gali sutrukdyti. O dar tas vyras, tikras plaukuotas kaulų ir raumenų kalnas... Apskritai turbūt būtų protingiau... Jis sustoja ir stypso abejodamas, nežinodamas, kaip elgtis. Staiga dvi gražios mulatės, išbėgusios iš Apygardos muziejaus, sykiu apkabina jį savo rudomis rankomis ir apiberia veidą bučiniais.

– Tu žavus didelis bjaurybe, – šnabžda jos sutartinai kimiu balsu.

Akimirką dr. Bala svyruoja tarp varžančio motinos prisiminimo, ištikimybės Lūlai, kurios reikalautų visi poetai ir prozininkai, ir šiltų, lanksčių Gyvenimo faktų. Jis nusišypso, bučiuoja merginas, murma žodžius, kurie išgąsdintų panelę Huk, o motina juos išgirdusi mažne kristų negyva, apkabina abu liemenis, glamonėja abi krūtines rankomis, kurios net slapčiausiose vizijose niekada nėra dariusios nieko panašaus. Poravimosi garsai kopdami aukštyn trumpam pasiekia viršūnę, paskui tyla. Trumpam stoja visiška tyla.

Lydimas svitos Archimandritų, Familiarų, Presbiterių ir Postulantų į kadrą didingai įlinguoja Arkivikaras ir Pasadinos patriarchas. Išvydę dr. Balą su mulatėmis jie sustoja. Su pasibjaurėjimo grimasa Patriarchas spjauna ant žemės. Tolerantiškesnis Arkivikaras tik ironiškai šypsosi.

– Dr. Bala! – sutūtuoja jis savo keistu falcetu.

Kaltai, tarsi išgirdęs motinos balsą, dr. Bala nuleidžia ką tik glamonėjusias rankas ir atsisukęs į Arkivikarą bando nutaisyti oriai nekaltą miną. „Šios merginos, – turėtų reikšti jo šypsena, – *kokios* čia merginos? Ką jūs, aš net nežinau

jų vardų. Mes šnekėjomės apie aukštesniąsias kriptogamas, ir tiek."

– Tu didelis gražus bjaurybe... – pradeda viena kimiu balsu. Dr. Bala garsiai kosteli ir atremia jos žodžius lydintį apkabinimą.

– Nesidrovėk mūsų, – maloniai drąsina Arkivikaras. – Galų gale, Belialo diena tik kartą per metus.

Priartėjęs jis paliečia auksuotus savo tiaros ragus, tada uždeda rankas ant dr. Balos galvos.

– Tavo atsivertimas, – sako jis su staiga atsiradusiu profesiniu lipšnumu, – buvo tiesiog stebuklingai netikėtas. Taip, mažne stebuklingai, – paskui jau kitu tonu tęsia: – Beje, mes turėjome šiek tiek vargo su tavo draugais iš Naujosios Zelandijos. Šią popietę kažkas pastebėjo jų grupę Beverli Hilse. Manyčiau, kad jie ieškojo tavęs.

– Taip, manau, kad taip.

– Bet tavęs jie neras, – džiugiai praneša Arkivikaras. – Vienas mūsų Inkvizitorių su grupe Familiarų nuėjo susitvarkyti su jais.

– Kas atsitiko? – sunerimęs klausia dr. Bala.

– Mūsų vyrai užpuolė strėlėmis iš pasalų. Vieną nukovė, o kiti pabėgo su sužeistaisiais. Nemanau, kad jie daugiau mums įkyrės. Bet

dėl viso pikto... – jis mosteli dviem savo padėjėjams. – Klausykit, – sako jis, – kad nebūtų jokio išgelbėjimo ir jokio pabėgimo. Jūs už tai atsakingi, aišku?

Abu Postulantai linkteli.

– O dabar, – taria Arkivikaras, atsigręžęs į dr. Balą, – mes paliksime tave pradėti visas mažąsias pabaisas, kiek tik pajėgsi.

Jis mirkteli, plekšteli dr. Balai per skruostą, paskui paėmęs Patriarchą už parankės, lydimas svitos išlinguoja.

Dr. Bala spokso įkandin tolstančių figūrų, paskui neramiai dirsteli į tą porą jį saugoti paskirtų Postulantų.

Rudos rankos vėl apsiveja jam kaklą.

– Tu didelis gražus bjaurybe...

– Ne, tikrai. Ne viešumoje. Ne šiems vyrams matant!

– Bet koks gi skirtumas?

Ir dar jam nespėjus atsakyti, Gyvenimo faktai, kimūs, kvapūs, tamsūs, vėl jį apstoja ir painiai apsivijusios tarsi kokį pusiau besipriešinantį, pusiau sutinkantį Laokooną, pagrobusios nutempia į šešėlius. Su pasišlykštėjimo išraiška abu Postulantai sutartinai spjauna žemėn.

PASAKOTOJAS

*L'ombre était nuptiale, auguste et solennelle**

Jį nutraukia šiurpulingas kačių kniaukimas.

PASAKOTOJAS

*Kai žvelgiu į tvenkinius savam sode,***
(Ne tik savam, nes knibžda kiekvienas sodas
Ungurių duburiais ir atspindžiais mėnulio), *man regis,*
Kad matau Būtybę, kuri iškėlus grėblį tartum taikos
Iš dumblyno, iš imanencijos,
Tarp dangaus ungurių *man kirst* –
Man – šventam, Man dieviškam! Ir visgi
Kaip kenčia nuodėminga sąžinė! Kaip kenčia
Ne mažiau ir sąžinė švari!
Argi nuostabu, jei žuvų tvenkinio šiurpumas
Prie grėblio traukia mus? Ir ta Būtybė kerta,
Ir aš, Žmogus su sąžine sunkia, dumble
Ar skystoj mėnesienoje randu dėkingas
Kitus, beturinčius tą aklą
Arba spindulingą būtį.

* „Krito tuoktuvių didingas ir kilnus šešėlis" (*pranc.*), Victor Hugo, *Amžių legenda*.
** Citatos iš Johno Websterio *Malfio hercogienės*.

Vaizdui ištirpus, vidutinišku planu išryškėja dr. Bala – jis miega ant smėlio, sunešto didžiulės betono sienos papėdėje. Per dvidešimt pėdų užmigęs ir vienas jo sargybinių. Kitas įsikniaubęs į seną *Nemarioji Amber** leidimą. Saulė užkopusi aukštai, stambiu planu parodomas mažas žalias driežiukas, šliaužiantis ištiesta dr. Balos ranka. Bet jis nė nekrusteli, guli tarytumei miręs.

PASAKOTOJAS

Ir tai irgi yra palaiminga būtis – kažkieno, kas tikrai nėra mokslų daktaras Alfredas Bala. Nes miegas yra viena pradinių Įsikūnijimo sąlygų, pagrindinis dieviškosios imanencijos instrumentas. Miegodami paliaujame gyvenę, kad mus galėtų gyventi (kaip palaimingai!) bevardis Kitas, kuris pasinaudoja šia galimybe atkurti mūsų galvoje sveiką protą ir gydyti kūną, kankinamą kitų ir paties savęs.

Nuo pusryčių iki nakties miego veikiausiai griebiesi ko išgali, kad papiktintumei Gamtą ir paneigtumei savo Stiklinės esmės faktą. Bet netgi pikčiausia beždžionė pagaliau nuvargsta kraipiu-

* Istorinis erotinis Kathleen Wilson romanas (1944).

sis ir turi pamiegoti. O kol ji miega, viduje gyvenanti Atjauta norom nenorom apsaugo nuo savižudybės, kurion toji būdravimo valandomis taip atkakliai veržėsi. Paskui saulė vėl pakyla, ir mūsų beždžionė vėl bunda, vėl griebsis savojo aš ir savo valios laisvės – kvailiojimui paskirs dar vieną dieną, – bet jei norės, galės pradėti savo pažinimą ir žengti pirmus žingsnius į išsilaisvinimą.

Pažiręs sujaudintos moters juokas nutraukia Pasakotojo kalbą. Miegantysis krusteli, o juokui skambant antrąkart ir dar garsiau, pašoka visai pabudęs ir atsisėda, dairosi aplinkui sutrikęs, nežinodamas, kur esąs. Ir vėl tas juokas. Pasuka galvą garso pusėn. Bendru planu iš jo pusės matome dvi jo praeitos nakties šokoladines drauges: jos išnyra iš už smėlio kopos ir kiek įkabindamos neria į Apygardos muziejaus griuvėsius. Joms ant kulnų lipa Vadas, mina tyliai ir susikaupęs. Visas trejetas išnyksta iš akių.

Miegantis Postulantas pabunda ir atsigręžia į savo bendrą.

– Kas čia? – klausia jis.

– Įprastiniai dalykai, – atsako kitas, nepakeldamas akių nuo *Nemariosios Amber.*

Jam kalbant veriantys klyksmai sudrebina urvais virtusių Muziejaus salių sienas. Postulantai tylomis susižvalgo ir sutartinai nusispjauna.

Kadre vėl dr. Bala.

– Dieve, – sako jis garsiai. – Mano Dieve!

Jis užsidengia veidą rankomis.

PASAKOTOJAS

Į šio ryto po vakarykščio pasisotinimą paleisk graužiančią sąžinę ir principus, įdiegtus prie mamos kelių, o gana dažnai – ir patiestam ant tų kelių (galva žemyn, stipriai pakamšytais marškinių skvernais) – pelnytai, liūdnai ir pamaldžiai krečiamus rykštėmis, kurias, likimo ironija, prisiminė kaip nesuskaičiuojamų erotinių vizijų žadintojas ir palydoves – po kiekvienų, kaip dera, apgailėdavo svaičiojęs ir laukdavo bausmės bei jos pabudinamų pajautų. Ir taip be galo. Taigi, kaip sakau, paleisk juos į šią sotį – ir ką žinai, rezultatas gali būti religinis atsivertimas. Bet atsivertimas į ką? Labiausiai neišmanydamas to, kuo nė neabejoja, vargšas mūsų bičiulis nežino. Ir štai ateina žmogus, iš kurio mažiausiai tikėtųsi pagalbos tokiose paieškose.

Pasakotojui tariant paskutinį sakinį, į kadrą įeina Lūla.

– Alfi! – sušunka ji džiugiai. – Aš tavęs ieškojau.

Kamera trumpam atsukama į abu Postulantus, kurie žvelgia į ją su visu priverstinio susilaikymo paaitrintu pasibjaurėjimu, paskui nusisukę atsikrenkščia.

Tuo metu dr. Bala greitai žvilgtelėjęs į tuos „bruožus aistros numalšintos“, kaltai nuduria akis.

– Labas rytas, – sako neutraliai mandagiu tonu. – Tikiuos... gerai miegojai?

Lūla atsisėda šalia, atsega odinį krepšį, kurį nešiojasi pasikabinusi per petį, išsitraukia puskepalį duonos ir kelis didelius apelsinus.

– Šiomis dienomis nieks per daug maisto gaminimu nesirūpina, – paaiškina ji. – Vienas ilgas piknikas, kol vėl prasidės šaltasis sezonas.

– Taigi, taigi, – sako dr. Bala.

– Tikriausiai gerokai išbadėjai, – tęsia ji. – Po vakarykštės nakties.

Jai šypsantis iš slaptavietės išnyra duobutės.

Susidrovėjęs dr. Bala kaista ir rausta, bando pakreipti šneką kitur.

– Kokie gražūs apelsinai, – memena jis. – Naujojoje Zelandijoje jie ne itin prinokę, išskyrus pačius...

– Še! – nutraukdama sako Lūla.

Ji paduoda jam gerą kampą duonos, atsilaužia sau kitą ir suleidžia į jį stiprius baltus dantis.

– Skanu, – sako pilna burna. – Ko tu nevalgai?

Dr. Bala suvokia, kad jam žarna žarną ryja, bet padorumas kliudo prisipažinti tai pernelyg atvirai, tad jis delikačiai knebčioja savo kampą.

Lūla prisiglaudžia prie jo, padeda galvą ant peties.

– Buvo smagu, Alfi, tiesa? – ji dar atsikanda duonos ir nelaukdama atsakymo šneka toliau: – Su tavim daug smagiau negu su kuo nors kitu. Ar tu irgi taip manai?

Ji žvelgia į jį švelniai.

Stambiu planu – dr. Balos veide kankinamo dorovinio nepatogumo išraiška.

– Alfi! – sušunka ji. – Kas atsitiko?

– Galbūt būtų geriau, – pagaliau išmekena, – jei mes kalbėtume apie ką nors kita.

Lūla atsitiesia ir tylėdama jį įdėmiai nužvelgia.

– Tu per daug galvoji, – sako ji pagaliau. – Nesuk taip galvos. Kai galvoji, tada nebebūna sma-

gu, – staiga jos veidas apsiniaukia. – Jeigu apie tai galvoji, – šnabžda patylomis, – tai šiurpu, o kaip šiurpu. Šiurpu pakliūti į gyvojo Blogio nagus. Kai prisimenu, ką jie padarė Polei ir jos kūdikiui...

Ji sudreba ir akyse sužibus ašaroms nusisuka.

PASAKOTOJAS

Ir vėl tos ašaros, tie asmenybės ženklai – jų vaizdas žadina atjautą, pranokstančią kaltės jausmą.

Pamiršęs Postulantus dr. Bala prisitraukia Lūlą ir šnibždėdamas, glostydamas lyg guostų verkiantį vaiką bando numaldyt jos ašaras. Jam taip puikiai sekasi, kad štai ji jau ramiai guli jo rankų lopšy. Laiminga atsidūsta, atsimerkia, pažvelgia į jį ir švelniai nusišypso, o jos duobutės suteikia šypsenai žavingai nederančią viliūgišką užuominą.

– Apie tai aš visada svajojau.

– Tikrai?

– Bet to niekada neįvykdavo – *negalėjo* įvykti. Kol nepasirodei *tu*... – ji brūkšteli jam per skruostą. – Norėčiau, kad neužleistum barzdos. Antraip tu atrodysi kaip kiti vyrai. O tu nesi kaip jie, tu visai kitoks.

– Ne toks jau ir kitoks, jei dėl to, – sako dr. Bala.

Jis pasilenkia ir bučiuoja jos vokus, kaklą, burną, paskui atsitraukia ir žiūri į ją su triumfuojančio vyriškumo išraiška.

– Dėl *to* ne kitoks, – patikslina ji. – Bet dėl *šito* – kitoks, – vėl paplekšnoja jam skruostą. – Mudu sėdime sykiu ir kalbamės, ir esam laimingi, nes tu esi tu, o aš esu aš. Čia to nenutinka. Išskyrus... išskyrus... – Ji nutraukia mintį. Jos veidas rūškanas. – Ar žinai, kas nutinka žmonėms, vadinamais Karštuoliais?

Šįkart dr. Balos eilė protestuoti dėl galvojimo per daug. O savo žodžius jis paremia veiksmais.

Apsikabinimas stambiu planu. Ir iškart – kadras su dviem Postulantais, jie spokso į šį reginį šlykštėdamiesi. Jiems spjaunant, kadre pasirodo dar vienas Postulantas.

– Jo Eminencijos įsakymas, – praneša bakstelėjęs ragais. – Ši užduotis įvykdyta. Judviem prisistatyti į štabą.

Šis vaizdas ištirpsta, išryškėja laivas „Kenterberis“. Sužeistą jūreivį su petyje tebestyrančia strėle diržais kelia iš valtelės į škunos denį. Ant denio guli dvi kitos Kalifornijos šaudybos iš lan-

ko aukos – dr. Kudvortas su žaizda kairėje kojoje ir panelė Huk. Jai strėlė įstrigo giliai į dešinį šoną. Prie jos pasilenkęs daktaras atrodo niauriai.

– Morfijaus, – paliepia jis sanitarui. – Tada kuo skubiau parengsime ją operacijai...

Iki šiolei buvo girdėti šūkalojami įsakymai ir staiga pasigirsta pagalbinis variklis, sužlegsi aplink suktuvą vyniojama inkaro grandinė.

Etelė Huk atsimerkia, dairosi aplinkui. Išbalęs jos veidas iškreiptas kančios.

– Juk jūs neketinate išplaukti ir jį palikti? – klausia ji. – Bet jūs negalit, negalit to padaryti! – Ji pabando pasikelti nuo neštuvų, bet krustelėjus taip suskausta, kad suvaitojusi moteris smunka atgal.

– Nusiramink, nusiramink, – guodžia daktaras, valydamas jos ranką vata su spiritu.

– Bet jis dar gali būti gyvas, – ji protestuoja iš menkų jėgų. – Negalima jo pamesti, negalima tiesiog nusiplauti rankų.

– Nejudėk, – paliepia daktaras ir iš sanitaro paėmęs švirkštą smeigia adatą į kūną.

Inkaro grandinės žlegėjimui pasiekus *crescendo*, šis kadras išnyksta ir vėl išryškėja Lūla su dr. Bala.

– Aš alkana, – sako Lūla sėsdamasi.

Pasiekusi kuprinę, išsitraukia likusią duoną, perlaužia pusiau, didesnę dalį duoda dr. Balai ir suleidžia dantis į savąją. Sukramčiusi kąsnį taisosi kąsti kitą, bet persigalvoja. Atsisuka į savo bičiulį, paima jo ranką ir pabučiuoja.

– Už ką gi? – klausia tas.

Ji gūžteli pečiais.

– Nežinau. Bet staiga panorau tai padaryti.

Ji suvalgo dar kąsnį duonos, paskui po mąslios tylos atsisuka su išraiška žmogus, kuris ką tik atrado kažką svarbaus ir netikėto.

– Alfi, – paskelbia ji. – Manau, kad be tavęs jau niekada niekam kitam nebenorėsiu sakyti „Taip“.

Labai susijaudinęs dr. Bala pasilenkia ir paėmęs jos ranką prispaudžia prie širdies.

– Man regis, aš ką tik supratau, kas yra gyvenimo esmė.

– Ir aš.

Ji atsiremia į jį ir kaip šykštuolis, neatsispiriantis pagundai darsyk perskaičiuoti savo turtus, dr. Bala panardina pirštus į jos plaukus, šukuoja, atskirdamas vieną sruogą nuo kitos, pakeldamas ir tyliai paleisdamas kristi atgal.

PASAKOTOJAS

Taigi, pagal jausmo dialektiką šiedu vėl atrado tą chemijos ir asmeniškumo sintezę, kuriai mes davėme monogamijos ir romantiškos meilės vardą. Jos atveju šį asmenį išskyrė hormonas, jo – asmuo, negalėjęs susitaikyti su hormonu. Bet dabar tai – didesnės visumos pradžia.

Dr. Bala įsikiša ranką į kišenę ir išsitraukia iš krosnies išgelbėtą nediduką tomelį. Jis atskleidžia knygą, pavarto puslapius ir ima skaityti balsu:

Sušildo išsidraikiusių plaukų
Ir apdaro lengvučio aromatas.
Prabėgo ji – ir darosi tvanku,
Apsvaigo vėjas ir neteko žado.
O sieloje kvapsnis laukinė sklinda,
Skausminga it ugnies rasos lašai,
Kai jie žiedan, šalnos pakąstan, krinta.*

– Kas tai? – klausia Lūla.

– Tu! – jis pasilenkia ir pabučiuoja jos plaukus. – „O sieloje, – šnibžda jis, – kvapsnis laukinė sklinda.“ Sieloj, – kartoja jis.

* Čia ir toliau – Percy'o Bysshe'io Shelley'o eilės, vertė Danguolė Žalytė.

– Kas ta siela? – klausia Lūla.

– Na... – jis dvejoja; paskui, nusprendęs leisti atsakyti Šeliui, skaito toliau:

Matau ją; nors mirtingiesiems mažai
Teduota: meilė, gyvastis, šviesa,
Toks grožis – tarsi dieviška tiesa
Ir amžinybės švytinti tąsa,
Auksinio sapno virpantis šešėlis
Ir angelų užtemdytų kartėlis,
Meilingos mėnesienos atspindys...

– Bet aš čia nesuprantu nė žodžio, – skundžiasi Lūla.

– Iki šiandien – sako dr. Bala, šypsodamasis jai, – iki šiandien nesupratau ir aš.

Vaizdas išnyksta, ir išryškėja scena prie Tamsybių tamsybės koplyčios po poros savaičių. Čia dviguba virtine susirikiavę keli šimtai barzdotų vyriškių ir apskretusių moterų laukia eilės įeiti į šventyklą. Kamera juda ilga vangių, purvinų veidų eile, sustoja ties Lūla ir dr. Bala, kurie kaip tik žengia per slankiąsias duris.

Viduje niūru ir tylu. Anų kelių dienų nimfos ir strikinėjantys satyrai liūdnai po du prašlepetuoja pro altorių, jo galinga žvakė dabar užvožta

gesintuvu. Tuščio Arkivikaro sosto papėdėje – krūva numestų Septintųjų įsakymų. Procesijai lėtai vingiuojant, už Viešąją moralę atsakingas Archimandritas įteikia kiekvienam vyriškiui po prijuostę, o kiekvienai moteriai – po prijuostę ir keturis raudonus lopus.

– Išeit pro šonines duris, – pakartoja kiekvienam paėmusiajam.

Ir pro šonines duris, atėjus jų eilei, klusniai išeina Lūla ir dr. Bala. Čia atokaitoje pluša tuzinas Postulantų su adata ir siūlu, siuva prijuostes prie juosmenų, lopus prie kelnių sėdynių ir marškinių priekių.

Kamera sustoja ties Lūla. Jai išėjus į lauką, prisistato trejetas jaunų seminaristų Togenbergo ožių sutanomis.

Ji paduoda prijuostę pirmajam ir po lopą kitiems dviem. Visi trys stulbinamai sparčiai įninka dirbti. NE, NE ir NE.

– Prašyčiau apsisukti.

Paduodama paskutinius lopus ji daro kaip liepta, ir kol prijuosčių specialistas pasitraukia aptarnauti dr. Balos, kiti taip kruopščiai laido adatas, kad netrukus ji tampa užginta iš priekio ne mažiau nei iš užpakalio.

– Taip!

– Ir šitaip!

Du klierikai siuvėjai pasitraukia šonan, dabar stambiu planu matome jų rankdarbį. NE NE. Staigus perėjimas prie Postulantų kadro, šie savo jausmus išreiškia sutartiniu spjūviu, paskui pasisuka šventyklos durų link.

– Prašom, kita.

Priekin išeina anos dvi neišskiriamos mulatės baisiai prislėgtais veidais.

Pereinama prie dr. Balos kadro. Su prijuoste, apžėlęs dviejų savaičių barzda, jis žengia ten, kur jo laukia Lūla.

– Prašom čia, – paliepia šaižus balsas.

Tylomis jie stojasi dar vienos eilės gale. Pora ar trejetas šimtų žmonių nuolankiai laukia, kada Vyriausiasis didžiojo inkvizitoriaus padėjėjas, atsakingas už Viešuosius darbus, paskirs jiems užduotis. Su trimis ragais, apsitaisęs įspūdinga baltojo Zaneno ožio sutana, didysis vyras ir pora dviragių Familiarų sėdi prie didžiulio stalo su keletu trofėjinių plieninių kartotekų iš „Providential“ gyvybės draudimo kompanijos.

Dvidešimties sekundžių sumontuotų kadrų seka parodo lėtą, valandą trunkantį Lūlos

ir dr. Balos slinkimą prie nesenkančio Valdžios šaltinio. Ir štai pagaliau jie pasiekė savo tikslą. Stambiu planu: Specialusis didžiojo inkvizitoriaus padėjėjas liepia dr. Balai prisistatyti Maisto gamybos direktoriui, įsikūrusiam Pietų Kalifornijos universiteto administracinio pastato griuvėsiuose. Tas ponas pasirūpinsiąs, kad botanikas gautų laboratoriją, žemės sklypą augalininkystės eksperimentams ir iki keturių padėjėjų fiziniam darbui atlikti.

– Iki keturių darbininkų, – pakartoja prelatas. – Nors paprastai...

Lūla be leidimo įsiterpia į pokalbį.

– O, leiskite man ten dirbti, – maldauja ji. – Prašau.

Specialusis didžiojo inkvizitoriaus padėjėjas nuveria ją ilgu, naikinančiu žvilgsniu, paskui atsigręžia į savo Familiarus.

– O kas, apšvieskite, yra šis jaunas Netyrosios dvasios indas? – klausia jis.

Vienas Familiarų ištraukia Lūlos kortelę ir pateikia informaciją apie ją. Aštuoniolikos metų, ligi šiol nevaisinga; buvo pranešta, kad šis indas neporavimosi sezonu yra turėjęs ryšių su skandalingai pagarsėjusiu Karštuoliu, kuris vėliau

pasipriešinęs areštui buvo likviduotas. Tačiau prieš šį indą nieko nebuvo įrodyta ir bendrai jo elgesys patenkinamas. Pernai šis indas rausė kapines ir ateinantį sezoną jam numatytas panašus darbas.

– Bet aš noriu dirbti su Alfiu, – protestuoja ji.

– Regis, tu pamiršti,– atremia vienas Familiarų, – kad čia Demokratija...

– Demokratija, kurioje kiekvienas proletaras turi visišką laisvę.

– Tikrą laisvę.

– Laisvai vykdo Proletariato valią.

– O *vox proletariatus, vox Diaboli.*

– Ir, žinia, *vox Diaboli, vox Ecclesiae.*

– O mes esame Bažnyčios atstovai.

– Taigi štai.

– Bet aš pavargau nuo kapinių, – spiriasi mergina. – Norėčiau pakeisti darbą – kasti gyvus dalykus.

Stoja trumpa tyla. Specialusis didžiojo inkvizitoriaus padėjėjas pasilenkia ir iš po kėdės išsitraukęs didžiulį pašventintą buliaus penį pasideda ant stalo priešais save. Paskui atsisuka į savo pavaldinius.

– Pataisykite, jeigu klystu, – taria jis. – Bet man regis, kad šis indas atmeta proletariato laisvę

ir už kiekvieną tokį nusižengimą nusipelno dvidešimt penkių kirčių.

Vėl tyla. Išbalusi, didelėmis akimis Lūla spokso į kankinimo įrankį, paskui nusisuka, bando kažką pasakyti, bet netekusi balso skaudžiai nuryja gumulą, vėl žiojasi.

– Aš nesipriešinsiu, – išspaudžia ji pagaliau. – *Noriu* būti laisva.

– Laisva rausti kapines?

Ji pritariamai linkteli.

– Geras indas, – pagiria Specialusis padėjėjas.

Lūla atsisuka į dr. Balą, keletą akimirkų jiedu žvelgia vienas kitam į akis be žodžių.

– Sudie, Alfi, – sušnibžda ji pagaliau.

– Sudie, Lūla.

Prabėga dar minutėlė, ji nuleidžia akis ir nuspūdina šalin.

– O dabar, – taria Specialusis padėjėjas dr. Balai, – galim grįžti prie reikalo. Kaip sakiau, paprastai galėtumėte gauti ne daugiau nei porą pagalbininkų. Ar aišku?

Dr. Bala nulenkia galvą.

Vaizdas ištirpsta, išryškėja laboratorija, kurioje Pietų Kalifornijos universiteto antrakursiai

kadaise studijavo elementariąją biologiją. Matyti įprastinės plautuvės ir stalai, Bunzeno degikliai, svarstyklės, narveliai pelėms ir jūrų kiaulytėms, stiklo talpyklos buožgalviams. Bet viską dengia storas dulkių sluoksnis, čia pat tebetyso tuzinas žmonių skeletų, dar įžiūrimi dūlantys jų kelnių, megztinių ir kojinių likučiai, papuošalai ir liemenėlės.

Atsiveria durys ir įeina dr. Bala su Maisto gamybos direktoriumi – pagyvenusiu žilabarzdžiu vyriškiu namų audimo kelnėmis, įprastine prijuoste ir fraku, kurį kadaise vilkėjo koks nors dvidešimto amžiaus kino vykdomojo prodiuserio liokajus anglas.

– Gal kiek netvarkinga, atleiskite, – sako atsiprašydamas Direktorius. – Bet šią popietę išvalys kaulus, o rytoj juodadarbiai indai galės nuvalyti stalus ir išplauti grindis.

– Tai gerai, – sako dr. Bala. – Gerai.

Vaizdas išnyksta ir išryškėja ta pati laboratorija po savaitės. Skeletai išnešti, o grindys, sienos ir baldai beveik švariai nuvalyti juodadarbių indų. Pas dr. Balą trys garbingi lankytojai. Arkivikaras, pasipuošęs keturiais ragais ir Molocho draugijos rudu Nubijos ožio abitu, sėdi prie

Vado, šis vilki medaliais nukabinėta Amerikos laivyno kontradmirolo uniforma, neseniai iškasta iš Miško pievelės kapinių. Pagarbiu atstumu už dviejų Bažnyčios ir Valstybės galvų sėdi Maisto gamybos direktorius, vis dar persirengęs liokajumi. Priešais juos – dr. Bala tarsi Prancūzų akademikas, ketinantis skaityti naujausią opusą rinktinei privilegijuotai auditorijai.

– Ar man pradėti? – klausia jis.

Valstybės ir Bažnyčios galvos susižvalgo, paskui atsigręžia į dr. Balą ir sutartinai pritariamai linkteli. Jis atsiverčia užrašus, pasitaiso akinius.

– Pastabos apie dirvos eroziją ir augalų patologiją Pietų Kalifornijoje, – perskaito balsiai. – Su preliminariu pranešimu apie žemės ūkio padėtį ir atkuriamųjų ateities veiksmų planu. Parengė dr. Alfredas Bala, Ouklando universiteto Botanikos katedros asistentas.

Jam skaitant šis vaizdas išnyksta, išryškėja Šventojo Gabrieliaus kalnų šlaitai. Negyva plyti plika, saulėkaitoje išopėjusi akmeninga žemė su kur ne kur styrančiu kaktusu. Visas šlaitas suvagotas išsišakojusiomis skrodėmis. Kai kurios dar tik pradėjusios eroduoti, kitos išgraužtos giliai.

Pusiau žemės praryto didoko namo griuvėsiai pavojingai balansuoja ties šio keistai išėsto tarpeklio kraštu. Lygumoje, pačioje kalvos papėdėje, palaidoti lietų, iš purvo luobo stirkso išdžiūvę riešutmedžiai.

Kol matomi šie vaizdai, girdime pompastišką dr. Balos dudenimą.

– Tikra simbiozė, – aiškina jis, – reiškia abipusiškai naudingą dviejų susijusių organizmų ryšį. Kita vertus, skiriamasis parazitavimo bruožas yra tas, kad vienas organizmas gyvena kito sąskaita. Galiausiai šis vienašalis ryšys pražudo abu narius – nes šeimininko mirtis negali baigtis kitaip, kaip tik jį nužudžiusio parazito mirtimi. Šiuolaikinio žmogaus ir planetos, kurios šeimininku jis taip neseniai jautėsi, ryšys buvo ne kaip simbiozės partnerių, bet kaip kaspiniuočio ir šuns, grybo ir apkrėstos bulvės.

Kamera staiga peršoka prie Vado. Raudonlūpę burną, įsitaisiusią garbanotos juodos barzdos lizde, plėšo nežmoniškas žiovulys. Kol matome šį kadrą, dr. Bala skaito toliau.

– Ignoruodamas akivaizdų faktą, kad nusiaubęs gamtinius išteklius galiausiai sugriaus civilizaciją ir net sunaikins savo rūšį, šiuolaiki-

nis žmogus karta po kartos toliau taip naudojo žemės iš...

– Ar negalėtumei šiek tiek glausčiau? – klausia Vadas.

Dr. Bala jau beįsižeidžiąs. Paskui, prisiminęs esąs pasmerktas ir bandomas belaisvis laukinių krašte, išspaudžia nervingą šypseną.

– Gal būtų geriausia, – sako jis, – jei ilgai negaišdami pereitume prie augalų patologijos dalies.

– Man tas pats, – atrėžia Vadas. – Jei tik patrumpinsi.

– Kantrybės stygius, – įsiterpia Arkivikaras sentenciškai, – viena mėgstamiausių Belialo ydų.

Tuo metu dr. Bala perverčia keletą puslapių ir skaito toliau.

– Turint omenyje esamą dirvos būklę, derlius iš akro būtų nenormaliai menkas, net jeigu pagrindinės kultūros būtų visiškai sveikos. Bet jos nėra sveikos. Apžiūrėjęs augančius laukuose pasėlius, patikrinęs grūdus, vaisius, šakniagumbius saugyklose, ištyręs botaninius pavyzdžius beveik nesugadintu priešvelniaviniu mikroskopu, įsitikinau, kad šią dabar čia siaučiančių augalų ligų daugybę ir įvairovę galima paaiškinti

tik vienu – tyčiniu pasėlių užkratu grybelinėmis bombomis, bakterijas skleidžiančiais aerozoliais bei įvairiausiais virusus platinančiais amarais ir kitais vabzdžiais. Kaip kitaip būtų galima paaiškinti *Gibberella saubinettii* ir *Puccinia graminis* dominavimą ir virulentiškumą? Arba visą virusų sukeliamų ligų mozaiką? *Bacillus amylovorus, Bacillus carotovorus, Pseudomonas citri, Pseudomonas tumefaciens, Bacterium...*

Vos pradėjus deklamuoti jį nutraukia Arkivikaras.

– Ir tu vis tiek tvirtini, – sako jis, – kad šitie žmonės nebuvo apsėsti Belialo! – linguoja galvą. – Neįtikėtina, kaip prietarai gali apakinti net labiausiai išsilavinusius, protingiausius...

– Taip, taip, mes visa tai žinome, – nekantriai įsiterpia Vadas. – Bet liaukimės plepėti ir pakalbėkime praktiškai. Ką tu gali su visu tuo padaryti?

Dr. Bala atsikrenkščia.

– Ši užduotis, – taria jis svariai, – reikalaus ilgo ir sunkaus darbo.

– Bet aš noriu daugiau maisto *dabar,* – užrėžia Vadas įsakmiai. – Jo būtinai reikia dar šiais metais.

Šiek tiek nuogąstaudamas dr. Bala priverstas pasakyti, kad kai kurių atsparių ligoms atmainų neįmanoma išvesti ir patikrinti greičiau negu per dešimtį ar dvylika metų. O kolei kas reikia spręsti dirvos klausimą, erozija naikina žemę, ją bet kokia kaina reikia sustabdyti. Bet žemės pylimų įrengimo, drenavimo, kompostavimo darbas didžiulis ir turi būti dirbamas be atvangos, metai po metų. Netgi senaisiais laikais, kai turėta pakankamai darbo jėgos ir mašinų, žmonės nepadarydavo to, kas būtina dirvos derlingumui užtikrinti.

– Ne todėl, kad jie negalėjo, – įsiterpia Arkivikaras. – O todėl, kad nenorėjo. Tarp Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų buvo sočiai laiko ir įrangos. Bet jie mieliau leido laiką, žaisdami jėgos politikos žaidimus, ir kokie gi padariniai? – jis skaičiuoja atsakymus lenkdamas riebius pirštus. – Dar prastesnė mityba dar didesniam skaičiui žmonių. Aršesni politiniai neramumai. Dėl to kilo dar agresyvesnio nacionalizmo ir imperializmo banga. Galiausiai ištiko Velniava. Ir kodėl jie nusprendė susinaikinti? Nes šito norėjo Belialas, nes jis užvaldė...

Vadas pakelia ranką.

– Prašyčiau, prašyčiau, – protestuoja jis. – Tai ne Apologetikos ar Natūraliosios diabologijos kursas. Mes bandome ką nors *padaryti*.

– Ir deja, tas darymas truks ilgai, – įspėja dr. Bala.

– Kiek ilgai?

– Na, per penketą metų jums gali pavykti įveikti eroziją. Per dešimtį metų pasieksite pastebimą pagerėjimą. Per dvidešimtį metų daliai žemės galima sugrąžinti maždaug septyniasdešimt procentų jos buvusio derlingumo. Per penkiasdešimt metų...

– Per penkiasdešimt metų, – įsiterpia Arkivikaras, – apsigimimų mastas dvigubai viršys dabartinį. O per šimtą metų Belialas galutinai triumfuos. Triumfuos galutinai! – pakartoja vaikiškai kikendamas. Jis padaro ragų ženklą ir pakyla iš vietos. – Bet kol kas aš pritariu, kad šis ponas darytų viską, ką tik gali.

Vaizdas išnyksta, išryškėja Holivudo kapinės. Nuosekliai slenkančia kamera – paminklai, su kuriais jau susipažinome per ankstesnį apsilankymą kapinėse.

Vidutiniškai stambus Hedos Bodžio statulos planas. Kamera nusileidžia nuo figūros prie pjedestalo su užrašu.

„... su meile prisimenamas kaip Publikos numylėtinis numeris pirmas. *Kinkyk žvaigždes į savo važias.*“

Kol trunka kadras, girdime į žemę smingantį kastuvą, paskui beriamą smėlį ir žvyrą.

Kamera atsitraukia, matome Lūlą, stovinčią trijų pėdų gylio duobėje ir sunkiai kasančią.

Pasigirdus žingsniams, ji pakelia galvą. Kadre pasirodo Flosė, putlioji mergina iš ankstesnio epizodo.

– Gerai rausiesi? – klausia ji.

Lūla linkteli be žodžių ir nusibraukia kaktą atgalia ranka.

– Kai pasieksi mokamą sluoksnį, – toliau trata putlioji, – ateik mums pranešti.

– Teks kasti dar mažiausiai valandą, – niūriai atsako Lūla.

– Na nepasiduok, mergyt, – Flosė suokia tuo iš proto varančiu entuziastingu balsu, kokiu žmonės raginami dar padirbėti. – Negailėk nugaros. Įrodyk jiems, kad indas gali ne mažiau už vyrą! Jeigu gerai dirbsi, – tęsia ji, – galbūt Brigadininkas leis tau pasilikti kojines. Žiūrėk, kokias *aš* gavau šį rytą!

Ji išsitraukia godojamą trofėjų iš kišenės. Jei ne žalsvai pablukę pirštų galai, kojinės būtų visai geros.

– Oho! – su pavydžia nuostaba šūkteli Lūla.

– Bet papuošalų nepavyko rasti, – pasiskundžia Flosė, vėl įsikišdama kojines. – Tik tuoktuvių žiedas ir surūdijusi mažytė apyrankė. Tikiuosi, kad šitas mūsų nenuvils.

Ji paplekšnoja Publikos numylėtinio numeris pirmas pilvuką iš Paro marmuro.

– Na man reikia grįžti – tęsia ji. – Mes kasame tą indą, palaidotą po anuo dideliu raudonu akmens kryžiumi, žinai, tuo dideliu, netoli šiaurinių vartų.

Lūla linkteli.

– Prisistatysiu, kai tik atsimušiu, – atsako ji.

Švilpaudama „When I Survey the Wondrous Horns“*, putlioji mergina išeina iš kadro. Atsidūsėjusi Lūla kasa toliau.

Kažkieno balsas švelniai ištaria jos vardą.

Ji išsigandusi šokteli ir atsigręžia ton pusėn, iš kur atsklido balsas.

Vidutinišku planu žiūrint iš jos pusės, iš už Rudolfo Valentino kapo atsargiai artėja dr. Bala.

Kamera vėl grįžta prie Lūlos.

Ji išrausta, bet paskui mirtinai išbąla. Ranka griebiasi širdies.

* Pefrazuotas Isaaco Wattso (1674–1748) himnas „When I Survey the Wondrous Cross“ (Kai žvelgiu į kryžių stebuklingą).

– Alfi, – sušnabžda ji.

Jis įeina į kadrą, įšoka į kapą greta jos ir be žodžių apkabina. Aistringas bučinys. Paskui ji įsikniaubia veidu jam į petį.

– Maniau, kad niekuomet daugiau tavęs nepamatysiu, – sako užsikirsdama.

– Kuo gi tu mane laikai?

Jis vėl ją pabučiuoja, paskui apkabina šiek tiek atsitraukęs, žvelgia jai į veidą.

– Ko tu verki?

– Negaliu susivaldyti.

– Tu tikrovėj gražesnė negu mano atsiminimuose.

Ji purto galvą, nepajėgdama nieko pasakyti.

– Nusišypsok, – paliepia jis.

– Negaliu.

– Šypsokis, šypsokis. Noriu jas vėl pamatyti.

– Pamatyti ką?

– Šypsokis!

Nors ir prisiversdama, bet su aistringu švelnumu Lūla nusišypso jam.

Skruostuose iš gilaus liūdesio snūdo išnyra duobutės.

– Štai jos, – sušunka jis švytėdamas. – Štai jos!

Švelniai, kaip aklasis, skaitantis Heriko* eiles Brailio raštu, jis braukia pirštu per jos skruostą. Lūla juokiasi jau laisviau, ir duobutės po jo ranka gilėja. Jis kvatoja iš malonumo.

Tą pačią akimirką švilpaujama „When I Behold the Wondrous Horns" nuo tolimo *pianissimo* garsėja iki *piano,* paskui iki *mezzo forte.*

Lūlos veide siaubas.

Stulbinamai mikliai dr. Bala išsiropščia iš kapo.

Kai putlioji mergina grįžta į kadrą, jis jau rymo nutaisęs abejingą miną prie Publikos numylėtinio numeris pirmas. Apačioje duobėje Lūla kasa kaip padūkusi.

– Pamiršau pasakyti, kad po pusvalandžio visi varom pusryčių, – pradeda Flosė.

Paskui, išvydusi dr. Balą, sušunka iš nuostabos.

– Labas rytas, – mandagiai pasilabina dr. Bala.

Tyla. Flosė vedžioja akimis nuo dr. Balos prie Lūlos ir nuo Lūlos prie dr. Balos.

– O ką tu čia darai? – klausia įtariai.

– Einu į Šv. Azazelio šventyklą, – atsako jis. – Arkivikaras atsiuntė man žinutę, nori, kad daly-

* Tikriausiai minimas anglų poetas Robertas Herrickas (1591–1674).

vaučiau trijose jo paskaitose seminaristams. Belialas istorijoje – tokia tema.

– Pasirinkai labai keistą kelią į Azazelį.

– Ieškojau Vado, – paaiškina dr. Bala.

– Na jo čia nėra, – nukerta putlioji.

Vėl tyla.

– Tuomet, – nusprendžia dr. Bala, – aš geriau keliausiu. Juk negaliu trukdyti dviem jaunoms damoms vykdyti savo pareigas, – priduria dirbtiniu, nenatūraliai džiugiu tonu. – Viso labo, viso labo.

Jis nusilenkia abiem merginoms, paskui lyg niekur nieko nužirglioja šalin.

Flosė tylomis nulydi jį akimis, paskui gręžia jomis Lūlą.

– Klausyk, mergyt, – pradeda ji.

Lūla paliauja kasusi ir žiūri iš kapo.

– Kas yra, Flose? – klausia ji su nieko nenutuokiančio nekaltumo mina.

– Kas yra? – pašaipiai pakartoja toji. – Pasakyk, kas parašyta ant tavo prijuostės?

Lūla pažvelgia į prijuostę, paskui į Flosę. Susidrovėjusios merginos veidas išrausta.

– Kas ant jos parašyta? – nenustygsta putlioji.

– Ne!

– O kas parašyta ant vieno iš šių lopų?

– Ne! – pakartoja Lūla.

– O ant kitų, kai apsisuki?

– Ne!

– Ne, ne, ne, ne, ne, – pabrėždama deklamuoja Flosė. – O kai Įstatymas sako „ne“, tai reiškia – ne. Ir tu žinai tai ne blogiau už mane, tiesa?

Lūla nieko nesakydama linkteli galva.

– Pasakyk, kad žinai, – spiria toji. – Pasakyk tai.

– Taip, žinau, – pagaliau ištaria ji vos girdimai.

– Gerai. Paskui neapsimetinėk, kad tavęs niekas neįspėjo. O jei šitas užsienietis Karštuolis dar kartą atsliūkins suktis aplink tave, tik pasakyk man. *Aš* juo pasirūpinsiu.

Vaizdas išnyksta ir išryškėja šv. Azazelio šventyklos vidus. Kadaise tai būta Gvadalupės Dievo Motinos bažnyčios, dabar ji pakeista tik labai paviršutiniškai. Koplyčiose šv. Juozapo, Magdalenos, šv. Antano Paduviečio ir šv. Rožės Limietės gipsinės statulos perdažytos raudonai, joms prilipdyti ragai. Ant altoriaus nepakeista niekas, tik vietoje kryžiaus – didžiuliai kedro ragai, apsčiai apkabinėti žiedais ir laikrodžiais, apyrankėmis, grandinėlėmis, žiedais ir vėriniais, iškastais

kapinėse arba rastais prie senų kaulų bei yrančiose brangenybių dėžutėse.

Bažnyčioje – kokie penkiasdešimt seminaristų, apsitaisę Togenbergo ožių kailiais, ir pirmoje eilėje dr. Bala – išsišokėlis su barzda ir tvido eilute, – visi sėdi palenkę galvas ir laukia, kada Arkivikaras tars paskutinius savo paskaitos žodžius.

– Pagal Prigimtinę daiktų tvarką visi norintys būtų galėję gyventi, o per Belialą visi buvo arba bus priversti mirti. Amen.

Stoja ilga tyla. Tada pakyla novicijų Mokytojas. Šnarėdami kailiais seminaristai paseka jo pavyzdžiu ir po du taip pat labai iškilmingai žengia vakarinių durų link.

Dr. Bala jau beeinąs įkandin jų, bet išgirsta jį šaukiantį aukštą vaikišką balsą.

Atsigręžęs mato nuo sakyklos laiptelių mojantį Arkivikarą.

– Na, ką manai apie paskaitą? – cypčioja dr. Balai priėjus didysis žmogus.

– Puiki.

– Nepataikauji?

– Sakau tikrai nuoširdžiai.

Arkivikaras pamalonintas nusišypso.

– Džiaugiuosi tai girdėdamas.

– Man ypač patiko, ką kalbėjote apie religiją devynioliktajame ir dvidešimtajame amžiais – atsitraukimą nuo Jeremijo prie Teisėjų knygos, nuo asmens – taigi nuo visuotinybės – prie tautos, taigi prie brolžudystės.

– Taip, vos per plauką nesusiklostė kitaip, – sako jis. – Jei jie būtų laikęsi asmens ir visuotinybės, būtų likę darnoje su Prigimtine daiktų tvarka, tai ir Musių valdovas būtų buvęs įveiktas. Bet laimei, Belialas turėjo gausiai sąjungininkų – tautas, bažnyčias, politines partijas. Jis išnaudojo jų prietarus. Išnaudojo jų ideologijas. Kol žmonės kūrė atominę bombą, jis sugrąžino jų sąmonę į tokį lygį, kokia ji buvo 900 m. pr. Kr.

– Ir dar man patiko, ką sakėte apie ryšius tarp Rytų ir Vakarų – kaip jis įtikino abi puses perimti vieniems iš kitų tik blogiausia. Taigi Rytai perima Vakarų nacionalizmą, Vakarų ginkluotę, Vakarų filmus ir Vakarų marksizmą, Vakarai perima Rytų despotizmą, prietarus ir Rytų abejingumą individo gyvenimui. Trumpai tariant, Jis pasirūpino, kad žmonija iš abiejų pasaulių sukurtų blogiausią.

– Tik pagalvok, jei jie būtų pasirinkę kas geriausia, – spygauja Arkivikaras. – Rytų mistika

padeda tinkamai naudoti Vakarų mokslą, Rytų gyvenimo menas suteikia Vakarų energijai subtilumo, Vakarų individualizmas sušvelnina Rytų totalitarizmą, – jis purto galvą su pamaldžiu pasibaisėjimu. – Kurgi, juk tai būtų buvusi dangaus karalystė. Laimė, kad Belialo malonė buvo stipresnė už Kito malonę.

Jis šaižiai sukikena, paskui uždėjęs ranką ant peties dr. Balai suka su juo zakristijos link.

– Žinai, daktare, – sako jis, – aš tave labai pamėgau.

Dr. Bala susidrovėjęs veblena, kaip jam malonu.

– Tu protingas, išsilavinęs, žinai visokių dalykų, kurių mes niekada nesimokėme. Tu galėtumei būti man labai naudingas, o aš savo ruožtu galėčiau būti naudingas tau, tai yra, – priduria jis, – jei taptumei vienu mūsų.

– Vienu jūsų? – pakartoja abejodamas dr. Bala.

– Taip, vienu *mūsų*.

Ekspresyviai stambiu planu – ištįsęs staiga suvokusio dr. Balos veidas.

– O! – išsprūsta jam nusivylimo šūksnis.

– Neslėpsiu nuo tavęs, – sako Arkivikaras, – kad reikalinga operacija nėra nei visiškai neskausminga, nei visiškai saugi. Bet kunigystės

luomo teikiamos privilegijos būtų tokios didelės, kad nusvertų nedidelį pavojų ar nemalonumą. Nereikia pamiršti nė...

– Bet, Jūsų Eminencija... – protestuoja dr. Bala.

Arkivikaras pakelia putlią drėgną ranką.

– Nagi leisk pabaigti, – sako jis griežtai.

– Atleiskite.

– Atleidžiu, mielasis daktare, atleidžiu.

Ir vėl Arkivikaras – draugiškas globėjas.

– Taigi, kaip sakiau, – tęsia jis, – mes neturime pamiršti, kad jeigu tektų patirti, kaip aš vadinčiau, fiziologinį atsivertimą, būtumei išvaduotas iš visų pagundų, kurias antraip kaip nesterilizuotas patinas neabejotinai patirsi.

– Taigi, taigi, – sutinka dr. Bala. – Bet aš užtikrinu jus...

– Kai kalbame apie pagundas, – prabyla Arkivikaras sentencijomis, – niekas nieko niekuo negali užtikrinti.

Dr. Bala prisimena savo neseną susitikimą su Lūla kapinėse ir jaučia, kaip rausta.

– Galbūt jūs gerokai perdedate? – klausia jis, nė pats nebūdamas tikras.

Arkivikaras purto galvą.

– Šiuose reikaluose niekada neperdėsi, – sako jis. – Ir leisk man priminti, kas nutinka tiems, kas šioms pagundoms pasiduoda. Bulių peniai ir laidojimo būriai – nuolatinės parengties. Štai kodėl tavo paties labui, dėl ateities laimės ir ramios sąžinės aš patariu – ne – prašau ir meldžiu – įstoti į mūsų Ordiną.

Stoja tyla. Dr. Bala sunkiai nuryja gumulą gerklėje.

– Norėčiau laiko apsigalvoti, – pagaliau išspaudžia.

– Žinoma, žinoma, – sutinka Arkivikaras. – Neskubėk. Pagalvok savaitę.

– Savaitę? Nemanau, kad per savaitę galėčiau nuspręsti.

– Tai dvi, – sako Arkivikaras, o dr. Balai vis dar purtant galvą, priduria, – galvok keturias, ar šešias, jei nori. Aš niekur neskubu. Man tik neramu dėl tavęs, – paplekšnoja jam per petį. – Taip, mano mielas, dėl *tavęs*.

Vaizdas išnyksta, išryškėja kitas – dr. Bala savo eksperimentiniame darže sodinantis pomidorų daigelius. Prabėgo beveik šešios savaitės. Jo ruda barzda jau gerokai vešlesnė, jo tvido švarkas ir flanelės kelnės – gerokai purvinesni nei praeitą

kartą, kai jį matėme. Jis vilki pilkais namų audimo marškiniais ir avi čionykštės gamybos mokasinais.

Įkišęs žemėn paskutinį daigelį, atsitiesia, pasirąžo, pasitrina maudžiančią nugarą, lėtai nužingsniuoja į daržo galą ir stovi nejudėdamas, įsmeigęs akis į tolį.

Bendru planu – tarsi jo akimis – regime plačią apleistų fabrikų ir griūvančių namų panoramą su tolumoje už jų stūksančia kalnų grandine, viena virtine po kitos tolstančia į rytus. Šešėliai – indigo srovės, o prabangioje auksinėje šviesoje tolimos detalės matyti aiškiai, smulkios ir raiškios, lyg daiktų atspindžiai išgaubtame veidrodyje. Fone mažne horizontaliai krintančios šviesos smulkiai iškalstyti ir išraižyti net plikiausi žemės lopai įgiję neįprastai prabangią faktūrą.

PASAKOTOJAS

Esama akimirkų, ir tai viena tokių, kai pasaulis tikslingai parodo savo grožį, tarsi kokia daiktuose esanti sąmonė staiga būtų nusprendusi tiems, kas nusiteikę matyti, atskleisti po regimaisiais pavidalais glūdinčią antgamtinę tikrovę.

Dr. Balos lūpos kruta ir mes girdime jį tyliai murmant:

Juk meilė, grožis, malonumas
Nenyksta ir nekinta.
Jutimai tik dėl laikinumo
Aptemę nenušvinta.

Jis apsisuka ir eina atgal įėjimo į daržą link. Prieš atverdamas vartelius įtariai apsidairo. Regis, nedraugiškų stebėtojų nesama. Įsidrąsinęs išsmunka ir beveik iškart pasuka į vingiuojantį takelį tarp smėlio kopų. Jo lūpos vėl juda:

Aš esu Žemė,
Tavo motina, jos akmeninėm gyslom
 nešamas
Iki menkiausios skaidulos lediniam ore
 virpančio lapeliais
Išlakiausio medžio,
Kliokė džiaugsmas, lyg kraujas kūno gyvo,
Kai tu lyg spindulingas debesis
Nuo jos krūtinės atsiplėšei, aistringa
 džiaugsmo dvasia.

Iš smėlio takelio dr. Bala išnyra į gatvę, abipus jos rikiuojasi nameliai, prie kiekvieno – garažas ir plikas lopas, kuriame kadaise žaliavo žolė ir augo gėlės.

„Aistringa džiaugsmo dvasia“, – pakartoja jis, atsidūsta, palinguoja galva.

PASAKOTOJAS

Džiaugsmo? Bet džiaugsmas seniai nužudytas. Visa, kas liko, tai demonų juokas aplink plakimo stulpus, tamsoje besiporuojančių apsėstųjų kaukimas. Džiaugsmas skirtas tik tiems, kieno gyvenimas atitinka nustatytą pasaulio Tvarką. O jums, gudruoliams, kurie manote, kad galite tą Tvarką pagerinti, jums, piktiesiems, jums, maištingiesiems, jums, neklusniesiems, džiaugsmas greitai tampa svetimas. Pasmerktieji pjauti, kas pasėta jūsų fantastinių kvailiojimų, jau nė neįtars, kad jis egzistuoja. Meilė, Džiaugsmas ir Ramybė – tai vaisiai dvasios, kuri įkvepia jūsų ir pasaulio būtį. O beždžionės proto, beždžionės pasitikėjimo ir atžarumo vaisiai yra neapykanta ir neatlėgstantis nerimas, kasdienė niūruma, numaldoma tik šėlo, dar baisesnio ir už tai.

Dr. Bala žingsniuoja toliau.
„Pasaulis pilnas medkirčių“, – murma jis sau.

Pasaulis pilnas medkirčių, kuriems smagu
Atimti būstą iš meilingųjų driadžių,
Baidyt lakštingalas iš pievų ir miškų.

PASAKOTOJAS

Vyrai su kirviais, nimfų žudikai su peiliais, lakštingalų skriaudėjai su skalpeliais ir chirurginėmis žirklėmis.

Dr. Bala sudreba ir, kaip žmogus, jaučiąs, kad jį persekioja kažkieno pikta valia, paspartina žingsnį. Staiga sustoja ir dar sykį apsidairo.

PASAKOTOJAS

Mieste, kur dūla pustrečio milijono skeletų, kelių tūkstančių gyvųjų buvimas sunkiai pastebimas. Niekas nė nekrusteli. Tyla visuotinė, o tarp šių jaukių, nedidelių buržuazinių griuvėsių ji atrodo sąmoninga ir netgi sąmokslininkiška.

Vilties ir baimės nusivilti genamai širdžiai plakant vis sparčiau, dr. Bala pasuka iš kelio ir skuba įvažiavimu į garažą nr. 1993. Nusmukusios

ant surūdijusių vyrių dvipusės garažo durys kybo atlapotos. Pro vakarinės garažo sienos skylę įspindęs vėlyvos popietės spindulys išryškina kairį priekinį keturių durų ševroleto sedano „Super de Luxe“ ratą, o ant žemės šalia dvi kaukoles – viena suaugusio žmogaus, o kita tikriausiai vaiko. Dr. Bala atidaro vienintelės neužsikirtusias duris iš ketverių ir įsmeigia akis į tamsą viduje.

– Lūla!

Jis įlipa į automobilį, sėdasi greta ant subuvusios užpakalinės sėdynės, abiem rankomis suima jos ranką.

– Mieloji!

Ji žiūri į jį nieko nesakydama. Jos akyse – mažne siaubo išraiška.

– Tai tau visgi pavyko išsprukti?

– Bet Flosė vis tiek kažką įtaria.

– Velniop tą Flosę! – sako dr. Bala tonu, kuris turėtų būti nerūpestingas ir padrąsinantis.

– Ji nepaliovė kvotusi, – skundžiasi Lūla. – Pasakiau, kad einu ieškoti virbalų ir peilių.

– Bet radai tik mane.

Jis švelniai jai nusišypso ir pakelia jos ranką prie lūpų, bet Lūla purto galvą.

– Alfi, prašau! – jos balsas maldaujamas. Jis nuleidžia ranką nepabučiavęs.

– Bet vis tiek tu myli mane, tiesa?

Ji žvelgia į jį didelėmis sumišusio iš baimės žmogaus akimis, paskui nusigręžia.

– Aš nežinau, Alfi, nežinau.

– Na, o *aš* žinau, – ryžtingai sako dr. Bala. – Žinau, kad tave myliu. Žinau, kad noriu su tavimi būti. Amžinai. Kol neišskirs mirtis, – priduria jis su intraverto sekso aistruolio, staiga atsivertusio į objektyvumą ir monogamiją, užsidegimu.

Lūla vėl purto galvą.

– Aš tik žinau, kad neturėčiau čia būti.

– Bet tai nesąmonė!

– Ne, ne nesąmonė. Aš neturėčiau čia būti dabar. Neturėjau čia ateiti kitus kartus. Tai prieštarauja Įstatymui. Prieštarauja viskam, ką žmonės mano. Prieštarauja Jam, – priduria po pauzės. Jos veide gili kančia. – Bet kodėl Jis mane tokią padarė, kad aš tai tau jausčiau? Kodėl Jis verčia mane būti tokia, kaip tie... – neįstengia ištarti atgrasaus žodžio. – Aš pažinojau vieną iš jų, – pasakoja ji tyliu balsu. – Jis buvo toks mielas – beveik toks mielas kaip tu. Bet paskui jie jį užmušė.

– Kam galvoti apie kitus žmones? – sako dr. Bala. – Galvokime apie mus. Galvokime, kokie laimingi galėtume būti, kokie laimingi buvome prieš porą mėnesių. Ar prisimeni? Mėnesiena... ir kaip tamsu šešėliuose! O sieloje kvapsnis laukinė sklinda!..

– Bet tada mes nedarėme nieko bloga.

– Mes ir dabar nedarome nieko bloga.

– Ne, ne, dabar viskas kitaip.

– Nėmaž ne kitaip, – nenusileidžia jis. – Aš visai nesijaučiu kitaip negu tada. Nesijauti ir tu.

– Aš jaučiuosi, – paprieštarauja ji per garsiai, kad įtikintų.

– Ne, nesijauti.

– Jaučiuosi.

– Ne. Tu ką tik pasakei. Tu nesi kaip tie kiti žmonės – ačiū Dievui.

– Alfi!

Ji padaro permaldavimui skirtą ragų ženklą.

– Jie paversti gyvuliais, – tęsia jis. – O tu ne. Tu tebesi žmogiška būtybė – normali žmogiška būtybė su normaliais žmogiškais jausmais.

– Ne, nesu.

– Taip, esi.

– Tai netiesa, – aimanuoja ji. – Netiesa.

Ji užsidengia veidą rankomis ir pravirksta.

– Jis mane užmuš, – rauda ji.

– Kas tave užmuš?

Lūla pakelia galvą ir baimingai dirsteli per petį pro automobilio užpakalinį langą.

– Jis. Jis žino viską, ką mes darome, viską, ką mes galvojame ar jaučiame.

– Gal ir žino, – nesiginčija dr. Bala, kurio liberalus protestantiškas požiūris apie Velnią pastarosiomis savaitėmis gerokai pasikeitė. – Bet jeigu mes jaučiame, galvojame ir elgiamės teisingai, Jis negali mums pakenkti.

– Bet *ką* reiškia elgtis teisingai? – klausia jis. Pirmiausia jis nusišypso jai nieko nesakydamas.

– Čia ir dabar, – sako jis pagaliau, – teisinga yra *štai kas*.

Jis apkabina ją per pečius ir prisitraukia arčiau.

– Ne, Alfi, ne!

Persigandusi ji bando išsilaisvinti, bet jis laiko ją tvirtai.

– Tai teisinga, – pakartoja jis. – Galbūt nebūtų teisinga visur ir visada. Bet čia ir dabar – neabejotinai teisinga.

Jis kalba tvirtai ir svariai kaip visiškai tikras žmogus. Dar niekada jo abejonių ir skilimų kupinam gyvenime mintys nebuvo tokios skaidrios, o veiksmai – tokie ryžtingi.

Staiga Lūla paliauja kovojusi.

– Alfi, o ar tu tikras, kad tai teisinga? Ar tu visiškai tikras?

– Visiškai tikras, – atsako jis iš savo naujos, patį jo asmenį patvirtinančios patirties. Jis labai švelniai glosto merginai plaukus.

– „Pavidalas marus", – šnabžda jis, – „apdovanotas meile, gyvenimu, šviesa ir dieviškumu. Metafora Pavasario, Jaunystės, Ryto ir Balandžio įsikūnijusio Vizija."

– Tęsk, – šnabžda ji.

Jos vokai užmerkti, veide – ta antgamtiška ramybė, kurią regime mirusiųjų veiduose.

Ir mes kalbėsim, kol minties gaida
Nebepakels saldybės, o tada,
Kai žodžiai mirs, ji žvilgsniais prisikels,
O šie nebylią širdį svaigiai vers.
Ir suskambės darni tylos giesmė,
Ir susilies alsavimų žaismė,
Ir kūnai susijungs, ir gyslos plaks

Ritmu vienodu, lūpos iškalbingai
Užtemdys sielos liepsną gyvybingą,
Ir verdanti būties versmė patraks,
Ir gyvasties šaltiniai susilies
Nuo aukso aistros skaistūs it čiurkšlė
Kalnų upokšnio rytmetį po saule.
Ir būsim viena, kol stovės pasaulis,
Nors kūnai mūsų du, kodėl, kodėl?

Ilga tyla. Staiga Lūla atsimerkia, įdėmiai įsižiūri į jį, paskui apkabina rankomis jo kaklą ir aistringai bučiuoja į lūpas. Bet jam glaudžiant ją dar arčiau, mergina atsiplėšia ir gūžiasi į kitą sėdynės kraštą.

Jis bando priartėti, bet ji laiko jį atstu per ranką.

– Tai negali būti teisinga.

– Bet yra.

Ji purto galvą.

– Tai per daug gera, kad būtų teisinga, aš būčiau per daug laiminga, jei taip būtų. Jis nenori, kad mes būtume laimingi, – ji patyli. – Ir kodėl, kaip tu sakai, jis negali mums pakenkti?

– Nes yra kas stipriau už Jį.

– Stipriau? – ji purto galvą. – Bet Jis kovojo – ir laimėjo.

– Tik todėl, kad žmonės padėjo Jam laimėti. Bet jie neprivalo Jam padėti. Ir nepamiršk – Jis niekada negali laimėti visiems laikams.

– Kodėl ne?

– Nes Jis nepajėgia atsispirti pagundai pasiekti blogio ribas. O kai blogis pasiekia ribą, jis visada pats save sunaikina. Ir po to Prigimtinė daiktų tvarka vėl laimi.

– Bet tai tolima ateitis.

– Visam pasauliui – taip. Bet ne atskiriems žmonėms, kaip antai tau ir man. Kad ir ką Belialas būtų padaręs su pasauliu, mudu visada galime laikytis Prigimtinės tvarkos, o ne jai priešgyniauti.

Vėl stoja tyla.

– Man regis, aš nesuprantu, ką tu turi omeny, – pagaliau prisipažįsta mergina. – Ir man nesvarbu, – vėl prisislenka prie jo, padeda galvą vyriškiui ant peties. – Man niekas nesvarbu, – tęsia, – jei nori, Jis gali mane užmušti. Tai nesvarbu. Dabar nesvarbu.

Ji pakelia veidą prie jo, ir kai jis pasilenkia jos pabučiuoti, vaizdas nugrimzta į nakties be mėnulio tamsą.

PASAKOTOJAS

L'ombre était nuptiale, auguste et solennelle. Bet šįkart tai santuokinio guolio tamsa, kurios nedarko joks kačių kniaukimas, *Liebestods* nei atlėgio niauzgiantys saksofonai. Muzika, kurios sklidina ši naktis, aiški, bet nieko nepasakojanti, tiksli ir konkreti, bet apie tikroves, kurios neturi vardo; visa apsemiantis, bet ne lipnus skystis, nė kiek nelinkęs prikibti nei pasisavinti to, ką liečia ar apima. Linksma Mocarto dvasios muzika švelniai sruvena tarp nuolatinių tragedijos užuominų, muzika, menanti Vėberį, aristokratiška ir rafinuota, ir vis tiek sugebanti aprėpti beprotiškiausią džiaugsmą ir kuo giliausiai perteikti pasaulio kančią. Galbūt tai užuomina to, kas per „Ave verum corpus" ir Kvintetą g-moll atsiveria už *Don Žuano* pasaulio? Ar to, kas (Bacho ir kartais Bethoveno muzikoje, tame galutiniame meno visuotinume, prilygstančiame šventumui) pranoksta Romantikų tragizmo ir džiaugsmo, žmogiškumo ir demoniškumo sąjungą? Ir kai tamsoje mylimojo balsas vėl šnabžda:

pavidalas marus, apdovanotas
Meile, gyvenimu, šviesa ir dieviškumu,

– ar tai pradžia supratimo, kad už *Epipsychidion* yra *Adonais*, o už *Adonais* – bežodė Tyrosios širdies doktrina?

Išryškėja vaizdas dr. Balos laboratorijoje. Pro aukštus langus krinta saulės šviesa ir akinamai atsispindi nuo nerūdijančio plieno mikroskopo vamzdžio ant darbo stalo. Patalpa tuščia.

Staiga tylą nutraukia artėjantys žingsniai, durys atsiveria, ir įeina Maisto gamybos direktorius, vis dar liokajus su mokasinais.

– Bala, – pradeda jis, – Jo Eminencija atėjo...

Frazė nutrūksta, o veide atsiranda siaubo išraiška.

– Jo čia nėra, – sako jis Arkivikarui, įeinančiam paskui jį į kambarį.

Didysis vyras atsisuka į jį lydinčius Familiarus.

– Eikit pažiūrėkit, ar dr. Bala yra savo eksperimentiniame sode, – paliepia jis.

Familiarai nusilenkia ir darniai sucypę „Taip, Jūsų Eminencija“ išeina.

Arkivikaras atsisėda ir kilniai mosteli Direktoriui pasekti jo pavyzdžiu.

– Nežinau, ar minėjau, – sako jis, – kad bandau mūsų bičiulį įkalbėti stoti į religinį luomą.

– Tikiuosi, kad Jūsų Eminencija neketinate palikti mūsų be jo neįkainojamos pagalbos maisto pramonei, – sunerimęs atsako Direktorius.

Arkivikaras nuramina jį.

– Aš pasirūpinsiu, kad jis visada turėtų laiko jums patarti visur, kur reikės. Bet kol kas norėčiau užtikrinti, kad Bažnyčia galės pasinaudoti jo talentais...

Familiarai grįžta į laboratoriją ir nusilenkia.

– Na?

– Darže jo nėra, Jūsų Eminencija.

Arkivyskupas piktai susiraukia Direktoriaus pusėn, šis krūpteli nuo jo žvilgsnio.

– Man regis, tu sakei, kad šiandien ta diena, kai jis dirba laboratorijoje?

– Taip, Jūsų Eminencija.

– Tai kodėl nedirba?

– Nenuvokiu, Jūsų Eminencija. Taip dar nėra buvę, kad jis pakeistų savo tvarkaraštį, man nepasakęs.

Tyla.

– Man tai nepatinka, – pagaliau ištaria Arkivikaras. – Man tai visai nepatinka, – atsigręžia į Familiarus: – Bėgte į Štabą ir išsiųskite šešetą raitų vyrų, kad jį surastų.

Familiarai nusilenkia, sutartinai sucypia ir išgaruoja.

– Na o tu, – taria Arkivikaras, atsigręždamas į išbalusį ir nusižeminusį Direktorių, – jei kas nors bus atsitikę, turėsi už tai atsakyti.

Jis pakyla, apimtas didingo įtūžio, ir išdidžiai žergloja durų link.

Vaizdas išnyksta, paskui išryškėja sumontuotų kadrų seka.

Lūla su savo odiniu krepšiu ir dr. Bala – ant pečių jam kario kuprinė iš priešvelniavinių laikų, – lipa nuošliauža, užvirtusia vieną senųjų inžinerijos stebuklų – greitkelį, kurio likučiais vis dar randėtas Šventojo Gabrieliaus kalnų šlaitas.

Kitas kadras – vėjų nugairinta ketera. Abu bėgliai žvelgia žemyn į neaprėpiamas Mohavių dykumos platybes.

Paskui persikeliame į pušyną šiauriniame kalnų virtinės šlaite. Naktis. Mėnesienos apšviestame lopinėlyje dr. Bala ir Lūla, abudu miega po namudine antklode.

Dar kitam kadre – kalnų kanjonas, jo dugne teka upelis. Įsimylėjėliai sustojo atsigerti ir prisipilti vandens į butelius.

O dabar mes – prieškalnėse, aukščiau dykumos. Tarp tridančių kiečių, jukų ir kadagių eiti lengva. Pasirodo dr. Bala ir Lūla, nuosekliai slenkančia kamera filmuojama, kaip jie leidžiasi šlaitu.

– Skauda kojas? – klausia jis užjaučiamai.

– Dar nelabai.

Ji ryžtingai šypsosi jam, purtydama galvą.

– Manau, kad netrukus reikės sustoti ir ką nors suvalgyti.

– Tu geriau žinai, Alfi.

Jis iš kišenės išsitraukia senovinį žemėlapį ir eidamas tyrinėja.

– Iki Lankasterio dar geros trys dešimtys mylių, – sako jis. – Aštuonios valandos kelio. Reikia pataupsoti jėgas.

– O iki kur nueisime rytoj?

– Truputį už Mohavių. O po to, manyčiau, mums prireiks bent poros dienų, kol pereisime Tehačapio kalnus ir pasieksime Beikersfildą, – Bala įsikiša žemėlapį į kišenę. – Man pavyko nemažai sužinoti iš Direktoriaus, pasak jo, tie žmonės šiaurėje labai draugiški pabėgėliams iš Pietų Kalifornijos. Esą neišduoda jų net tada, kai vyriausybė oficialiai prašo.

– Dėkui Bel... turiu omeny, dėkui Dievui, – atsiliepia Lūla.

Paskui jiedu nutyla. Staiga Lūla sustoja.

– Žiūrėk! Kas gi čia?

Ji rodo, ir iš jų pusės matome aukštą Jozuės medį, o po juo – seno, kupstine žole ir kaliforninėmis pūkvijomis apaugusio kapo galvūgalyje, – pakrypusi, nubuvusi betono plokštė.

– Matyt, kažkas čia palaidotas, – sako dr. Bala.

Jie prieina arčiau, ir mes stambiu planu matome plokštę, o dr. Balos balsas perskaito užrašą:

VILJAMAS TALISAS

1882–1948

Kam delsti, kam sugrįžt, kam gūžtinti, širdie?
Seniai jau viltys mirė; nebelaiko
Jau niekas čia tavęs, jau metas tart sudiev!..

Kitame kadre – vėl abu įsimylėjėliai.

– Tikriausiai jis buvo labai liūdnas žmogus, – sako Lūla.

– Gal ne toks liūdnas, kaip tau regis, – atsako dr. Bala, nusismaukdamas sunkią kuprinę ir sėsdamasis šalia kapo.

Ir kol Lūla atsisega krepšį, išsitraukia duonos, vaisių, kiaušinių ir džiovintos mėsos griežinėlių, jis verčia savo Šelio tomelio puslapius.

– Na štai, – taria pagaliau. – Štai iškart kita eilutė po to, kas užrašyta ant paminklo:

Ta šypsanti Šviesa, įžiebusi visatą,
Tas Grožis, padarus išjudinęs menkus,
Palaima ta, niūraus prakeikto prado
Netemdoma, ta Meilė, per laikų laikus
Tvariausia pro būties voratinklio ūkus,
Nuaustus žemės, oro, jūros ir žmogaus,
Skaisti ar rūškana – nelygu veidrodis blankus,
Ją atspindįs, – dabar man tviska iš dangaus
Ir sklaido debesis marumo atstangaus.

Tyla. Lūla paduoda jam kietai virtą kiaušinį. Jis kaukšteli jį į paminklinį akmenį ir lupa, berdamas baltus lukštus ant kapo.

Pažanga ir Nacionalizmas – šiomis dviem idėjomis Jis apsuko jų galvas. Pažanga – teorija, skelbianti, kad yra dalykų, kuriuos gali gauti veltui; teorija, esą gali laimėti vienoje srityje, nesusimokėdamas už laimėjimą kitoje; teorija, kad tu vienas supranti istorijos prasmę; teorija, kad žinai, kas įvyks po penkiasdešimties metų; teorija, kad nepaisydamas patirties gali numatyti visas dabartinių savo veiksmų pasekmes; teorija, kad Utopija čia pat ir kad idealūs tikslai pateisina bjauriausias priemones, kad tau suteikta privilegija plėšti, sukti, kankinti, pavergti ir žudyti visus tuos, kas, tavo manymu (o tu, aišku, neklysti), trukdo žengti pirmyn į žemiškąjį rojų. Prisimeni tą Karlo Markso frazę: „Jėga yra Pažangos pribuvėja." Jis būtų galėjęs pridurti – tik žinia, Belialas nenorėjo atskleisti kortų vos ėmęsis reikalų, – kad Pažanga yra Jėgos pribuvėja. Pribuvėja dukart, nes technologinės pažangos faktas suteikia žmonėms dar menkiau ko nors paisančios destrukcijos priemonių, o politinės ir moralinės pažangos mitas pateisina šių priemonių naudojimą iki pat kraštutinumo. Štai ką pasakysiu, mielas pone, netikintis istorikas – beprotis. Kuo ilgiau tyrinėji šiuolaikinę istoriją, tuo daugiau randi įrodymų apie Kreipiančiąją Belialo ranką, – Arkivikaras baksteli ragus, atsigaivina vynu, paskui tęsia: – O dar buvo Nacionalizmas – toji teorija, kad šalis, kuriai tu priklausai, yra vienintelis tikras dievas, visos kitos šalys – netikri dievai, ir kad visi šie dievai, tikri ir netikri, mąsto kaip nebrandūs nusikaltėliai, o kiekvienas konfliktas dėl prestižo, galios ar pinigų yra kryžiaus žygis už Gėrį, Tiesą ir Grožį. Tas faktas, kad tokios teorijos tam tikru istorijos momentu buvo visuotinai pripažintos, yra geriausias Belialo egzistavimo įrodymas, geriausias įrodymas, kad pagaliau Jis laimėjo kovą.

Aldous Huxley „Beždžionė ir esmė"

„Beždžionė ir esmė" mus perkelia į 2108-uosius. Žmonija jau beveik susinaikino per tautinių valstybių karus, ekonomines krizes ir ekologines katastrofas. Po planetą klajoja sulaukėjusių vakarykščių garbingų piliečių minios, mėginančios iš naujo kurti mažas totalitarines religines bendruomenes. Per stebuklą išsigelbėjusios Naujosios Zelandijos mokslininkų grupelė surengia ekspediciją, siekiančią vėl atrasti Ameriką ir susigaudyti, kas liko iš civilizacijos po to, kai žmonėmis vadinamos plikosios beždžionės ėmė švaistytis tautinio išskirtinumo, progreso ir aukštųjų technologijų kuokomis...

Žmonijos vos nesunaikinęs Antrasis pasaulinis karas įkvėpė antiutopijų meistrą Aldousą Huxley pakoreguoti sąlygiškai „laimingo" būsimo pasaulio vaizdą, kurį autorius buvo įtaigiai nutapęs 1932 m. šedevre „Puikus naujas pasaulis". 1948 m. parašytoje „Beždžionėje ir esmėje" O. Huxley mūsų pasauliui negailestingai nubrėžė pačią niūriausią ir baisiausią perspektyvą – globalų žmonijos krachą, kurį sukels dvi didžiausios Vakarų civilizacijos ydos: nacionalizmas ir aklas tikėjimas progresu.

9 786094 270550